

Kaivosyrityksen yhteiskuntavastuu ja rooli alueen

kehittämisessä:

Tapauksena Hannukaisen kaivoshanke

Sanni Lempiäinen

791619S Pro gradu -tutkielma

28.4.2019

Oulun yliopisto

Maantieteen tutkimusyksikkö

Yksikkö: Maantieteen tutkimusyksikkö	Pääaine: Maantiede
Tekijä (Sukunimi ja etunimet, myös entinen sukunimi): Lempiäinen Sanni Maria	Opiskelija-numero: 2323905 Tutkielman sivumäärä: 94 s. + II liit.
Tutkielman nimi (suomeksi; muun kielinen nimi ilmoitetaan vain jos se on tutkielman kieli): Kaivosyrittäjien yhteiskuntavastuu ja rooli alueen kehittämisessä: Tarkastelussa Hannukaisen kaivosalan kehittäminen	
Asiasanat:	Kaivosyrittäjien yhteiskuntavastuu, sidosryhmät, ympäristövastuu, taloudellinen vastuu, sosiaalinen vastuu, aluekehitys
Tiivistelmä (kirjoitetaan vapaamuotoisesti, selväsanaisesti ja lyhyin lauserakentein, ks. ohje seuraavalla sivulla):	
<p>Tässä Pro –gradu tutkielmassa tarkastellaan kaivosyrittäjien yhteiskuntavastuuta sekä sen roolia alueen kehittämisessä. Tutkimuskohteena on Kolariin suunnitteilla oleva Hannukaisen kaivosalan kehittäminen. Kyseinen hanke on valikoitunut tämän tutkielman tarkasteltavaksi kohteeksi, sillä se on mielenkiintoinen monella tapaa. Kyseessä on Kolarilaisen yrityksen hanke, ja se on jakanut hyvin selkeästi mielipiteitä alueella. Täten tutkielman tarkoituksena on tarkastella, kuinka kaivosyrittäjien yhteiskuntavastuu määritellään niin teorian, kaivosyrittäjien kuin kaivosalan kehittäminen eri osapuolien näkökulmasta. Tarkoituksena on myös tarkastella kaivosyrittäjien roolia alueen kehittämisessä, sillä kaivosyrittäjä on merkittävä osa yhteiskuntaa sen ympäristöllisten ja aluetaloudellisten vaikutusten laajuuden vuoksi. On myös mielenkiintoista tutkia vastuullisuutta aikanäkökulmasta, eli näkevätkö ne, joiden mielestä hanke on tarpeellinen, ja ne, joiden mielestä ei ole, vastuullisuuden päättymisen erilaisena.</p> <p>Tutkielma noudattaa kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää, joka noudattaa tapaustutkimuksellista otetta ja teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Edellä esitetyt tavoitteet pyrittiin saavuttamaan haastattelemalla Hannukaisen kaivosalan kehittäminen eri osapuolia, poimimalla haastatteluista keskeisimmät havainnot sekä yhdistämällä kyseiset havainnot teoreettiseen viitekehykseen. Yhteensä seitsemän haastattelua toteutettiin viiden viikon aikana keväällä 2018. Kyseisistä haastatteluista yhdessä oli haastateltavana kaksi henkilöä, lopuissa aina yksi henkilö.</p> <p>Tutkielman tutkimustulosten mukaan haastateltavien määritelmät vastaavat osin teoriaosuuden määritelmää yhteiskuntavastuusta sekä kaivosyrittäjien sidosryhmistä. Vastausten perusteella voidaan todeta, että kaivosyrittäjien vastuullisuudessa on erityistä ympäristövastuun ja sosiaalisen vastuun korostaminen. Toisin sanoen puhuttaessa kaivosyrittäjien yhteiskuntavastuullisuudesta, voidaan tämän tutkielman perusteella todeta, että ympäristövastuun tärkeys muodostuu erityisen tärkeäksi, jopa enemmän kuin taloudellinen vastuu. Tutkielmasta myös selviää, että kaivosyrittäjien rooli alueen kehittämisessä on erityisesti aluetaloudellinen, mutta myös sosiaalisten vaikutusten kautta kaivosyrittäjien tehtävänä on lisätä paikallisten hyvinvointia. Lisäksi voidaan päätellä suhtautumisen hankkeeseen vaikuttavan siihen, nähdäänkö kaivosyrittäjien rooli myönteisenä vai kielteisenä. Empiirisen aineisto perusteella kanta hankkeeseen vaikuttaa selvästi siihen, nähdäänkö kaivosluvassa määritelty vastuun päättymisen riittävän pitkänä aikana.</p>	
Muita tietoja:	Tässä tutkielmassa on hyödynnetty tekijän kandidaatin tutkielmaa
Päiväys:	28.04.2019, Helsinki

Sisällysluettelo

JOHDANTO	6
1. YHTEISKUNTAVASTUU	12
1.1. Yhteiskuntavastuun kolmijako	14
1.2.1. <i>Ympäristövastuu</i>	16
1.2.2. <i>Taloudellinen vastuu</i>	17
1.2.3. <i>Sosiaalinen vastuu</i>	18
1.3. Keille yritys on vastuussa eli ketkä ovat yrityksen sidosryhmät?	19
1.4. Yhteiskuntavastuukeskustelu Suomessa	23
2. KAIVOSYRITYKSEN YHTEISKUNTAVASTUULLISUUS JA ROOLI ALUEEN KEHITTÄMISESSÄ	24
2.1. Kaivosyrityksen toiminta ja elinkaari	24
2.2. Kaivosyrityksen yhteiskuntavastuu	27
2.3. Kaivosyrityksen rooli paikallisen alueen kehittämisessä	31
2.3.1. <i>Kaivostoiminnan ympäristölliset vaikutukset</i>	33
2.3.2. <i>Kaivostoiminnan taloudelliset vaikutukset</i>	35
2.3.3. <i>Kaivostoiminnan sosiaaliset vaikutukset</i>	36
3. HANNUKAISEN KAIVOSHANKE	38
4. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	41
4.1. Puolistrukturoidut teemahaastattelut ja aineiston keruu	42
4.2. Aineiston analyysimenetelmänä teoriaohjaava sisällönanalyysi	45
5. TULOKSET	47
5.1. Haastateltavien kanta Hannukaisen kaivoshankkeeseen	47
5.2. Kaivosyrityksen yhteiskuntavastuun määrittely ja osa-alueet	49
5.2.1. <i>Hannukaisen kaivoshankkeen sidosryhmät</i>	49
5.2.2. <i>Kaivosyrityksen yhteiskuntavastuu</i>	52
5.2.3. <i>Yhteiskuntavastuun erityispiirteet kaivoksen elinkaaren eri vaiheissa</i>	54
5.3. Kaivosyritys alueen kehittämisessä	59
5.3.1. <i>Kaivosyrityksen rooli alueen kehittämisessä</i>	59
5.3.2. <i>Hannukaisen kaivoshankkeen ympäristölliset, taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset</i>	62
5.4. Kaivosyrityksen yhteiskuntavastuullisuuden päättymisen alueella	68
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	72
6.1. Kaivosyrityksen yhteiskuntavastuu	72
6.2. Kaivosyrityksen rooli alueen kehittämisessä	76
6.3. Kaivosyrityksen yhteiskuntavastuullisuuden päättymisen alueella	80

7. POHDINTA	83
8. LÄHTEET	86
LIITTEET	
Liite 1.	
Liite 2.	

KUVIOT JA KUVAT

Kuvio 1. Yhteiskuntavastuun osa-alueet.....	15
Kuva 1. Freemanin (2001) mallin sidosryhmään lukeutuvat ryhmät tai yksilöt. Muokattu Freeman (2001) mukaan.....	21
Kuva 2. Crane & Matten (2007) mallin yrityksen sidosryhmään lukeutuvat yksilöt ja ryhmät. Muokattu Crane & Matten (2007) mukaan.....	22

TAULUKOT

Taulukko 1. Haastateltavien kategorisointi.....	45
Taulukko 2. Haastateltavien näkemykset Hannukaisen kaivoshankkeen sidosryhmistä.....	51

JOHDANTO

Yritysten toiminnan eettisyys ja ennen kaikkea niiden yhteiskunnallinen vastuu ovat nousseet erityisen tärkeiksi kysymyksiksi julkisessa keskustelussa 2000-luvulta lähtien monien käytännön tapauksien myötä, joissa muun muassa kuluttajien, paikallisyhteisöjen, tiedeyhteisön tai julkisen vallan tavoitteet ja intressit ovat olleet ristiriidassa yritysten intressien, tavoitteiden ja käytäntöjen kanssa (Anttiroiko 2004: 17, 32). Lisäksi yritysten toiminnan eettinen arviointi on ollut tärkeä näkökulma, sillä suuryritykset vaikuttavat paikallisyhteisöjen elinkeinoihin. Usein vaikutus on haitallista, jolloin paikallisväestön mahdollisuudet toteuttaa perinteisiä elinkeinoja ja elämänmuotoja vähenevät (Anttiroiko 2004: 32–33). Esimerkiksi Etelä-Amerikan Amazonilla ja Kaakkois-Aasiassa sademetsiä uhkaa ennennäkemätön metsäkato laittomien hakkuiden, karjalaitumien ja maanviljelyn takia. Metsäkadon vaikutukset ovat tuhoisia paikallisväestölle, sillä paikalliset ovat riippuvaisia metsistä. Sademetsät muun muassa suodattavat makeaa vettä ja tarjoavat ravintoa ja elinkeinoja paikallisyhteisöille (Metsäkato 2017). Myös globalisaatiota eli maailmanlaajuistumista on kritisoitu. Globalisaatio on nähty osasyllisenä vapaamarkkinaideologian leviämiseen. Näin ollen länsimaisilla yhteiskunnilla on ollut mahdollisuus ylläpitää valta-asemaa kehitysmaita nähden, mikä on mahdollistanut kehitysmaiden luonnonvarojen hyväksikäytön. Lisäksi länsimaita on syytetty haluttomuudesta parantaa kehitysmaiden asemaa ja kehitystä. Kansalaisaktivismi eri muodoissaan on noussut vastustamaan tätä kehityssuuntaa (Anttiroiko 2004:18). Esimerkiksi Greenpeace on ollut viime vuosina hyvin paljon esillä ilmiantaessaan ja vastustaessaan yritysten kyseenalaisia käytäntöjä. Sekä globaalit ongelmat että kansalaisaktivismi ovat lisänneet yhteiskuntavastuun merkitystä ja sen tarpeellisuutta.

Yhteiskuntavastuun tarkastelun kohteeksi on joutunut myös yritysten taloudelliset väärinkäytökset ja sosiaaliset ongelmat. Esimerkiksi vuoden 2001 lopulla amerikkalaisen energiayhtiön Enronin ja vuoden 2003 lopulla italialaisen meijerialan yrityksen Parmalatin paljastuneet kirjanpitorikokset kiihdyttivät vastuullisuuskeskustelua. Näissä kahdessa tapauksessa omistajat menettivät toimivan yritysjohdon taloudellisen vastuullisuuden laiminlyömisensä takia omistustensa arvon (Uimonen 2006: 8). Näin ollen

monet yritykset ja eritoten monikansalliset yhtiöt ovat vastanneet yhteiskuntavastuuta korostaviin vaatimuksiin tarkentamalla sosiaalisen ja eettisen vastuun periaatteitaan. Lisäksi yhtiöt ovat käyttäneet jopa miljoonia euroja muuttaakseen imagoaan vastuullisemmaksi ja ympäristöystävällisemmäksi (Anttiroiko 2004: 18). Myös Suomessa ollaan käyty aktiivisesti keskustelua yhteiskuntavastuusta. Työ- ja elinkeinoministeriö (Yhteiskuntavastuu s.a.) kertoo sivuillaan, että suomalaiset yritykset ovat perinteisesti hyvin huolellisia työ- työsuoja- ja ympäristölainsäädännön noudattamisessa. Lisäksi demokraattinen yhteiskunta, ihmisoikeuksien kunnioitus ja korruption ja lahjonnan vastainen työskentely antavat erittäin hyvät edellytykset maamme yrityksille päästä maailman parhaiden joukkoon yhteiskuntavastuukysymyksissä (Yhteiskuntavastuu s.a.). Voittoa tavoittelevien yritysten vastuullisuus ei kuitenkaan aina toteudu. Tästä varoittavana esimerkkinä on uutisissa paljon esillä ollut Talvivaaran kaivos, jonka johtohenkilöt saivat syytteet vuonna 2014 ympäristö- ja vesitalousluvan haun, jätteiden käsittelyn, kaivoksen suunnittelun sekä jätevesien hallitsemisen laiminlyönteihin liittyen, ja vuonna 2016 heidät tuomittiin sakkorangaistukseen ympäristön turmelemisesta. Talvivaaran ympäristörikosasian käsittely jatkuu vielä Rovaniemen hovioikeudessa (Kinnunen 2017).

Akateemisissa tutkimuksissa sekä elinkeinoelämässä yritysten toiminnan ja vastuun keskustelu alkoi alun perin 1960-luvulla. Tämän seurauksena yhteiskuntavastuu on yhä kasvava tema yrityksissä ympäri maailmaa (Carroll & Shabana 2010: 85). Vaikka yhteiskuntavastuun kysymyksistä on keskusteltu ja kirjoiteltu paljon, keskustelu ei ole ollut kovin tarkkaa tai selkeää. Tämä johtuu siitä, että yhteiskuntavastuuta on käsitelty yleensä jonkin muun teeman, kuten globalisaation tai kehitysmaiden ongelmien, sivujuonteena eikä omana aihealueenaan. Sama pätee myös yritysten yhteiskuntavastuuseen (Anttiroiko 2004: 20–21). Lisäksi yhteiskuntavastuun määritelmät ovat kehittyneet viimeisten vuosikymmenten aikana ja yhteiskuntavastuusta on vieläkin monia tulkintoja (Blowfield 2005: 515–516). Esimerkiksi aiheeseen liittyviä teoksia paljon julkaissut Archie B. Carroll (1979: 499–501) jakaa yritysten vastuullisuuden neljään osa-alueeseen: taloudelliseen, lakisääteiseen, eettiseen ja harkinnanvaraiseen, kun taas Robert E. Goodin (1995: 30–31) puolestaan määrittelee vastuullisuuden heikkoina ja

vahvoina velvollisuuksina. Goodin mukaan vahvat velvollisuudet, kuten lait ja sopimukset, tulee täyttää kaikissa tilanteissa, mutta heikkoja velvollisuuksia ei ole välttämätöntä täyttää. Goodin näkemystä on myös kritisoitu. Esimerkiksi Petersenin (1999: 30) mukaan sidosryhmien kanssa sopimuksissa sovitut velvollisuudet voivat olla heikkoja, eli ne eivät tarkasti rajaa toimintatapoja, kuten esimerkiksi työsuhteisiin liittyvät sopimukset. Tällä hetkellä yksi käytetyimmistä määritelmistä on Euroopan Komission vuoden 2011 määritelmä, jonka mukaan yhteiskuntavastuu on yritysten vastuu vaikutuksistaan yhteiskunnalle. Tähän lukeutuvat sekä positiiviset että negatiiviset vaikutukset (Euroopan Komissio 2011).

Yhteiskuntavastuun ympärille kehittynyt asiantuntijayhteisö on myös kasvanut keskustelun lisääntyessä. Tämä on saanut myös osakseen kritisointia, sillä yhteiskuntavastuusta, joka tähtää liike-elämän vastuullisuuteen, on tullut itsessään osa liiketoimintaa institutionaalisella infrastruktuurillaan (Pedersen 2015: 11). Esimerkiksi strategiaprofessori Michael E. Porter on kuvaillut yhteiskuntavastuuta uskonnoksi, jossa on liian monta pappia. Lisäksi Porterin mielestä yhteiskuntavastuun tutkijat eivät perustele yrityksille tarpeeksi perustavanlaatuisesti miksi yhteiskuntavastuuta tarvitaan. Porter näkee, että yhteiskuntavastuu on muodostunut kentäksi, jossa ei tarvita todistelua tai teoriaa (Morsing 2003). Pedersen (2015: 11) kuitenkin huomauttaa kirjassaan, että on tärkeää muistaa, miksi yhteiskuntavastuu on muodostunut niin suosituksi aiheeksi. Teollisuuden aiheuttamat globaalit ympäristöongelmat tarvitsevat välittömiä toimia. Lisäksi monet sosiaaliset ongelmat, kuten huonot työolosuhteet, rasismi, syrjintä ja korruptio ovat yhä todellisuutta miljoonille ihmisille ympäri maailmaa. Yhteiskuntavastuu on ala, joka yrittää ratkoa juuri näitä globaaleja ongelmia, jotka ovat todellisia ja hyvin merkittäviä niin ihmisille, tuottavuudelle kuin planeetallekin.

Yritykset ovat pyrkineet näyttäytymään yhteiskunnan irrallisina toimijoina, vaikka todellisuudessa yritykset ovat olennainen osa yhteiskuntaa. Lisäksi puhuttaessa yrityksistä on huomioitu vain yrityksen omat sidosryhmät. Yritys on kuitenkin itse yksi yhteiskunnan sidosryhmistä, ja näin ollen yrityksen yhteiskuntavastuu on tarpeellinen käsite, sillä yrityksen toiminnot vaikuttavat yhteiskuntaan, jonka jäsen yritys on (Neise ym. 2018).

Yritys voi siis vaikuttaa alueen kehitykseen olennaisesti. Aluekehityksen näkökulmasta tämä seikka on mielenkiintoinen ja selittää sen, miksi yhteiskuntavastuuta on tärkeä tutkia alueiden kehittämisen kannalta. Juuri tästä syystä tässä tutkielmassa on valittu käytettäväksi termi ”yhteiskuntavastuu”, vaikka 2000-luvun alusta on vakiintunut erityisesti yritysten keskuudessa termin ”yritysvastuu” käyttö. Yritysvastuu on yhteiskuntavastuuta rajatumpi, ja siinä korostuukin ensisijaisesti oma yritystoiminta yhteiskuntaa enemmän. Tällöin yrityksen toiminnalla ja palveluilla ei nähdä merkittävää osaa yhteiskunnan toiminnassa (Jussila 2010: 13). Tässä tutkielmassa on haluttu ottaa eritoten huomioon yhteiskuntaan kohdistuvat vaikutukset yrityksen toiminnasta, ja yrityksen kokonaisvaltaista ja pitkää roolia yhteiskunnassa.

Edellä mainituista syistä on erityisen tärkeää tutkia yritysten yhteiskuntavastuuta tapauskohtaisesti. Kaivosyrityksen yhteiskuntavastuullisuus on mielenkiintoinen kysymys siitä syystä, että kaivoksen vaikutukset ovat hyvin laajat niin ympäristöllisesti kuin aluetaloudellisesti (Hamann 2003: 237–238). Nyky-yhteiskunta on myös hyvin riippuvainen mineraaleista ja näin ollen kaivostoiminnasta. Mineraaleja hyödynnetään muun muassa kulkuneuvoissa, aurinkopaneeleissa, matkapuhelimissa, viihde-elektronikassa sekä muussa ICT-tekniologiassa (Suomen mineraalistrategia 2010). Kaivosala on saanut osakseen hyvin paljon kritiikkiä kansalaisjärjestöiltä ja viranomaisilta vastuuttomasta toiminnasta paikallisyhteisöjä sekä ympäristöä kohtaan. Kaivosalan tekee mielenkiintoiseksi myös se, että usein kaivosten yhteiskuntavastuusta puhuttaessa korostetaan hallitusten roolia. Kuitenkin viime aikoina on alettu myös vaatia kaivosyritysten suurempaa osuutta vastuusta (Hamann 2003: 237–238). Muun muassa rahoittajat, osakkeenomistajat ja kansalaisjärjestöt kiinnittävät enemmän huomiota siihen, kuinka kaivosyritykset ottavat toiminnassaan huomioon paikallisyhteisöt sekä ympäristöön aiheutuvat haitat. Kaivosyritysten kansainvälinen maine kärsii, mikäli ongelmia ilmenee. Jos kaivosyritys kykenee osoittamaan toimintansa hyödyn paikallistasolla, niiden maine ja luotettavuus taas kasvavat. Lisäksi vanhojen rasitteiden ja ongelma-alueiden haitatessa vielä nykypäivänäkkin, on kaivosalan osoitettava aktiivisesti vastuullisuutensa (Sairinen 2011: 139). Näin ollen kaivosten vastuullisuuskysymykset nousevat yhä ajankohtaisemmiksi.

Täten tutkielman tarkoituksena on tarkastella, kuinka kaivosyrityksen yhteiskuntavastuu määritellään niin teorian, kaivosyrityksen kuin kaivoshankkeen eri osapuolien näkökulmasta. Tutkimuskohteena on Kolariin suunnitteilla oleva Hannukaisen kaivoshanke. Kyseinen hanke on valikoitunut tämän tutkielman tarkasteltavaksi kohteeksi, sillä se on mielenkiintoinen monella tapaa. Kyseessä on Kolarilaisen yrityksen hanke, ja se on jakanut hyvin selkeästi mielipiteitä alueella. Hanketta on luonnehdittu muun muassa kaivoskonfliktina, sillä enemmistö Ylläksen läheisyydessä asuvista ihmisistä sekä matkailuyrittäjät vastustavat hanketta, kun taas kauempana Ylläksestä enemmistö kannattaa kaivosta (Leisti 2017). Kaivosta vastaan on myös kerätty adressi, joka on kerännyt 13 499 allekirjoitusta (Kaulanen 2017). Hanke on myös siitä poikkeava, että kyseessä on kotimainen ja myös paikallinen kaivosyritys (Paikallinen... 2019). Suomessa suurin osa kaivoksista on kansainvälisten yritysten omistamia (Suomen mineraalistrategia 2010). Lisäksi, kuten edellä on mainittu, kaivosyritys on merkittävä osa yhteiskuntaa sen vaikutusten laajuuden vuoksi, ja näin ollen on oleellista tarkastella kaivosyrityksen roolia alueen kehittämisessä. On myös mielenkiintoista tutkia vastuullisuutta aikanäkökulmasta, eli näkevätkö ne, joiden mielestä hanke on tarpeellinen, ja ne, joiden mielestä ei ole, vastuullisuuden päättymisen erilaisena. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Kuinka Hannukaisen kaivoshankkeen eri osapuolet näkevät kaivosyrityksen vastuullisuuden ja vastaavatko nämä näkemykset yhteiskuntavastuun määritelmää?
2. Mikä on kaivosyrityksen rooli alueen kehittämisessä?
3. Kuinka sidosryhmät näkevät Hannukainen Mining Oy:n yhteiskuntavastuun päättymisen alueella?

Näin ollen johdannon jälkeen teoriaosuuden ensimmäisessä osassa määritellään yleisesti yhteiskuntavastuu ja sen kolmijako, jonka jälkeen käydään läpi sidosryhmäteoriaa sekä yhteiskuntavastuukeskustelua Suomessa. Teoriaosuuden toisessa osassa esitellään kaivosyrityksen toimintaa ja elinkaarta, kaivosyrityksen yhteiskuntavastuullisuutta sekä sen roolia alueen kehittämisessä. Tässä tutkielmassa on hyödynnetty sekä johdannossa

että yhteiskuntavastuun teoria-osuudessa tekijän kandidaatin tutkielmaa. Ennen aineiston esittelyä esitellään tämän tutkielman case-tapaus eli Hannukaisen kaivoshanke. Aineisto-osuudessa käydään läpi tutkielmassa käytetyt menetelmät. Tulokset-osiossa esitellään aineistosta saadut keskeisimmät tulokset, ja johtopäätöksissä vastataan tutkimuskysymyksiin. Pohdinnassa arvioidaan tutkielman onnistumista sekä validiteettia ja reliabiliteettia, ja esitetään mahdolliset jatkotutkimusaiheet.

1. YHTEISKUNTA VASTUU

Kuten johdannossa on tullut jo ilmi, yhteiskuntavastuun käsitettä määritellään monin eri tavoin. Yhteiskuntavastuun pohjana on ajatus siitä, että yritys on osa yhteiskuntaa ja sille lankeaa muiden yhteiskunnan osien tapaan yhteiskunnallista vastuuta (Pihkola 2004: 168). Ari-Veikko Anttiroiko (2004: 22) määrittelee yleisesti yhteiskuntavastuun käsitteen ”toimijan vastuuna yhteiskunnalle eli vastuuna sille yleiselle viitetaustalle, jonka se jakaa muiden toimijoiden kanssa”. Yritystoiminnan osalta yritysten yhteiskuntavastuun katsotaan olevan osa sitä yhteiskunnallista verkostoa, johon kuuluvat yritystoimintaa harjoittavat taloudelliset yksiköt (Panula 1999: 170). Takala & Pallab (2000: 109–110) linkittävät yritysten yhteiskuntavastuun yritysten toimintatapoihin. Heidän mukaansa keskeistä on se, kuinka hyvin yritykset noudattavat lakeja, säädöksiä, muita ohjeita, moraalinormeja, omia arvojaan ja eettisiä periaatteitaan. Näin ollen tärkeäksi muodostuu yrityksen johdon ja henkilöstön sitoutuneisuus vastuullisuuteen. Kansainvälisen kestävän liiketoiminnan verkostossa World Business Council for Sustainable Development (WBCSD) on mukana satoja maailman suurimpia yrityksiä, ja sen tavoitteena on kannustaa yrityksiä kestävään liiketoimintaan niin yhteiskunnan kuin ympäristönkin kannalta (FIBS... 2014). WBCSD määritteli yhteiskuntavastuun käsitteen kansainvälisessä kokouksessa, jossa oli mukana 60 asiantuntijaa liike-elämästä ja sen ulkopuolelta. Sen mukaan yritysten yhteiskuntavastuu on jatkuvaa yrityksen sitoutumista eettisesti toimimiseen ja taloudellisen kehityksen tuottamiseen sekä samanaikaisesti työvoiman ja heidän perheensä, paikallisen yhteisön ja yhteiskunnan elämänlaadun parantamiseen (WBCSD 2000). Thomas M. Jonesin (1980: 59–60) esittämän määritelmän mukaan yritysten yhteiskuntavastuu on yritysten velvollisuutta olennaisia yhteiskunnan ryhmiä kohtaan, jotka ovat muita kuin osakkeenomistajia ja lainsäädännön sekä työehtosopimusten määräämiä. Jonesin (1980: 59–60) määritelmässä on olennaisinta vastuullisuuden perustuminen vapaaehtoisuuteen, eli yritys tekee enemmän kuin mitä lainsäädäntö vaatii. Vapaaehtoisuus on vakiintunut myös tämän päivän keskusteluun. Yrityksen tulee siis olla vapaaehtoisesti vastuullinen, jotta toiminta olisi sitoutunutta ja kestävää vastuullisuutta (Jussila 2010: 10).

Tällä hetkellä yksi käytetyimmistä määritelmistä on Euroopan Komission vuoden 2011 määritelmä, jonka mukaan yhteiskuntavastuu on yritysten vastuu sekä positiivisista että negatiivisista vaikutuksistaan yhteiskunnalle. Organisaatiot ovat vastuullisia, kun ne noudattavat lakia ja sisällyttävät ympäristölliset, eettiset sekä sosiaaliset kysymykset, kuin myös kuluttajien oikeudet ja ihmisoikeudet, liiketoimintastrategioihin ja –toimintoihin yhteistyössä sidosryhmiensä kanssa (Euroopan Komissio 2011). Suomen hallituksen 22.11.2012 hyväksymässä yhteiskuntavastuun periaatepäätöksessä yhteiskuntavastuu määritellään eri toimijoiden vastuuksi omista ”vaikutuksistaan yhteiskuntaan ja sidosryhmiin” (Valtioneuvoston periaatepäätös... 2012: 1). Periaatepäätöksessä todetaan myös, että ”vastuullisuus ilmenee toimintaa ohjaavina arvoina, toteutettuina toimenpiteinä sekä näitä koskevana avoimuutena.” Yhteiskuntavastuun terminologia on myös lisääntynyt kansainvälisesti. Määrittely on myös vaihdellut ja eri aikoina on ollut erilaisia termejä, mutta vakiintuneeksi englanninkieliseksi termiksi on muodostunut ”Corporate Social Responsibility” (CSR), joka on yleisesti vastine suomen kielen yhteiskuntavastuulle (Jussila 2010: 14).

Yhteiskuntavastuuta voidaan tarkastella poliittisessa yhteydessä, sekä maantieteellisesti useilla eri tasoilla. Poliittisesta yhteydestä puhuttaessa kiinnitetään huomiota siihen, kuinka yritys edistää yksilöiden siviili- ja poliittisia oikeuksia ja osallistuu yhteiskunnan kehittämiseen. Yhteiskuntavastuun tarkastelun maantieteellisiä tasoja ovat muun muassa globaalinen ja alueellinen taso. Esimerkiksi globaalilla tasolla kyse voi olla yrityksen roolista ilmastonmuutoksen ratkaisemisessa, ja paikallisella tasolla tehtaan sulkemisen vaikutuksesta paikkakunnan asukkaiden työllisyyteen (Harmaala & Jallinoja 2012: 14–15).

Yhteiskuntavastuun puolesta on esitetty monia argumentteja. Archie B. Carroll ja Kareem, M. Shabana (2010: 89) kirjoittavat artikkelissaan, että perinteisin argumentti on ollut taloudellinen näkökulma. Yrityksille on paljon halvempaa suunnitella ja toimia ennalta, kuin yrittää korjata sosiaalisia ongelmia jälkeenpäin. Michael Blowfield (2005: 517) tunnustaa tämän artikkelissaan, mutta huomauttaa, että sosiaalisen ja ympäristöllisen vastuun perustelu pelkästään taloudellisilla argumenteilla voi olla myös ongelmallista.

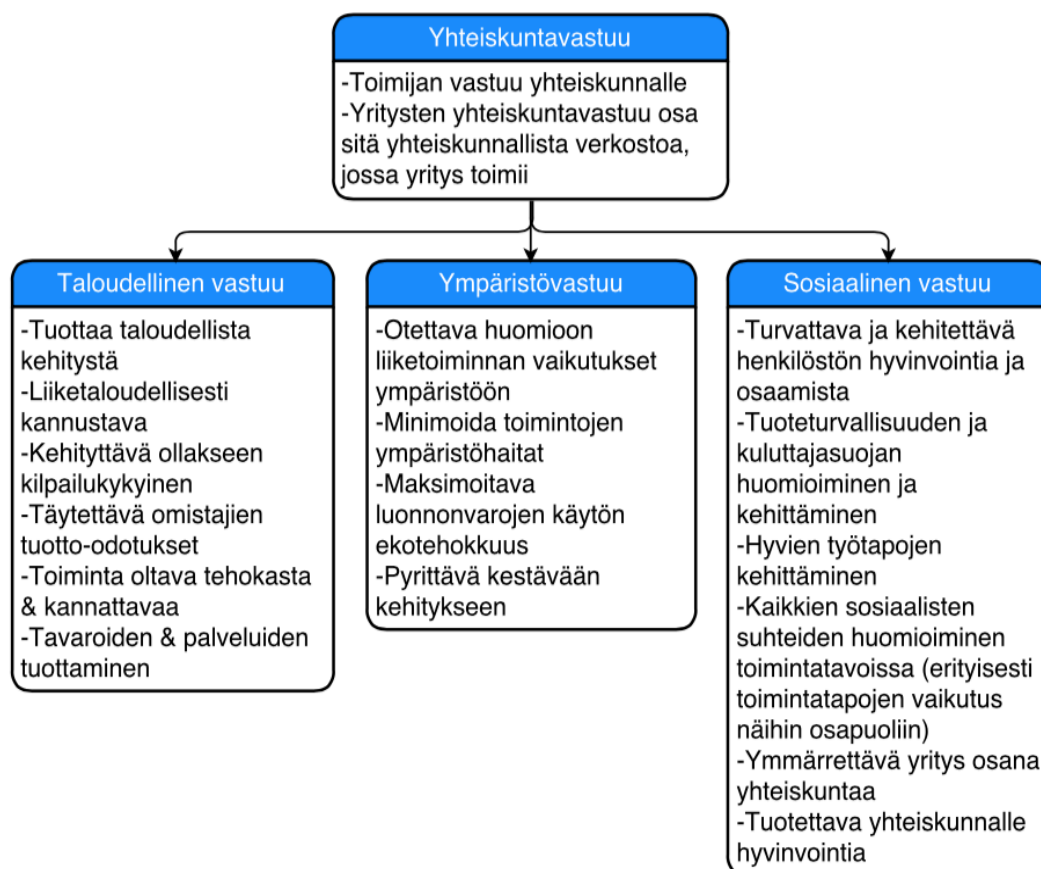
Esimerkiksi yhteiskuntavastuu antaa turvaa työntekijöiden oikeuksille erilaisilla toimitusketjuja koskevilla työnormeilla, mutta samaan aikaan se vapauttaa yritykset vastuusta tarjota työntekijöilleen hyvitystä, kun yritys irtisanoo työntekijöitä tai sulkee toimintojaan. Näin ollen taloudellisilla perusteilla tehdyt päätökset voivat olla ristiriidassa sosiaalisen vastuun kanssa. Lisäksi työnormeja ja muita samankaltaisia yhteiskuntavastuun työkaluja voidaan mainostaa vapaaehtoisina toimina lainsäädännön lisäksi, jolloin on mahdollista, että ongelmat, joita ei huomioida yhteiskuntavastuussa, jäävät kokonaan huomioimatta (Blowfield 2005: 517). Edellä mainittuun ristiriitaan liittyy myös vakiintunut argumentti yhteiskuntavastuuta vastaan, jonka mukaan yritysten fundamentaalinen vastuu on tehdä tuottoa omistajilleen, ja näin ollen taloudellinen vastuu voi nousta kahta muuta vastuun osa-aluetta tärkeämmiksi (Carroll & Shabana 2010: 88).

Toinen yhteiskuntavastuuta tukeva argumentti on, että yrityksille tulisi antaa mahdollisuus ratkaista sosiaalisia ongelmia (Carroll & Shabana 2010: 89). Tämä voi olla järkevää, sillä yrityksillä on toiminnallisia resursseja ja pääomaa, mutta on mahdollista, että yrityksillä ei ole samanlaista näkemystä velvollisuuksistaan kuin yhteisöllä, johon yrityksen toiminta vaikuttaa. Michael Blowfield (2005: 520) kirjoittaa artikkelissaan, että esimerkiksi erityisesti kehitysmaissa länsimaisilla yrityksillä on yleensä hyvin erilainen käsitys velvollisuuksistaan kuin paikallisella yhteisöllä. Toisin sanoen yrityksen käsitys vastuullisuudesta ei välttämättä todellisuudessa ole yhteisön tarpeiden mukaista. Näin ollen osa perinteisistä yhteiskuntavastuun argumenteista on ristiriidassa yritysten keskeisten toimintojen kanssa. Lisäksi yhteiskuntavastuuta ei voida soveltaa jokaiseen tapaukseen samankaltaisesti, vaan kyseisiä argumentteja ja toimintamalleja tulisi soveltaa eri tapauksiin eri tavoin. Esimerkiksi eri alalla toimivilla yrityksillä tulisi olla omat toimintamallinsa. Lisäksi yrityksen yhteiskuntavastuutoimintaan vaikuttavat muut tekijät, kuten yritysmuoto ja markkina-alue (Jussila 2010: 25-26).

1.1. Yhteiskuntavastuun kolmijako

Kuten edellä on tullut jo ilmi, yhteiskuntavastuun käsitettä voidaan lähestyä monesta näkökulmasta. Ennen vastuullisten yritysten tarkastelun kohteina oli taloudellinen ja

ympäristöllinen ulottuvuus. Monet yritykset ovat sitoutuneet välttämään ympäristön vahingoittamista, mutta viime vuosikymmeninä liiketoiminnan tarkasteluun on lisätty kolmas näkökulma: sosiaalinen vastuu (Hoffman 2000). Näin ollen nykypäivän keskusteluun on vakiintunut kolme näkökulmaa: taloudellinen, sosiaalinen ja ympäristövastuu. Usein nämä näkökulmat eivät ole toisistaan irrallaan, vaan ne ovat toisiinsa sidonnaisia ja kytkeytyneitä (Jussila 2010). Kuvioon 1 tämän tutkielman kirjoittaja on koostanut yhteiskuntavastuun pääperiaatteet.

Kuvio 1. Yhteiskuntavastuun osa-alueet.

Keskustelu yhteiskuntavastuun kuulumisesta kestävästä kehityksestä on lisääntynyt vuosi vuodelta, ja nykyään tunnustetaan kestävästä kehityksestä olevan eräänlainen kattotermi (Jussila 2010: 12). Kestävästä kehityksestä määritelmä juontaa vuoden 1987 Brundtlandin komission raporttiin, jonka mukaan ”kehitys on kestävä, kun

se täyttää ihmiskunnan tarpeet vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa” (Brundtlandin kestävän kehityksen komissio 2014). John Elkington (1998) lisää tähän määritelmään kolmikantaisen lähestymistavan, jonka mukaan kestävässä kehityksessä tulee olla taloudellinen kehitys, ympäristön hyvinvointi ja sosiaalinen tasa-arvo tasapainossa. Käsitteen keskeiset ulottuvuudet ovat siis ympäristö, sosiaalinen vastuu sekä taloudellinen toiminta, joilla on merkittävä keskinäinen riippuvuus (Harmaala & Jallinoja 2012: 16). Tätä tarkennusta kestävän kehityksen määritelmälle on hyödynnetty monissa yhteiskuntavastuun ja kestävän kehityksen keskusteluissa myös nykypäivänä. Näin ollen nimenomaan kolmikantaisen näkökulman vuoksi yhteiskuntavastuun ajatellaankin kuuluvan kestävän kehityksen osa-alueisiin: myös yhteiskuntavastuu jaotellaan taloudelliseen, ympäristöön ja sosiaaliseen osa-alueeseen. Seuraavaksi esitellään tarkemmin nämä kolme yhteiskuntavastuun osa-aluetta.

1.2.1. Ympäristövastuu

Markku Jussila (2010: 15) näkee ympäristövastuun selkeimpänä osa-alueena yhteiskuntavastuusta. Ympäristövastuun näkökulma ottaa huomioon kaikki yrityksen toiminnasta aiheutuvat vaikutukset ympäristölle ja maapallon luonnonresursseille. Tähän lukeutuu myös yrityksen toiminnasta aiheutuvat välilliset vaikutukset, kuten asiakkaiden ja toimitusketjun toimintojen vaikutukset. Ympäristövastuun mukaisesti yritys on velvollinen huomioimaan toimintoja suunnitellessaan niiden vaikutukset vesistöihin, ilmaan ja maaperään, sekä ilmastonmuutokseen, luonnon monimuotoisuuden säilymiseen ja luonnonvarojen säästävään käyttöön (Neilimo 2004: 131). Totti Könnölä ja Pasi Rinne (2001: 20) määrittelevät ympäristövastuullisuuden samankaltaisesti: yrityksen tulee minimoida toimintojensa ja tuotteidensa aiheuttamat ympäristöhaitat, edistää kestävä kehitystä sekä maksimoida luonnonvarojen käytön ekotehokkuus. Toisin sanoen yrityksen tulee ottaa huomioon myös tuotteiden elinkaari ja käyttö (Jussila 2010: 78). Harmaalan ja Jallinojan (2012: 22) mukaan ympäristövastuu määritellään yrityksen pyrkimyksenä toimia ympäristön kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Ympäristövastuun piiriin kuuluvat muun muassa vesien, ilman ja maaperän sekä biodiversiteetin suojeleminen, kasvihuonepäästöjen vähentäminen, jätteen käsittely, tehokas ja säästävä luonnonvarojen käyttö sekä kemikaalien terveys- ja ympäristöriskien hallinta. Sen välitön vastuu on

yrittäjien itsensä aiheuttamista ympäristövaikutuksista. Kuitenkin verkostoitumisen ja toimintojen ulkoistamisen myötä yritysten välillisen ympäristövastuun merkitys on laajentunut yhteistyökumppaneiden ympäristövaikutusten hallintaan. Tavoitteena on siis ottaa ekologisuus huomioon koko tuotantoketjun toiminnassa eri sidosryhmien kanssa yhteistyössä (Jussila 2010: 83–85; Harmaala & Jallinoja 2012: 22).

Ympäristövastuuta kantava yritys on selvillä toimintansa ympäristövaikutuksista sekä lainsäädännöstä, ja noudattaa sitä, kehittää toimintaansa, ja on tarvittaessa valmis muutoksiin toimintatavoissa. Käytännössä tämä näkyy yleensä esimerkiksi tuotantoprosessien jatkuvassa kehittämisessä, kierrätysliiketoiminnassa, logistisen ketjun hallinnassa sekä raaka-aineen jäljitettävyyden varmistamisessa. Lisäksi jotkin yritykset pyrkivät kehittämään tekniikkaa ja ratkaisuja sellaisiksi, että ne parantavat asiakkaan tuotantoprosessin ympäristösuorituskykyä ja toiminnan ekotehokkuutta (Harmaala & Jallinoja 2012: 22).

1.2.2. Taloudellinen vastuu

Edellä esitelty WBCSD:n määritelmä ottaa huomioon myös yrityksen taloudellisen vastuun näkökulman. Taloudellinen vastuu onkin yrityksen menestymisen kannalta elintärkeä. Yrityksen on oltava liiketaloudellisesti kannattava selviytyäkseen ja myös kehittyäkseen kovenevassa kansainvälisessä kilpailussa. Sen on myös täytettävä omistajien tuotto-odotukset ja osallistuttava yhteiskunnan hyvinvointipalveluiden tuottamiseen ja rahoittamiseen. Taloudellista vastuuta noudattava yritys lisää siis kansalaisten hyvinvointia (Neilimo 2004: 131). Näin ollen voidaan todeta, että yrityksen tulee tuottaa myönteistä aluekehitystä. Jussila (2010: 15) jaottelee taloudellisen vastuun kahteen kokonaisuuteen: yrityksen taloudelliset pitkän tähtäimen toimintaedellytykset ja toiminnasta syntyvien rahavirtojen jakautuminen sidosryhmille. Ensimmäiseen kokonaisuuteen liittyy Neilimon kanssa samankaltainen ajatus: yrityksen on oltava kannattava, jotta se voi toimia ja palvella sidosryhmiä tulevaisuudessa. Yritysten toiminnasta syntyvien rahavirtojen tulisi hyödyttää yrityksen toimialueen sisällä tasaisesti kaikkia sidosryhmiä. Rahavirtoihin lukeutuu hankinnat, palkat ja muut yrityksen kulut voitonjaon lisäksi. Myös Carroll (1991: 40–41; 1995: 49) näkee taloudellisen vastuun

hyvin tärkeänä. Hänen mukaansa muut vastuullisuuden osa-alueet voivat täytyä vasta taloudellisen vastuun täytyttyä. Näin ollen se luo perustan muulle vastuullisuudelle. Taloudellinen vastuu toteutuu, kun yrityksen toiminta on mahdollisimman tehokasta, kannattavaa ja kilpailukykyistä. Yrityksen ensisijainen tehtävä on siten tavaroiden ja palvelujen tuottaminen sekä myyminen kilpailukykyisillä hinnoilla. Jotta yritys olisi taloudellisesti menestyvä, tulee sen noudattaa lainsäädäntöä, sopimuksia ja säädöksiä.

1.2.3. Sosiaalinen vastuu

WBCSD:n määritelmässä on otettu huomioon myös sosiaalisen vastuun näkökulma. Kari Neilimon (2004) kolmijakoisessa yhteiskuntavastuun määrittelyssä sosiaalinen vastuullisuus on samankaltainen kuin WBCSD:n määritelmässä: yrityksen on turvattava ja kehitettävä henkilöstön hyvinvointia ja osaamista. Tämän lisäksi Neilimo (2004: 131) sisällyttää "tuoteturvallisuuden ja kuluttajasuojan huomioinnin ja kehittämisen, yritysverkostoissa toimimiseen liittyvien hyvien työtapojen kehittämisen sekä hyvät suhteet erityisesti yrityksen lähiyhteisöihin" sosiaaliseen vastuuseen. Myös Jussila (2010: 16, 99–100) näkee tuotevastuun, lähialueen, työhyvinvoinnin ja vastuullisen henkilöstöjohtamisen kuuluvan sosiaaliseen vastuuseen, mutta lisää tähän vielä ihmisoikeudet sekä monimuotoisuuden ja tasa-arvon. Ihmisoikeudet korostavat globaalia tasa-arvoa. Tämä on tärkeää myös Suomessa, vaikka perinteisesti Suomessa ihmisoikeudet lähtökohtaisesti toteutuvat, sillä suomalaisella yrityksellä on yleensä myös toimintoja ulkomailla, jolloin ihmisoikeusongelmat nousevat herkemmin pintaan. Monimuotoisuus ja tasa-arvo toteutuvat, kun yritys huomioi tasa-arvokysymysten toteutumisen esimerkiksi sukupuolen, kansalaisuuden ja iän kohdalla. Näin ollen sosiaalinen vastuu koskee ihmisiä: se ottaa laajasti huomioon yrityksen toiminnan eri osapuolien hyvinvoinnin sekä sen edellytykset (Jussila 2010: 16).

Vaikka sosiaalisen vastuun käsite, kuten koko yhteiskuntavastuun käsite, on hyvin laaja-alainen, ja monet tutkijat määrittelevät sen eri tavoin, voidaan kuitenkin todeta, että jokaisen yrityksen sosiaalinen vastuu koskee niitä kaikkia suhteita, joita yrityksellä on eri osapuolien kanssa. Tämä koskee suhteita esimerkiksi sijoittajien, alihankkijoiden, työntekijöiden, yhteiskunnan ja tavarantoimittajien kanssa. Sosiaalinen vastuu koskeekin

juuri yrityksen toimintatapojen vaikutusta näihin osapuoliin (Ranganathan 1998: 4-6). Halina Ward (2000) määrittelee sosiaalisen vastuun vielä tarkemmin. Hänen mukaansa sen perusideana on ymmärtää yritys osana yhteiskuntaa, joka tuottaa yhteiskunnalle hyvinvointia, eikä yritystä pitäisi siis nähdä irrallisena yksikkönä. Ward jakaa yrityksen sosiaalisen vastuun kolmeen pääalueeseen. Ensimmäiseen pääalueeseen kuuluu vastuu niistä sosiaalisista vaikutuksista, jotka syntyvät yrityksen perustoiminnoista, toimintaohjeista ja käytännöistä. Toisessa pääalueessa yrityksillä on vastuu niistä vaikutuksista, joita yrityksellä on toimintaketjun jokaisella tasolla. Esimerkiksi yritys saattaa hyödyntää ja hankkia sellaisia tuotteita, joiden tuotantoketjussa on käytetty lapsityövoimaa. Viimeisessä sosiaalisen vastuun osa-alueessa yritykset vapaaehtoisesti tukevat niitä yhteiskuntia, joihin yrityksen toiminta vaikuttaa. Esimerkiksi hyväntekeväisyyslahjoitukset ja investoinnit julkisiin hankkeisiin ovat tällaisia toimia. Näin ollen yhteiskuntavastuullinen yritys keskittyy yhteen tai useampaan osa-alueeseen kolmesta sosiaalisen vastuun pääkohdista.

1.3. Keille yritys on vastuussa eli ketkä ovat yrityksen sidosryhmät?

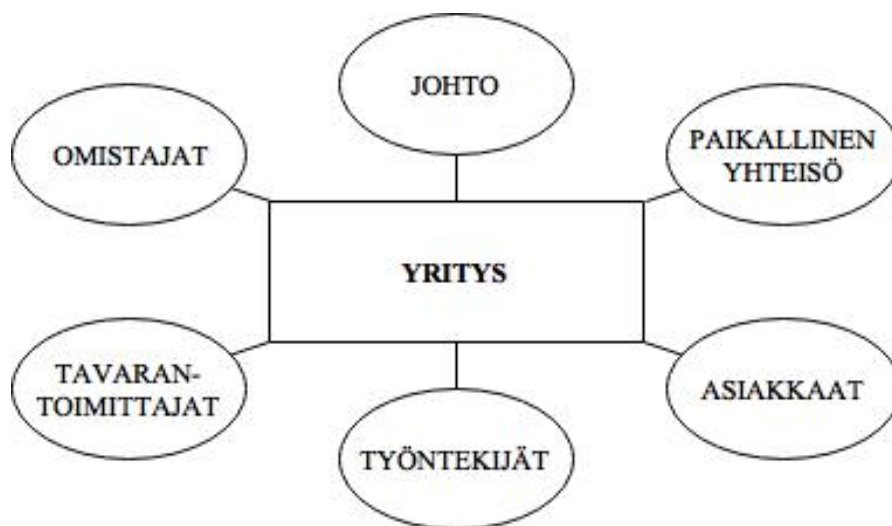
Kuten edellä on todettu, yhteiskuntavastuun pohjana on ajatus siitä, että yritys on vastuussa yhteiskunnallisista vaikutuksistaan. Näin ollen on olennaista selvittää, kenelle yritys on vastuussa, eli keitä ovat yrityksen sidosryhmät? Monet tutkijat, kuten Max B. E. Clarkson (1995), Donna J. Wood & Raymond E. Jones (1995) sekä Ronald K. Mitchell, Bradley R. Agle & Donna J. Wood (1997), ovat sitä mieltä, että sidosryhmäteoria on tärkein lähestymistapa tarkastellessa yritysten yhteiskuntavastuuta. Sidoryhmäteoria mahdollistaa syväluotaavan analyysin ja paremman ymmärryksen yrityksen ja yhteiskunnan välisistä suhteista ja rakenteista, mikä on keskeinen lähtökohta yhteiskuntavastuussa. Thomas Donaldson ja Lee E. Preston (1995: 66) näkevät myös sidoryhmäteorian tärkeimpänä näkökulmana yhteiskuntavastuusta puhuttaessa, mutta huomauttavat, että sidoryhmistä puhuttaessa eri tutkijat määrittelevät ja käyttävät niihin liittyviä termejä, kuten sidoryhmämalli tai sidoryhmien hallinta, eri tavoin.

Sidosryhmälle ei löydy vain yhtä ainoaa tyhjentävää määritelmää, vaikka sitä käytetään hyvin laajasti (Post ym. 2002: 8). Sidosryhmäteorian kehittäjänä pidetty R. Edward Freeman (1984: 46) määrittelee urauurtavassa kirjassaan sidosryhmän yksilönä tai ryhmänä, joka vaikuttaa yrityksen tavoitteiden saavuttamiseen tai johon yrityksen toiminta vaikuttaa. Tätä Freeman (2001) kutsuu myöhemmin laajaksi määritelmäksi ja lisää suppean määritelmän, jossa sidosryhmänä nähdään ne, jotka ovat elintärkeitä yrityksen selviytymisen ja menestyksen kannalta. Sen lisäksi sidosryhmäläiset ovat yksilöitä tai ryhmiä, jotka hyötyvät tai vahingoittuvat yrityksen toimista, ja joiden oikeuksia yritykset joko loukkaavat tai kunnioittavat. Sidosryhmä määritellään myös yksilöinä tai yhteisöinä, jotka voivat vaikuttaa joko vapaaehtoisesti tai tahtomattaan yrityksen arvonluontiin ja toimintaan, ja ovat siksi mahdollisia hyötyjiä ja/tai riskinkantajia yrityksen toiminnasta (Post ym. 2002: 8). Thomas Kochan ja Saul Rubinstein (2000: 369) näkevät sidosryhmän samankaltaiseksi. Heidän mielestään sidosryhmäläiset ovat niitä, joilla on mahdollisuus vaikuttaa yrityksen menestykseen ja jotka myös kantavat riskiä yrityksen toiminnoista. Heidän mielestään osalla sidosryhmäläisiä, kuten osakkeenomistajilla, voi olla laillista valtaa yritykseen. Näin ollen yritysten sidosryhmät asettavat yrityksille odotuksia, ja heihin yritysten toimintojen seuraukset, niin positiiviset kuin negatiiviset, vaikuttavat. Lisäksi sidosryhmät arvioivat, kuinka hyvin yritykset täyttävät heitä kohtaan asetetut odotukset, sekä miten yritysten toiminta sidosryhmäläisiin vaikuttaa (Wood & Jones 1995: 231).

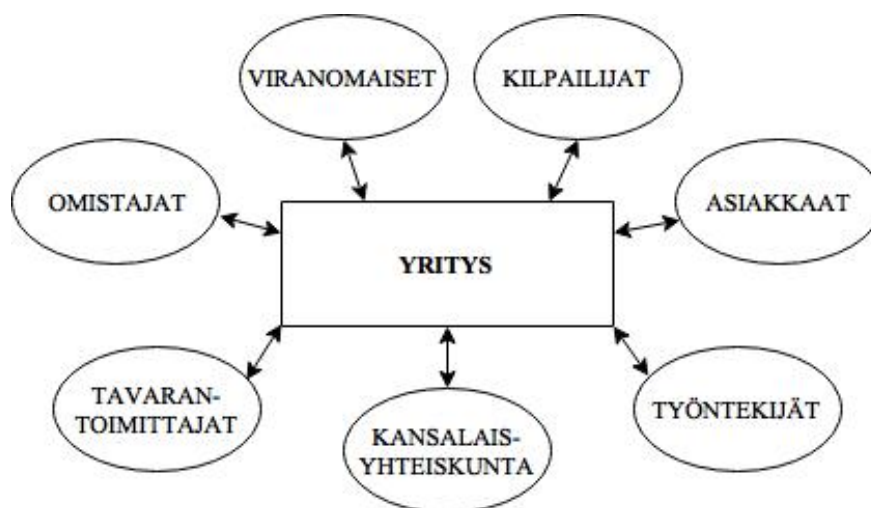
Edellä esitetyt määritelmät vastaavat siis kysymykseen, kenelle yritys on vastuussa. Sidosryhmäteorian määritelmät ovat hyvin laajoja, ja käytännössä kuka vain voi vaikuttaa yrityksen toimintaan ja yrityksen toiminta voi vaikuttaa kehen vain. Kuitenkin todellisuudessa yrityksen johdon on mahdotonta vastata kaikkiin todellisiin tai potentiaalisiin sidosryhmäläisten vaateisiin. Näin ollen tarvitaan tyypittelyä, jonka avulla yritys voi priorisoida ja arvioida ne sidosryhmät, jotka ovat kriittisiä yrityksen toiminnan kannalta (Mitchell, Agle & Wood 1997: 854). Toisin sanoen sidosryhmien merkitsevyyttä voi tyypittelyn avulla asettaa tärkeysjärjestykseen. Tähän vaikuttaa sidosryhmän valta, legitimiteetti ja kiireellisyys. Jos sidosryhmäläisellä on nämä kaikki kolme tunnuspiirrettä, on sen merkitsevyys yritykselle hyvin suuri. Valtaa omaava on sidosryhmän jäsen, joka

voi vaikuttaa yritykseen, kun taas legitimizeetti tarkoittaa sidosryhmä-yritys –suhteen validiteettia, joka perustuu esimerkiksi laillisiin tai moraalisiin oikeuksiin tai sopimuksiin. Kiireellisyydellä tarkoitetaan sitä, kuinka nopeasti yrityksen tulee reagoida sidosryhmän vaatimuksiin. Typologia luo jaottelulla eri tyyppisiä sidosryhmäläisiä, joiden odotetut käyttäytymismallit yritystä kohtaan ovat erilaisia (Mitchell, Agle & Wood 1997: 868–870).

Freemanin (2001: 39, 41) mukaan sidosryhmään lukeutuvat tavarantoimittajat, asiakkaat, työntekijät, osakkeenomistajat ja paikallinen yhteisö sekä yrityksen johto, jonka roolina on olla toimijana näille ryhmille (Kuva 1). He kaikki voivat esittää vaatimuksia yrityksille. Andrew Crane ja Dirk Matten (2007: 58–59) lisäävät Freemanin perinteiseen sidosryhmäjaotteluun viranomaiset ja kilpailijat. Heidän mallissaan paikallinen yhteisö on muutettu kansalaisyhteiskunnaksi, johon kuuluvat muun muassa painostusryhmät, paikalliset yhteisöt ja kansalaisjärjestöt, ja johto on poistettu, sillä siinä sidosryhmätoiminta muuttuu vuorovaikutteiseksi (Kuva 2).

Kuva 1. Freemanin (2001) mallin sidosryhmään lukeutuvat ryhmät tai yksilöt. Muokattu Freeman (2001) mukaan.

Kuva 2. Crane & Matten (2007) mallin yrityksen sidosryhmään lukeutuvat yksilöt ja ryhmät. Muokattu Crane & Matten (2007) mukaan.

Jotta sidosryhmien luottamuksen saavuttaa, on yrityksen viestittävä vuorovaikutteisesti, avoimesti sekä rehellisesti. Yrityksen toiminnan on oltava läpinäkyvää, ja sen tulisikin kertoa avoimesti myös virheistään ja epäonnistumisistaan sidosryhmille (Jussila 2010: 138-140). Vaikka yhteiskuntavastuuseen kuuluu ajatus, että kolmen vastuun osa-alueen tulisi olla tasapainossa, usein nämä kolme osa-aluetta ovat yritysten näkökulmasta ristiriidassa toistensa kanssa, ja etenkin yhtä osa-aluetta korostetaan muiden kustannuksella. Tällöin muiden osa-alueiden sidosryhmät kokevat kärsivänsä haittaa. Toisin sanoen yritykset useasti punnitsevat vastuun osa-alueita. Yleisin korostettu osa-alue on taloudellinen vastuu ympäristövastuun ja sosiaalisen vastuun kustannuksella (Jussila 2010: 25). Esimerkiksi taloudelliset kustannuskysymykset nousevat hyvin usein edelle, kun rohkeampi ympäristölle parempi vaihtoehto on alkuperäistä vaihtoehtoa kalliimpi. Kaivosteollisuus on mielenkiintoinen kysymys juuri tästä näkökulmasta, sillä koko toiminta perustuu luonnon raaka-aineiden hyödyntämiseen, jolloin ympäristölle aiheutuu haittaa. Tällöin tulee punnita eri vastuun osa-alueiden painottamista. Lisäksi kaivosyritys poikkeaa hyvin paljon muista yrityksistä. Seuraavaksi kuvataan yhteiskuntavastuukeskustelun kehittymistä Suomessa, jonka jälkeen esitellään kaivostoiminnan erityispiirteet.

1.4. Yhteiskuntavastuukeskustelu Suomessa

Kuten monissa muissa maissa, Suomessa teollistumisen alkuvaiheessa yhteiskuntavastuun ajateltiin koskevan yrityksen, useimmiten tehtaiden, suhdetta ympäröivään yhteisöön. Niiden yhteiskuntavastuullisena tehtävänä oli muun muassa tukea ja rakentaa kouluja, kirkkoja ja julkista infrastruktuuria. Suomalaisen yhteiskunnan kehittyessä tämä tehtävä siirtyi valtiolle, minkä jälkeen valtion tärkeänä roolina oli tuottaa sosiaalipalveluja, hyvinvointia ja koulutusta, sekä säätää verotusta. Nykyinen yhteiskuntavastuukeskustelun kehitys seuraa tätä samaa ajatusta sosiaalisesta vastuusta, mutta uudelleenmuotoutuneena ja laajemmalla skaalalla. 1970- ja 1980-luvulla keskustelu yhteiskuntavastuusta alkoi vähentyä, mutta yhteiskunnassa oli syntynyt ajatus, että yhteiskuntavastuu oli luonnollinen osa teollista ja sosiaalista hyvinvointikehitystä (Panapanaan ym. 2003: 136). Tätä korosti ajatus siitä, että pelkkä lainsäädäntö ei ollut riittävä keino ympäristöongelmien ratkaisuksi. 1980- ja 1990-luvulla alettiinkin vaatia yrityksiä ottamaan vastuuta aiheuttamistaan ympäristöhaitoista, ja kehitettiin käytännön sovelluksia yritys vastuusta yritysten käyttöön (Määritelmä ja historia 2015). 1990-luvulta lähtien yritysten toimintaympäristö on muuttunut, joten muun muassa globalisaatio, teknologiset muutokset, työn sisältöjen muutokset ja läpinäkyvyyden lisääntyminen ovat tuoneet uusia näkökulmia yhteiskuntavastuuseen (Uimonen 2006: 49).

Yhtenä moottorina nykymuodon yhteiskuntavastuun kehittymiseen on nähty Elinkeinoelämän keskusliittoa edeltäneen Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton laatima vuoden 2001 opas, jossa määriteltiin yritysten yhteiskuntavastuun peruskäsitteet. Opas pohjautui UNEP:n kehittämään GRI-raportointiohjeistukseen (Global Reporting Initiative) sekä EU:n julkaisemaan taustaselvitykseen yhteiskuntavastuullisuudesta. Toisina merkittävinä yhteiskuntavastuun kehittäjinä 2000-luvun alussa EK:n lisäksi olivat Eettinen foorumi ja Finnish Business & Society ry eli FIBS ry (Jussila 2010: 7–8). 2000-luvulla on ryhdytty painottamaan yritysten vastuullisuutta entistä enemmän. Muun muassa voimistuneen globalisaation aiheuttamat ongelmat kehitysmaissa, hyvinvointivaltion rahoitusongelmat, sekä yritysten pörssikaupan sisäpiirisääntöjen ja ihmisoikeuksiin liittyvät rikkomukset ovat osaltaan lisänneet käynnissä olevaan yhteiskuntavastuukeskusteluun uusia näkökulmia (Määritelmä ja historia 2015).

2. KAIVOSYRITYKSEN YHTEISKUNTAVASTUULLISUUS JA ROOLI ALUEEN KEHITTÄMISESSÄ

2.1. Kaivosyrityksen toiminta ja elinkaari

Ennen kaivosyrityksen yhteiskuntavastuullisuuden tarkastelua on oleellista tarkastella yleisesti kaivosyrityksen toimintaa. Kuten johdannossa on todettu, vastuullisuutta ei voida soveltaa samalla tavalla eri aloilla toimiviin yrityksiin, vaan jokaisen yrityksen vastuullisuutta tulee pohtia tapauskohtaisesti. Näin ollen on tärkeää perehtyä kaivosteollisuuden erityispiirteisiin. Kaivostoimintaan kuuluu sekä metallimalmien että teollisuusmineraalien louhintaa. Metallimalmien louhintaa harjoittava kaivosyritys tuottaa rikasteita metalleja jalostavalle ja niitä käyttävälle teollisuudelle, kun taas teollisuusmineraaleihin erikoistunut kaivosyritys tuottaa rikasteita sekä suoraan erilaisia lopputuotteita. Kaivosteollisuuden kehittämisen keskeinen osa on malminetsintä, jotta löydetään uusia mineraalivarantoja, ja näin ollen voidaan turvata tuotannon jatkuminen. Muutamit suuret ja monikansalliset yritykset hallitsevat kansainvälisesti kaivosalaa. Usein alalla toimivien satojen pienempien kaivosyhtiöiden ja tuhansien pienien malminetsintäyritysten tavoitteena on ”tuottaa ja kehittää malmiaiheita ja –esiintymiä edelleen myytäväksi kaivosyhtiöille.” (Suomen mineraalistrategia 2010: 8). Suomessa kaivosteollisuuden toimijoista pääosa on pieniä tai keskisuuria kaivosyhtiöitä sekä malmiaiheiden kehittämiseen keskittyneitä yrityksiä, joista suurin osa on listautunut ulkomaisiin pörssiin. Kaivostoiminta on Suomessa kasvamassa, sillä Suomesta löytyvät merkittävät mineraalivarannot ja raaka-aineiden tarve on lisääntynyt (Suomen mineraalistrategia 2010: 8–9).

Kaivosala poikkeaa muusta teollisuudesta, sillä kaivoksen toimintapaikka riippuu kokonaan geologisista tekijöistä eli malmiesiintymän sijainnista. Kaivosta ei näin ollen ole mahdollista siirtää halvemmän kustannustason perässä muihin maihin (Suomen mineraalistrategia 2010: 9). Toisin sanoen kaivostoiminta on hyvin paikkaan sidonnaista, globaaleista ominaispiirteistä huolimatta. Kaivostoimintaa harjoitetaan siellä, missä on potentiaaliset metalli-, mineraali- ja kiviainesvarat (Sairinen 2011: 140). Kaivosyrityksen toimintaan ja kannattavuuteen vaikuttaa suoraan metallien ja mineraalien

maailmanmarkkinahinnat. Hintojen romahtaessa kaivoksen kannattavuus laskee, ja pahimmissa tapauksissa tuotanto on jouduttu keskeyttämään. Näin ollen kaivostoimintaa leimaa syklisyys (Laukkonen & Törmä 2014). Nykyisin kaivostoimintaa ei voi ajatella jatkumoksi, jolla on selkeä alku ja loppu sekä kasvun ja hiipumisen vaiheet. Kaivostoiminta voi mahdollisesti keskeytyä useasti, riippuen hankkeen taloudellisesta kannattavuudesta, ja se voi myös alkaa useasti kaivoksen elinkaaren aikana. Näin ollen nykyään voidaan puhua enemmän elinsyklimallista, jossa kaivostoiminnan aikana toiminta lisääntyy ja hiipuu monia kertoja. Kaivostoiminnan elinsyklin aikana paikkakunta muuttuu fyysisen ja sosiaalisen rakenteen osalta (Hentilä & Jauhiainen 2009: 56). Maailmanmarkkinahintojen lisäksi kaivostoiminnan aloittamispäätökseen vaikuttavat muun muassa kuljetusten, infrastruktuurin, työvoiman, työturvallisuuden sekä ympäristönsuojelun kustannukset (Sairinen 2011: 140). Kaivoksen investointivaihe on yleensä suhteellisen lyhytkestoinen, mutta toiminta-aika on usein pitkäkestoinen (Laukkonen & Törmä 2014). Toiminta-ajan kesto, joka riippuu esiintymien laajuudesta, voi vaihdella muutamista vuosista vuosikymmeneihin. Paikallisesti tarkasteltuna kaivostoimintaa voi kuvailla lyhyen aikavälin toiminnaksi, jonka vaikutukset ovat pitkäaikaisia (Sairinen 2011: 140).

Kaivoshankkeen kehittäminen on hyvin pitkäkestoista sekä pääomasidonnaista toimintaa (Korhonen 2012: 34). Kaivoksen koko elinkaari jakaantuu eri vaiheisiin. Kaivoshanke alkaa malmienetsinnällä, joka voi kestää 10–15 vuotta, ja on usein tappiollista. Vain osa malmienetsintäprojekteista johtaa kaivostoimintaan, joten usein kaivosyritykset keskittyvät entisten esiintymien jatkokehittämiseen (Suomen mineraalistrategia 2010: 14; Korhonen 2012: 34). Seuraava vaihe on löydetyn esiintymän kehittäminen ja kannattavuuden tutkiminen, jonka aikana yritys hankkii pääomaa, mutta toiminta on vielä tappiollista. Tämän jälkeen alkaa kaivoksen tuotanto, joka on jaettu varhaiseen tuotantoon, jolloin tulisi saada tappiot maksettua, ja täyteen tuotantoon, jolloin syntyy voittoa. Viimeisenä vaiheena on kaivoksen sulkeminen, jolloin syntyy myös tappioita (Moon & Evans 2006 :11; Korhonen 2012: 34).

Kaivostoiminta on luvanvaraista ja säädeltyä toimintaa. Kaivostoimintaa ohjaa pääosin ympäristönsuojelulaki sekä kaivoslaki, mutta siihen sovelletaan myös muita lakeja, kuten vesi-, kemikaali-, maankäyttö- ja rakennuslakeja. Koko kaivoksen elinkaaren aikana kaivosyrityksen tulee hakea eri lupia, kuten malminetsintälupaa, kaivoslupaa ja ympäristölupaa, toimintaansa varten. Lupaprosessia säätelevät useat eri viranomaiset, kuten turvallisuus- ja kemikaalivirasto (TUKES), elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY), aluehallintovirasto (AVI) ja kunta. Kaivoshankkeen sijoituessa Natura- tai muulle suojelualueelle lupaprosessiin osallistuvat myös ympäristöministeriö tai Metsähallitus. Lupaprosessi kestää yleensä 2–3 vuotta (Karinen ym. 2018: 39).

Hentilä ja Jauhiainen (2009: 53) toteavat, että nykyään kehittyneissä maissa, kuten Suomessa, kaivostoiminta on monien tuotannollisten prosessien, yhteiskunnallisten ulottuvuuksien ja eri toimijoiden yhtäaikaista hallintaa. Kaivostoimintaa voidaan jaotella hierarkkisten aluetasojen kautta. Hierarkkisilla aluetasoilla tarkoitetaan lakiin perustuvia hallinnon menetelmiä. Lainsäädännön kautta määrätään paikallistason, maakunnan, valtion ja Euroopan unionin tason vastuut, eli kuka tai ketkä ovat kullakin tasolla vastuussa kaivostoiminnasta, ja miten alueellisesti suunnitellaan kaivostoimintaa. Vaikka viranomaisten muodolliset valtasuhteet ovat määriteltyjä, silti aluetasojen hierarkkisuuudessa esiintyy ongelmia, jotka johtuvat vuorovaikutteisen hallinnan ja yhteisten päämäärien puutteesta. Usein aluetasojen välillä on ristiriitaa siitä, kenelle kohdistuu suurin hyöty tai haitta ja kenelle kuuluu niiden sääntely. Euroopan unionille on tärkeää lisätä omavaraisuutta hyödyntämällä alueellaan olevia luonnonvaroja. Euroopan unioni pyrkii noudattamaan aluekehityksessä läheisyysperiaatetta, eli aluekehitykseen kuuluvat hankkeet tulisi säännellä mahdollisimman lähellä sitä paikallistasoa, jossa toimintaa aiotaan toteuttaa. Kaivostoiminta voidaan nähdä tällaisena paikalliseen tasoon vaikuttavana aluekehityksen hankkeena. Toisin sanoen kaivostoimintaa koskevia päätöksiä tulee tehdä mahdollisimman lähellä paikallista tasoa. Suomessa valtion tasolla kaivostoiminta on edelleen tärkeää. Valtio tukee kaivostoimintaa muun muassa taloudellisilla, poliittisilla ja lainsäädännöllisillä toimilla, joilla avustetaan suuria investointeja vaativien hankkeiden toteuttamista (Hentilä & Jauhiainen 2009: 53–54). Sairinen (2011: 141) huomauttaa, että kaivostoiminnan yhteiskunnallisen hallinnan

kannalta on tärkeää myös pohtia, kuinka kaivostoiminnan ulkopuoliset toimijat, kuten matkailu tai luonnonsuojelu, suhtautuvat kaivosalaan. Kaivostoiminnan tarkastelua ei siis voida rajoittaa vain kaivosalaan liittyviin toimijoihin. Näin ollen on oleellista tarkastella, miten eri osapuolet, eli toisin sanoen sidosryhmät, suhtautuvat hankkeeseen. Tätä tarkastellaan myöhemmin tämän tutkielman tuloksissa.

Kaivostoiminta voidaan jaotella myös henkilökohtaiseen ja paikalliseen tasoon, sekä ylikansalliseen ja globaaliin tasoon (Hentilä & Jauhiainen 2009: 53–54). Ylikansallinen ja globaalinen taso voidaan nähdä muun muassa kaivostoiminnan kansainvälisyydessä ja riippuvuudesta maailmanmarkkinoihin, joita hallitsevat suuret monikansalliset kaivosyritykset (Suomen mineraalistrategia 2010: 8; Laukkonen & Törmä 2014). Kaivostoiminnan paikallisuutta voidaan tarkastella toimijaverkostojen kautta, jotka ovat helposti tunnistettavissa. Toimijaverkostot jakaantuvat kolmelle eri tasolle, jotka ovat keskenään vuorovaikutuksessa: kaivoksen paikallinen toimijaverkosto, kaivostoiminnan kansallinen verkosto ja kaivosalan kansainvälinen verkosto. Paikalliseen toimijaverkostoon lukeutuvat kunta, paikallisyhteisön toimijat, kaivosyhtiön paikallinen johto ja työntekijät, urakoitsijat sekä paikallista toimintaa ohjaavat ja valvovat viranomaiset. Kansalliseen verkostoon kuuluvat esimerkiksi elinkeinotoimintaa säätelevät kansalliset viranomaiset, ja kansainväliseen verkostoon muun muassa Euroopan yhteisön hallinto ja mahdolliset kansainväliset osakkeenomistajat (Hentilä & Jauhiainen 2009: 54; Sairinen 2011: 141). Todellisuudessa kaivostoimintaa tapahtuu myös yllä mainittujen hierarkkisten hallintojen ja lainsäädännön ulkopuolella. Näin ollen kaivosalan on tarpeellista jatkuvasti kehittää omia vapaaehtoisia toimintaperiaatteita, joista tärkeimpiä ovat kaivosyritysten yhteiskuntavastuuta koskevat periaatteet (Sairinen 2011: 141). Täten seuraavaksi tutkielmassa tarkastellaan kaivosyritysten yhteiskuntavastuuta sekä sen roolia alueen kehittämisessä.

2.2. Kaivosyrityksen yhteiskuntavastuu

Kuten aikaisemmin tässä tutkimuksessa on todettu, kaivosalan yhteiskuntavastuun tarkastelu on muuttunut. Tämä seurauksena myös aihepiirin tutkimus on kasvanut.

Julkinen keskustelu kaivosalan yhteiskuntavastuusta voidaan nähdä aktivoituneeksi 1990-luvulla (Sairinen 2011: 139–141). Vuonna 1998 pidetyssä kaivosalan konferenssissa alan toimijat sekä Maailmanpankin edustajat näkivät suurimpana haasteena tulevina vuosikymmeninä paikallisten yhteisösuhteet ja niiden hoitamisen (McMahon 1998: 10). Toinen suuri haaste kaivosalalla on työllisyshyötyjen väheneminen, joka vaikuttaa negatiivisesti paikallisyhteisöjen kokemien hyötyjen ja haittojen suhteeseen (Sairinen 2011: 141). Kaivosyritysten yhteiskuntavastuun toimintaperiaatteiden kehittymiseen ovat vaikuttaneet muun muassa huonon maineen riski, kansalaisjärjestöiltä sekä rahoitusorganisaatioilta tuleva paine, sekä eettisten investointirahastojen lisääntynyt merkitys ja määrä. Lisäksi olemassa olevien kaivoslupien säilyttäminen on helpompaa, kun haittoja minimoidaan, ja uusille resurssialueille on helpompi päästä, kun kaivosalalla on positiivisen kehittäjän maine (Assessing ... 2007: 2).

Maantieteellisessä tutkimuksessa on kiinnostuttu erityisesti kaivosyritysten suhteesta ja niiden vaikutuksista paikallisyhteisöön (Sairinen 2011; Bury 2005). Kaivosyrityksen ja paikallisyhteisön välinen suhde on todella tärkeä tutkimuskohde, sillä paikallisyhteisö määrittelee kaivostoiminnan hyväksyttävyyden. Kestävä kaivostoiminta vaatii siis pitkäkestoisen vuorovaikutuksen paikallisyhteisön ja kaivosyrityksen välillä, jota tulee vaalia ja kehittää koko kaivoksen elinkaaren aikana (Poudyal, Gyawali & Simon 2019: 530). Richard Emersonin (1976) sosiaalisen vaihdon teorian mukaan resurssien vaihtoa kahden osapuolen tai ihmisryhmien välillä ohjaa molempien osapuolten hyväksyntä hyötyjen ja kustannusten suhteesta. Näin ollen kaivosyrityksille on tärkeää ymmärtää, kuinka paikallisyhteisöt määrittelevät odotettujen hyötyjen ja haittojen vaihdon. Ilman tätä ymmärrystä kaivosyrityksen on mahdotonta toteuttaa sosiaalisesti hyväksytty vaihto ja säilyttää suhde paikallisyhteisöön (Azapagic 2004). Tätä paikallisyhteisön hyväksyntää ja toleranssia kaivostoimintaa kohtaan kutsutaan myös sosiaalisesti toimiluvaksi. Ylläpitääkseen sosiaalista toimilupaa kaivosyritys tarvitsee merkitsevää, avointa ja reilua viestintää paikallisten asukkaiden kanssa (Moffat & Zhang 2014: 61–62). Toimiakseen vastuullisesti ja saadakseen toiminnalleen hyväksynnän, kaivosyrityksen on elintärkeää tunnistaa oleelliset sidosryhmät ja ymmärtää heidän intressejään. Kuten aikaisemmin on jo todettu, kuuluu kaivosyrityksen sidosryhmiin runsaasti eri osapuolia. Näitä ovat

kaivosyrityksen työntekijät, ammattiyhdistykset, alihankkijat ja tavarantoimittajat, asiakkaat, osakkeenomistajat, lainanantajat, vakuuttajat, paikallisyhteisöt, viranomaiset ja kansalaisjärjestöt (Azapagic 2004: 641).

Kaivannaisalalla toimivien yritysten yhteiskuntavastuussa on kyse kaivostoiminnan sosiaalisten ja ympäristöön kohdistuvien positiivisten vaikutusten maksimoimisesta ja negatiivisten vaikutusten minimoimisesta sekä samanaikaisesta taloudellisesta tuottavuudesta (Hamann 2003: 237–238). Jos kaivosyritys laiminlyö vastuutaan aiheuttamista haitoistaan, yrityksen kansainvälinen maine kärsii. Maineen menetys voi olla erittäin haitallista yritykselle, sillä kaivosalaa leimaa kansainvälisyys, ja huono maine voi vaikuttaa esimerkiksi rahoittajien rahoituspäätöksiin. Kun kaivosyritys osoittaa toimintansa positiivisen merkittävyyden vaikuttavuusalueelleen, sen luotettavuus ja maine paranevat. Näin ollen kaivosyhtiölle on kannattavaa osoittaa vastuullisuutensa toimintansa jokaisessa vaiheessa (Sairinen 2011: 139). Lisäksi kaivosyrityksen vastuullisuudessa on tärkeää, että se varautuu koko elinkaarensa aikana kaivoksen sulkemiseen ympäristöä vähän kuormittavalla tavalla, ja että se ottaa mukaan paikalliset ihmiset kaivosprojekteihin. Oleellista yhteiskuntavastuullisuudessa on myös varautua korvaamaan mahdolliset haitat sekä sulkemisesta aiheutuvat ongelmat (Suomen mineraalistrategia 2010: 15). Lainsäädännössä määrätään kaivosyrityksen eri vakuuksista. Malminetsintäluvan haltijan vastuulla on asettaa vakuus mahdollisten vahinkojen ja haittojen korvaamista sekä jälkihoitotoimenpiteitä varten, joiden suuruuden ja lajin määrää lupaviranomainen. Kaivostoiminnan sulkemistoimenpiteitä varten kaivosluvan haltijan eli kaivosyrityksen tulee asettaa vakuus lopetus- ja jälkihoitotoimenpiteitä varten. Lupaviranomainen määrää myös tämän vakuuden lajin ja suuruuden (Karinen ym. 2018: 42, 44).

Tutkittaessa kaivosyrityksen yhteiskuntavastuuta, on oleellista tarkastella kaivosyrityksen vaikutuksia, jotka ovat yleensä moniin muihin tuotannonaloihin verrattuna huomattavasti voimakkaampia. Kaivostoiminta vaikuttaa positiivisesti ja negatiivisesti muun muassa ympäristöön, talouteen, politiikkaan, sekä paikallisten ihmisten elämiseen, hyvinvointiin ja kulttuuriin (Sairinen 2011: 140). Esimerkiksi ympäristövaikutukset ovat hyvin suuret,

ja onnettomuuden sattuessa kaivos voi aiheuttaa vakavia vaurioita ympäristöön. Lisäksi kaivosyrityksen vastuullisuudessa korostuu työturvallisuus, sillä kaivostoiminta on hyvin riskipitoista (Azapagic 2004: 645). Useimmiten isot kansainväliset kaivosyritykset ovat toimineet etenkin ympäristökysymysten suhteen paremmin kuin pienet kotimaiset yritykset (World Bank... 2002: 1). Vaikutukset ovat erilaisia kaivoksen eri vaiheissa (Sairinen 2011: 140). Kaivostoiminnan eri vaikutuksia esitellään tarkemmin alempana.

Tuotannon kesto riippuu malmiesiintymän runsaudesta. Tuotanto voi kestää lyhyimmillään muutaman vuoden ja pisimmillään vuosikymmeniä. Kaivostoimintaa onkin kuvailtu paikallisesti lyhyen aikavälin toiminnaksi, jonka vaikutukset ovat pitkäaikaisia. Tarkasteltaessa kaivoksen hyväksyttävyyttä, tulee arvioinnissa ottaa huomioon haittojen ja hyötyjen suhde toisiinsa, hyötyjen jakautuneisuus ja haittojen kohteet (Sairinen 2011: 140). Erityisen tärkeää on, että paikalliset yhteisöt saavat riittävästi hyötyä kompensoimaan kaivoksen aiheuttamia negatiivisia haittoja heidän elinkeinoihinsa sekä sosiaaliseen hyvinvointiinsa liittyen. Hyvin usein paikalliset joutuvat kärsimään kaivoksen negatiivisista sosiaalisista ja ympäristövaikutuksista, mutta taloudellinen tuotto virtaa muualle (Esteves & Vanclay 2009: 139). Näin ollen paikallisyhteisöt ovat entistä huolestuneempia siitä, että heihin kohdistuu kaivoksen aiheuttamat negatiiviset vaikutukset, muttei riittävästi positiivisia hyötyjä (World Bank... 2002: 1).

Kaivosyrityksen vastuullisuuden päättymisen on hyvin mielenkiintoinen, mutta vähän tutkittu näkökulma yhteiskuntavastuullisuuteen. Lainsäädännössä määritellään, kuinka kauan kaivosyrityksellä on vastuu kaivosalueesta ja sen vaikutuksista. Kaivostoiminnan loputtua kaivosyrityksen tulee kunnostaa, siistiä ja maisemoida alue kahden vuoden kuluessa, sekä saattaa alue sellaiseen kuntoon, jonka yleinen turvallisuus vaatii (Karinen ym. 2018: 44). Ympäristösuojelulain mukaan toiminnanharjoittaja vastaa kuitenkin ”lupamääräysten tai valtioneuvoston asetuksella säädetyn yksilöidyn veloitteen mukaisesti tarvittavista toimista pilaantumisen ehkäisemiseksi, samoin kuin toiminnan vaikutusten selvittämisestä ja tarkkailusta” (YSL 527/2014). Toisin sanoen kaivoksilla on kaivosluvassa määritetyn ajan vastuu lopetetun toiminnan vaikutuksista kaivosalueeseen.

Hannukaisen tapauksessa kaivoslupa on määrännyt 30 vuodeksi vastuun vaikutuksista (Tukes 2017: 21). Oleellista on jälkihoidon hyvä suunnittelu kaivosalueelle hyvin varhaisessa vaiheessa kaivoshanketta tai –toimintaa, sillä hoitamattomilla kaivosalueilla haitalliset ympäristövaikutukset voivat kestää monia kymmeniä vuosia. Ympäristöön kulkeutuvien vesien hallinta on jälkihoidossa keskeisin ja pitkäkestoisin seurattava vaikutus (Karinen ym. 2018: 49–50, 52). Näin ollen on todella tärkeää, että kaivosyrityksen vastuu määritellään riittävän moneksi vuodeksi, jottei hallitsemattomia vaikutuksia pääse syntymään.

2.3. Kaivosyrityksen rooli paikallisen alueen kehittämisessä

Ennen tarkempaa vaikutusten tarkastelua on oleellista perehtyä kaivoksen rooliin alueen kehittämisessä. Aikaisemmin kaivoksella on ollut perinteisesti paikallisen hallinnon kaltainen rooli alueella. Kaivosyritys on järjestänyt alueelle muun muassa infrastruktuurin, tiestön, asunnot sekä muut palvelut (Cheshire ym. 2011: 125). Nämä ovat usein vielä kaivosyrityksen vastuulla kehittyvissä maissa (Esteves & Vanclay 2009: 139). Teollisuusmaissa kaivosyritykset eivät enää halua perustaa tämänkaltaisia kaivosyhdyskuntia, sillä kustannukset ovat nousseet. Lisäksi toiminnan loputtua tyhjentyneet kaupungit ja kunnat ovat kaivosyrityksille suuri kustannusrasite sekä haitta maineelle. Näin ollen kaivosyritykset näkevät, että yhteiskunnan eli kuntien ja valtion vastuulla on järjestää paikalliset infrastruktuuri- ja palveluinvestoinnit. Kaivosyhdyskuntien vähenemiseen on myös vaikuttanut se, että mineraaleja etsitään yhä syrjäisemmiltä seuduilta, kaivosten elinkaaret ovat lyhentyneet, eivätkä työntekijät välttämättä halua muuttaa näille syrjäisille alueille (Sairinen: 2011: 140). Yhä useammin kaivosten työntekijät tulevat muualta, mutta ovat siellä vain hetken. Tämän tyyppistä työntekijäjärjestelyä kutsutaan ”Fly-in, fly-out” (FIFO) –toiminnaksi (Cheshire ym. 2011: 126). Tutkija Storey (2001) huomauttaa artikkelissaan, että tämän tyyppinen toiminta ei ole ongelmaton alueelle, jossa kaivos sijaitsee. Työvoiman tullessa kaivokselle muualta on uhkana työllisyyden, palvelujen tarpeen ja väkimäärän kasvun tuomien taloudellisten hyötyjen valuminen muualle. Kun työntekijöitä ei saada sitoutettua alueelle, ei myöskään alueen väkimäärä eikä palvelujen tarve kasva. Muualta kuin kaivosalueelta tulevien

työntekijöiden tulo voi myös johtua siitä, ettei paikallisesta väestöstä löydy sellaisia ihmisiä, joilla olisi riittävä tietotaito tai kokemus kaivostyöskentelyyn (Storey 2001: 138). Lisäksi kaivoksen loputtua erikoisosaamiselle ei välttämättä ole tarvetta paikkakunnalla, joten usein työntekijät jatkavat samoja töitä muualla. Osa saattaa kuitenkin kouluttautua uudelleen (Hentilä & Jauhiainen 2009: 57).

Nykyään kaivoksen rooli paikallisen alueen kehittämisessä ei kuitenkaan ole täysin passivoitunut yhteiskunnan sivustaseuraajaksi, vaan se on aktiivinen toimija yhteiskunnassa. Kaivoksilta odotetaan pitkän ajan sitoutumista paikallisen alueen kehittämiseen paremmaksi. Kaivosyritys ei siis voi vain tukeutua yksipuolisiin strategioihin, joilla tavoitellaan lyhyen ajan voittoja (Cheshire ym. 2011: 136). Tutkija Warhurst (2005) kirjoittaa artikkelissaan, että yritysten yhteiskuntavastuullisuuden toteuttaminen on laajentumassa niin sisäisesti kuin ulkoisesti, ja yrityksiltä odotetaan yhä enemmän yhteistyötä muiden kanssa monien sidosryhmien hallinnoimisessa, ratkaistessaan monimutkaisia sosiaalisia ongelmia ja tuottaessaan kestäväää kehitystä. Toisin sanoen osallistuessaan alueen kehitykseen, kaivosyritys voi tehdä yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa (Cheshire ym. 2011: 128). Lisäksi kaivosyrityksen tulisi sitoutua alueen kehittämiseen heti alkuvaiheessa, sillä mitä nopeammin kaivos ymmärretään osana paikallista yhteiskuntaa, sitä paremmin kaivos vaikuttaa kehitykseen. Sitoutumalla heti alueen kehitykseen, kaivosyritys viestii sidosryhmilleen toimivansa paikallisen alueen hyväksi (World Bank... 2002).

Kaivosyritysten kansainvälinen maine on ollut hyvin kielteinen, joten kaivosyritykset ovat alkaneet muuttaa toimintatapojaan vastuullisemmaksi sekä korostamaan positiivisia vaikutuksiaan aluekehitykseen. Kaivosyritykset ovat korostaneet erityisesti työllisyysvaikutuksen ja taloudellisten vaikutusten, kuten investointien lisääntymisen, tuomaa hyötyä aluekehitykseen (Cheshire ym. 2011: 128). Kuitenkin usein julkisissa keskusteluissa vastakkain ovat olleet juuri työllisyysvaikutus ja investointien kasvu haitallisten ympäristövaikutusten kanssa (Rytteri 2012: 55). Kaivosyrityksen tulisi lisätä alueelle taloudellisen kasvun myötä muun muassa paikallisten hyvinvointia, hyötyjen jakautumista tasaisesti, sosiaalista koheesiota sekä tasavertaisia mahdollisuuksia (Esteves

2008: 43). Näin ollen yrityksen tulisi tuottaa muutakin kehitystä kuin taloudellista kehitystä alueelle tai valtiolle. Tämä ei kuitenkaan aina toteudu kaivostoiminnassa (Esteves & Vanclay 2009: 139). Esimerkiksi kaivostoiminnasta tulevat verotulot eivät aina palaudu paikalliselle alueelle, ja tätä kautta alue ei kehity esimerkiksi infrastruktuurin suhteen paremmaksi paikallisille. Tästä syystä kaivosyrityksen tulisi sitoutua paikallisiin vapaaehtoiisiin ohjelmiin, jotka tuottavat suoria hyötyjä yhteisölle. Toisin sanoen kaivosyrityksen tulee osallistua alueen kehittämiseen, jotta se houkuttelisi muita elinkeinoja ja investointeja alueelle (Newbold 2003: 85–86).

Kaivostoiminta on hyvin kaksijakoista toimintaa. Sen on esitetty tuovan mahdollisuuksia merkittävään kasvuun itse kaivosyritykselle, valtiolle sekä paikalliselle väestölle, mutta samanaikaisesti aiheuttavan haittavaikutuksia ympäristölle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille (Esteves & Vanclay 2009: 138). Jeffrey Bury (2005) kirjoittaa artikkelissaan, että ymmärtääkseen kaivosyrityksen vaikutusta paikallisen alueen kehitykseen tulee tarkastella erityisesti kaivosyrityksen sosiaalisia ja ympäristöllisiä vaikutuksia paikalliselle alueelle. Siten tarkastellessa kaivosyrityksen roolia alueen kehittämisessä sekä yhteiskuntavastuullisuutta, on oleellista tarkastella kaivostoiminnan vaikutuksia, sillä ne muovaavat aluetta, jolla kaivos toimii. Tarkasteluun tulee ottaa myös mukaan taloudelliset vaikutukset, sillä, kuten aiemmin on tullut ilmi, monet taloudelliset vaikutukset linkittyvät sosiaalisiin vaikutuksiin. Seuraavaksi tässä tutkielmassa tarkastellaan kaivosyrityksen vaikutuksia, jotka on jaoteltu yhteiskuntavastuun kolmijaon mukaisesti ympäristöllisiin, taloudellisiin ja sosiaalisiin vaikutuksiin.

2.3.1. Kaivostoiminnan ympäristölliset vaikutukset

Kaivostoiminnalla on laajat ympäristölliset vaikutukset. Ne koostuvat muun muassa ilman saasteista, valtavasta energian kulutuksesta ja tieverkostojen aiheuttamista vaikutuksista (Kuyek & Coumans 2003: 7). Lisäksi yleisiä ympäristöhaittoja ovat melu, pöly, värinä, maiseman muutokset sekä vesistöjen pilaantuminen (Sairinen 2011: 143). Melu- ja pölypäästöt sekä rikastusjätteet, erityisesti kaivosprosessissa käytettyyn veteen, ovat merkittävimmät päästölähteet (Karinen ym. 2018: 49). Vesistöihin aiheutuvat vaikutukset on arvioitu olevan yksi yleisimmistä, mutta uhkaavimmista vaikutuksista. Kaivostoiminta

vaikuttaa pinta- ja pohjavesiin eri tavoin. Veden määrä ja pinta vaihtelevat, ja kaivoksesta tulevat kemikaalit ja jätevedet voivat olla katastrofaalisia paikallisten vesistöjen kannalta. Vesistöihin kohdistuvilla haitoilla voi olla välittömiä, vakavia ja pitkäkestoisia vaikutuksia paikallisten terveyteen ja hyvinvointiin. Esimerkiksi järvien, jokien tai purojen kuivuminen sekä lisääntynyt eroosion aiheuttama liete vesistöissä voi aiheuttaa tuhoisia seurauksia kalakannoille (Kuyek & Coumans 2003: 8–9).

Näkyvin ympäristövaikutus on maisemanmuutokset mahdollisten patorakennelmien, sivukivien ja maanpoistomassojen läjittämisestä johtuvien aineiskasojen sekä avolouhoksen seurauksena (Karinen ym. 2018: 50). Jäte, etenkin sivukivet ja rikastuskivet, on yksin suurin ongelma kaivoksissa. Varsinkin avolouhoksissa jätemäärät ovat valtavia, sillä maata ja kiviä tulee siirtää esiintymän tieltä. Yleensä nämä materiaalit kasataan jätekasoihin kaivoksen lähetyville. Lisäksi kaivosyrityksen jätteenkäsittelyssä piilee riskinsä. Mahdolliset myrkylliset vuodot voivat olla hyvin haitallisia, ja nämä johtavat myös sosiaalisiin haittoihin (Kuyek & Coumans 2003: 8–9). Metallimalmikaivoksissa yksi suurimmista riskeistä ympäristön kannalta liittyy juuri haitallisten alkuaineiden ja yhdisteiden, jotka ovat haitallisia ympäristölle sekä ihmisille, vuotamiseen maaperään tai vesistöihin (Karinen ym. 2018: 49). Kaivosten suuret ympäristöhaitat ovat johtaneet siihen, että kaivoksen tulee jo toimintansa aikana kerätä rahastoa, jolla voidaan kaivostoiminnan loputtua kompensoida ympäristöön kohdistuneita haittoja (Kuyek & Coumans 2003: 8–9). Joissakin tapauksissa kaivosyrityksen poistuttua alueelta, esimerkiksi konkurssin sattuessa, hylätyn kaivoksen monivuotisista vaikutuksista vastaa yhteiskunta (Martinez-Fernandez ym. 2012: 249). Ympäristövaikutuksiin tulee myös huomioida kaivoksen ympäristöönnettomuuden riski, jonka seuraukset voivat vaikuttaa sekä ympäristöön että ihmisiin negatiivisesti (World Bank... 2002: 3). Yllä mainitut ympäristövaikutukset aiheuttavat edelleen vaikutuksia alueen luonnon monimuotoisuuteen, lajistomääriin sekä eläinten ja kasvillisuuden elin- ja lisääntymisolosuhteisiin. Lisäksi vedenlaadun huonontuminen voi haitata alueen vedenkäyttömahdollisuuksia sekä kalakantoja (Karinen ym. 2018: 50–51).

2.3.2. Kaivostoiminnan taloudelliset vaikutukset

Kaivostoiminta tuo taloudellista hyötyä niin kaivosyritykselle kuin paikallisyhteisölle. Lisäksi kaivosyrittäjä vaikuttaa aluetalouteen muun muassa tuomalla alueelle verotuloja (Sairinen 2011; Laukkonen & Törmä 2014). Verotuloja tuovat muun muassa yhteisövero, uusien asukkaiden maksamat kunnallisverot ja kulutuksen kasvuun liittyvät verot. Lisäksi kaivostoiminta monipuolistaa alueen elinkeinorakennetta (Suomen mineraalistrategia 2010: 13). Esteves ja Vanclay (2009: 138) toteavat saman artikkelissaan ja listaavat vielä tarkemmin taloudellisia vaikutuksia. Esimerkiksi kaivosyrityksen on maksettava korvauksia maanomistajille, mikä tuo hyötyä paikallisille. Myös paikalliset toimijat saattavat saada lisätuloja ja mahdollisuuden kehittää toimintaansa, jos kaivosyrittäjä käyttää hankinnoissaan paikallisia palveluita ja yrityksiä. Kaivosten toivotaan parantavan varsinkin Pohjois- ja Itä-Suomen taloudellista kehitystä sekä työllisyyttä. Usein näillä alueilla on paljon työttömyyttä sekä taantuva talous- ja väestökehitys. Kaivoksen tuomien aluetaloudellisten hyötyjen mukana kunnalle tulee myös painetta panostaa palveluihin sekä infrastruktuuriin (Laukkonen & Törmä 2014). Hyvin usein investoidaan tarvittavaan infrastruktuuriin niin paikallisesti kuin kansallisella tasolla. Esimerkiksi kaivosalueen sekä kaivokselle logistisesti tärkeiden alueiden liikenneväyliä korjataan (Karinen ym. 2018: 50). Lisäksi kaivosyrittäjä saattaa itse investoida alueen palveluihin ja infrastruktuuriin, mikä joissain tapauksissa voi hyödyttää sivutuotteena laajempaa yhteisöä ja yrityksiä, jotka eivät ole suoraan yhteydessä kaivosyritykseen. Toinen vapaaehtoinen investointi on investoiminen paikallisiin yleishyödyllisiin ohjelmiin, jotka voivat koskea esimerkiksi ympäristöä, paikallista hyvinvointia, kulttuuria tai terveyttä. Tämä voidaan lukea myös sosiaalisiin vaikutuksiin, sillä se tuo sosiaalista hyvinvointia alueelle. Yllä mainitut positiiviset taloudelliset vaikutukset voivat myös tuoda välillisiä hyötyjä kerrannaisvaikutuksina (Esteves & Vanclay 2009: 138).

Vaikka kaivosyritysten nähdään tuovan työllisyyttä ja elinvoimaa syrjäseuduille, nämä eivät kuitenkaan aina toteudu (Esteves & Vanclay 2009: 139). Tuottaakseen taloudellista hyötyä kaivosyrityksen, kuten muidenkin yritysten, tulee suoriutua hyvin alentamalla kustannuksia, kasvattaen voittoja ja osakkeenomistajien tuottoa. Tämä saattaa johtaa taloudellisten hyötyjen tavoitteluun ympäristön ja paikallisyhteisön kustannuksella.

Lisäksi kaivoksen tuottamat tulot eivät välttämättä jakaudu tasaisesti. Verotulot eivät myöskään ole itsestään selvyys. Tappiollinen kaivos ei tuota verotuloja ja esimerkiksi kaivostoiminnan alkuvaiheessa kaivos on pitkään tappiollinen (Azapagic 2004: 643, 645). Kuten aikaisemmin tässä tutkielmassa on kerrottu, ei myöskään työllisyyden tuomat hyödyt ole välttämättä ongelmattomia yleistyneen ”fly-in, fly-out” työmuodon takia. Työvoiman tullessa muualta kaivoksen tuomat taloudelliset hyödyt, kuten työntekijöiden palkkatulojen verohyödyt, valuvat muualle eli työntekijöiden kotipaikkakunnille (Storey 2011).

2.3.3. Kaivostoiminnan sosiaaliset vaikutukset

Kaivostoiminnan sosiaalisia vaikutuksia voi olla haastava arvioida, sillä usein näkemykset vaikutuksista vaihtelevat. Kaivosyrityksen vaikutukset voivat hyödyttää yhtä sidosryhmää ja samanaikaisesti ne voivat olla haitallisia toisille sidosryhmille, joten usein on välttämätöntä tehdä valinta sosiaalisten hyötyjen ja haittojen välillä (Esteves & Vanclay 2009: 138–139). Esimerkiksi paikalliset palveluyrittäjät voivat kokea hyötyvänsä alueen väestömäärän lisääntymisestä, mutta samanaikaisesti paliskunnat saattavat kokea poronhoitoalueidensa tulevan uhatuksi. Lisäksi kaivostoiminta vaihtelee eri kaivoksien välillä riippuen niiden sijainnista, koosta, elinkaaresta, alueen säädöksistä ja malmiesiintymästä. Sekä positiiviset että negatiiviset sosiaaliset vaikutukset ovat yleensä seurausta taloudellisista ja ympäristövaikutuksista (Esteves & Vanclay 2009: 138–139). Kaivoksesta syntyvät työpaikat, aluetalouden kerrannaisvaikutukset ja kunnan kasvavat verotulot lisäävät paikallisten ihmisten hyvinvointia (Sairinen 2011: 143). Lisäksi kaivos saattaa olla joillakin alueilla ainoa suuri työllistäjä, jolloin se on elintärkeä paikallisyhteisön hyvinvoinnin kannalta (Azapagic 2004: 646). Kaivostoiminnan aloittaminen tuo mukanaan nettomuuttoa alueelle, jolloin myös julkisten palvelujen tarve lisääntyy väestön kasvaessa (Laukkonen & Törmä 2014). Näin ollen väestönlisäys parantaa paikallisten elämäntapaa, kun kunta- ja kaupallisten palveluiden tarjonta ja saatavuus paranevat. Erityisesti syrjäseudulla, esimerkiksi Pohjois- ja Itä-Suomessa, kaivostoimintaa on alueilla, joissa palvelut sekä työllisyys ovat olleet heikolla tasolla (Karinen ym. 2018: 50). Kuten edellisessä osiossa jo todettiin, voi kaivosyritys investoida paikallisiin palveluihin ja sosiaaliin ohjelmiin. Erityisesti kulttuuriohjelmiin sekä

terveyspalveluihin sijoittaminen kasvattaa paikallista sosiaalista hyvinvointia. Kaivosyritys saattaakin olla ainoa vaihtoehto alueen, etenkin syrjäseutujen, kehittämiseen (Esteves & Vanclay 2009: 138).

Negatiiviset sosiaaliset vaikutukset ovat yleensä seurausta taloudellisista ja ympäristövaikutuksista. Negatiivisien taloudellisten vaikutusten ja ympäristövaikutusten seurauksena paikallisten ihmisten hyvinvointi heikkenee. Esimerkiksi luontoon kohdistuvat haitat vaikuttavat heikentävästi paikallisten ihmisten harrastus- ja virkistyskäyttöön, ja näin ollen paikallisten viihtyvyys ja hyvinvointi vähenevät (Esteves & Vanclay 2009; Sairinen 2011). Lisäksi kaivostoimintaan liittyy onnettomuuksien riski, joten jos kaivosyritys on laiminlyönyt työturvallisuutta, voi onnettomuus olla työntekijöille kohtalokas. Haitallisen aineen päästö on myös turvallisuusriski paikallisille ihmisille. Eräs tärkeä huomioitava seikka koskien työllisyyttä on se, että hyvin usein kaivoksen työntekijät ovat aliurakoitsijoita, jolloin paikallinen yhteisö ei välttämättä hyödy työllisyysvaikutuksista. Tähän on yleensä syynä se, ettei paikallisilla ole riittäviä taitoja kaivostyöskentelyyn. Ratkaisuna olisi koulutuksen tarjoaminen paikallisille, jolloin he voisivat hyödyntää oppimiaan taitojaan myös kaivoksen lopetettua toimintansa. Kaiken kaikkiaan, negatiivisten sosiaalisten vaikutusten ehkäisemiseksi on tärkeää paikallisten osallistaminen päätösten tekoon asioissa, jotka vaikuttavat heihin ja paikallisiin elinkeinoihin. Näin varmistetaan, että paikallisten oikeus tietää asioista ja olosuhteista, jotka vaikuttavat heidän elämään, toteutuu (Azapagic 2004: 646).

3. HANNUKAISEN KAIVOSHANKE

Tässä tutkielmassa sovelletaan tapaustutkimuksellista otetta. Tutkimustapauksena on Hannukaisen kaivoshanke. Hannukaisen kaivoshanke on Hannukainen Mining Oy:n uudelleenkäynnistämä hanke Kolarin alueella. Hannukainen Mining Oy on kolarilaisen perheyrittäjän Tapojärvi Oy:n omistama kaivosyrittäjä (Paikallinen... 2019). Kaivosteollisuus on hyvin kansainvälistä, ja suurin osa Suomen kaivosalan toimijoista on listautunut ulkomaisiin pörssiin, joten Hannukainen on poikkeuksellinen kaivoshanke (Suomen mineraalistrategia 2010: 8). Tapojärvi Oy kertoo internet-sivuillaan olevansa erikoistunut kaivosurakointiin, materiaalinkäsittelyyn sekä tehdas- ja teollisuusprosessien hoitoon, ja sen toimialueena ovat Suomi ja Ruotsi. Yritys sanoo ottavansa huomioon ympäristön ja noudattavansa kestävä kehityksen periaatteita, sekä heidän toimintansa on sertifioitu ISO 9001 –standardin mukaisesti (Tapojärvi Oy 2019).

Hannukaisen kaivostoiminta alkoi, kun Rautaruukki Oyj teki kaivoksen perustamispäätöksen vuonna 1969 Kolarin Rautuvaaraan ja laajensi toimintaansa Hannukaisen alueelle 1970-luvun lopulla avaten Laurinojan ja Kuervaaran avolouhokset. Rautaruukki päätti luopua kaivostoiminnasta vuonna 1985. Vuosina 1989-1990 Outokumpu Oyj louhi Laurinojan esiintymää. Tämän jälkeen rautamalmin louhiminen Hannukaisen alueella päättyi. Kaivostarpeita varten rakennettua ratayhteyttä Kemin ja Kolarin välille hyödynnetään vieläkin turistiliikenteeseen. Vuonna 2005 Northland Mines Oy aloitti Hannukaisen esiintymän tutkimukset ja valmisteli kaivoshanketta hyvin pitkälle, mutta yritys päättyi konkurssiin vuonna 2014, kun emoyhtiö ajautui vaikeuksiin. Hannukainen Mining Oy osti vuonna 2015 kaivosoikeudet sekä hankkeeseen liittyvät materiaalit Northland Mines Oy:n konkurssipesältä (Malmit, jotka jäivät maahan 2019).

Tällä hetkellä kaivoshankkeessa on meneillään lupavaihe, joka kestää noin 4–5 vuotta. Vasta lupavaiheen päätyttyä yritys voi pohtia lopullista avaamispäätöstä, joka riippuu maailman taloudesta sekä metallien hinnan kehityksestä. Jos avauspäätös syntyy, kuluu vielä 2–3 vuotta ennen kuin tuotanto alkaa. Tuona aikana rakentamisvaiheessa valmistellaan kaivosta sekä rakennetaan kaivosinfraa. Yritys arvioi tämän työllistävän vaikutuksen olevan noin 500 henkilötyövuotta ja tuotannon alettua vastaava vaikutus olisi

noin 300 henkilötyövuotta/vuosi. Kaivoshankkeen YVA-menettely vahvistettiin voimassa olevaksi heinäkuussa 2016. Kaivospiiripäätös annettiin syyskuussa 2017 ja ympäristölupahakemus odottaa vielä päätöstä (Kaivoksen... 2019; Luvat... 2019; Usein... 2019).

Hannukaisen kaivoshanke on ollut paljon esillä julkisessa keskustelussa. Tähän on vaikuttanut erityisesti se, että hanke sijaitsee lähellä Ylläksen matkailu-aluetta sekä Pallas-Yllästunturin kansallispuistoa, joka on myös luonnonsuojelualue. Molemmat alueet sijaitsevat vain noin kymmenen kilometrin päästä suunnitellusta kaivosalueesta. Kaivosalueen läheisyydessä sekä ympäröivillä alueilla on lisäksi runsaasti loma-asutusta, ja luontomatkailu onkin alueen merkittävin elinkeino. Sekä turistit että paikalliset hyödyntävät luontoa muun muassa virkistyskäytössä, metsästyksessä ja kalastuksessa. Myös poronhoito on alueella merkittävää. Poronhoidolle tyypillisesti on tärkeää yhtenäiset laidunalueet sekä siirtymäreitit niiden välillä (Luontoon... 2016). Erityisesti matkailun ja kalatalouden edustajat ovat olleet uutisoinnissa huolissaan kaivoksen erilaisista vaikutuksista (Leisti 2017; Heikinmatti 2018). Lisäksi mökkiläiset ovat olleet huolissaan kaivoshankkeesta (Heikinmatti 2018). Uutisoinnissa eri osapuolet ovat esittäneet huolensa erityisesti kaivoksen ympäristövaikutuksista sekä negatiivisesta vaikutuksesta matkailuelinkeinon (Eskola 2017; Kaulanen 2017; Leisti 2017; Auvinen 2018).

Myös eri asiantuntijat ovat lausuneet julkisuudessa kaivoshankkeen mahdollisista riskeistä. Suurimpana on pidetty vesistöihin kohdistuvia riskejä, kuten muun muassa mahdollisia myrkyllisiä vuotoja, sekä Muonionjokeen johdetun purkuputken mukana pääsevien myrkkujen vaikutuksia (Auvinen 2018; Holopainen 2019). Keväällä 2018 diplomi-insinööri Leif Ramm-Schmidt epäili paikallislehdessä rikastuksessa käytettävien ksantaattien eli ympäristölle haitallisten vaahdotuskemikaalien määrän olevan virheellinen yhtiön ympäristölupahakemuksessa. Hannukainen Mining Oy tiedottikin tämän jälkeen, että ympäristölupahakemuksessa oli inhimillisestä virheestä johtuen arvioitu virheellisesti ksantaattien määrän olevan noin 2000 tonnia vuodessa, kun se todellisuudessa olisi 3705 tonnia vuodessa (Kuivas 2018; Lindholm 2018).

Luonnonvarakeskuksen erikoistutkija Atso Romakkaniemi kertoo Lapin Kansan haastattelussa, että pitkän aikavälin ympäristöhaittojen riskit ovat jääneet aivan liian vähälle huomiolle. Lisäksi hänen mielestään kaivoshanke voi olla vaarana alueen vesistöjen kaloille (Auvinen 2018). Myös alueella toimiva Tornion-Muonionjokiseura pelkää kaivoshankkeen olevan uhka Tornionjoen meritaimenkannalle, sillä pohjavesien pinnan alentuminen avolouhoksen seurauksena voi olla merkittävää. Kaivoksen välittömässä läheisyydessä sijaitsee Äkäsjoki, joka on sivujokineen tärkeä meritaimenen kutualue. Näin ollen kaivoksen rakentamisella on suora vaikutus meritaimenkantoihin esimerkiksi niissä Äkäsjoen sivujoissa, joiden uomia siirrettäisiin. Erityisesti Tornion-Muonionjokiseura pelkää kutupaikkojen katoavan sekä emokalojen kuolevan (Heikinmatti 2018).

4. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa esitellään tutkielman aineisto sekä empiiriset menetelmät. Tämä tutkielma noudattaa kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää, joka tarkoittaa yksinkertaisimmillaan aineiston muodon ei-numeraalista kuvausta. Tarkemmin laadullinen tutkimus pyrkii määrän sijasta laatuun eli käsitteellistämisen kattavuuteen, ja usein tutkija keskittyykin analysoimaan hyvin tarkasti vain pientä määrää tapauksia. Toisin sanoen tutkija sijoittaa tutkittavan kohteen yhteiskunnalliseen viitekehykseen ja pyrkii antamaan perusteellisen kuvan (Eskola & Suoranta 1998: 14, 18). Tähän yhtyy myös tutkijat Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009: 161), jotka toteavat, että ”kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti”. Laadullinen tutkimus pyrkii siis kuvaamaan todellista elämää. Perusajatuksena on, että todellisuus on moninainen ja tutkijan tulee ottaa huomioon, ettei sitä voi pirstoa mielivaltaisesti osiin (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 161). Laadullinen tutkimus pyrkii löytämään tai paljastamaan tosiasioita sen sijaan, että todennetaan jo olemassa olevia väittämiä. Näin ollen tutkija valitseekin kohdejoukkonsa tarkoituksenmukaisesti ja käsittelee sekä tulkitsee tapauksia ainutlaatuisina (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 161, 164). Lisäksi laadulliseen tutkimukseen kuuluu yleensä harkinnanvarainen otanta tai näyte tutkittavasta asiasta tai ilmiöstä, jonka tutkija on tarkkaan valikoinut. Esimerkiksi haastateltavien tarkka määrittäminen tai tietyn organisaation valitseminen tutkimuksen näytteen kohteeksi on harkinnanvaraista otantaa (Eskola & Suoranta 1998: 18).

Tässä tutkielmassa noudatetaan tapaustutkimuksellista otetta. Tapaustutkimus (case study) tutkii yksittäistä tapausta tai joukon tapauksia, jotka ovat suhteessa toisiinsa nähden. Valitusta tapauksesta/tapauksista tutkija pyrkii selvittämään yksityiskohtaista ja perustavanlaatuisia tietoja. Näin ollen tavoitteena on ilmiöiden kuvailu tutkittavan tapauksen avulla. Tyypillisesti tapaustutkimuksessa kiinnostuksen kohteena on prosessit ja yksittäistapauksen kohdalla sen suhde ympäristöönsä, jossa se on osallisena. Aineisto voidaan kerätä muun muassa havainnoimalla, haastatteluilla sekä tutkimalla dokumentteja (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 134–135). Tämän tutkielman kohteeksi on

valikoitunut Hannukaisen kaivosohanke ja, kuten aikaisemmin on jo todettu, tarkoituksena on tarkastella hankkeen eri sidosryhmien näkemyksiä hankkeen vastuullisuudesta sekä siitä, mikä on kaivosyrityksen rooli alueiden kehittämisessä. Näin ollen tässä tutkielmassa pyritään selvittämään yhden tapauksen avulla yhteiskuntavastuuseen ja kaivosyritysten rooliin alueella liittyviä kysymyksiä. Seuraavaksi esitellään tarkemmin tutkimusmenetelmä, aineiston keruun vaiheet sekä aineiston analyysimenetelmä.

4.1. Puolistrukturoidut teemahaastattelut ja aineiston keruu

Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan toisin kuin strukturoidussa haastattelussa, puolistrukturoidussa haastattelussa haastateltavalle ei anneta suoraan vastausvaihtoehtoja, mutta kysymykset ovat kaikille samat, kuten strukturoidussa haastattelussakin. Näin varmistetaan se, että haastateltavat voivat vastata kysymyksiin omin sanoin ja tuoda paremmin omat näkemyksensä ilmi. Teemahaastattelussa haastattelun näkökulma ja teema-alueet on tarkkaan määritelty tutkijan toimesta, mutta kysymysten muoto ja järjestys puuttuvat. Haastattelija pitää huolen, että kaikki aihe-alueen teemat käydään haastattelussa läpi, mutta laajuus ja järjestys voivat vaihdella (Eskola & Suoranta 1998). Hirsjärvi ja Hurme (2009: 47) puolestaan kutsuvat teemahaastattelua puolistrukturoiduksi haastatteluksi. Heidän mukaansa puolistrukturoidussa haastattelussa tutkijan laatimat kysymykset ovat etukäteen suunniteltu ja jokin näkökulma on kaikissa haastatteluissa sama, mutta esimerkiksi kysymysten järjestys tai sanojen muoto voi vaihdella eri haastattelutilanteissa. Tuomi ja Sarajärvi (2018) käyttävät myös teemahaastattelua ja puolistrukturoitua haastattelua toistensa synonyymeina. He näkevät, että teemahaastattelu etenee tiettyjen tarkoin valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten mukaan. Etuna on se, että tutkijalla on mahdollisuus tarkentaa ja syventää haastateltavien vastauksia lisäkysymyksillä. Tuomi ja Sarajärvi (2018) muistuttavat, että teemahaastattelu voi vaihdella avoimesta haastattelusta hyvin strukturoituun haastatteluun.

Tämän tutkielman haastattelut on toteutettu puolistrukturoituna teemahaastatteluna, sillä haastateltaville on haluttu antaa mahdollisuus vastata kysymyksiin omin sanoin. Näin ollen tutkijan oma näkökulma pysyy haastattelutilanteessa ulkopuolella ja antaa

mahdollisuuden haastateltaville tuoda omat henkilökohtaiset tulkinnat teemoista esiin ilman johdatusta. Kuitenkin on varmistettu, että kaikissa haastatteluissa on käyty samat teema-alueet läpi. Teemahaastattelun etuna onkin nähty se, että menetelmä sopii moniin tutkimustarkoituksiin, sillä se keskittyy nimenomaan tutkimuksen keskeisiin teemoihin (Hirsjärvi & Hurme 2009: 48). Tässä tutkielmassa on noudatettu puolistrukturoitua teemahaastattelua siten, että haastateltaville on esitetty samat kysymykset, mutta osalle haastateltavista on tiettyjä sanoja vaihdettu sopimaan kuvaamaan haastateltavaa. Teemat ja kysymysten muoto on pysynyt kuitenkin samana. Joiltakin haastateltavilta saatettiin kysyä muuttuneessa järjestyksessä kysymyksiä, jos ne katsottiin sopivan paremmin siinä hetkessä keskustelun yhteyteen. Haastattelukysymykset ovat nähtävillä tämän tutkielman lopussa kohdassa liitteet. Poikkeuksena on itse kaivosyritys, jolta on pitänyt kysyä muutamia yrityksen toimintaan liittyviä taustakysymyksiä itse haastattelukysymysten lisäksi (Liite 2). Ennalta määrättyjen haastattelukysymysten lisäksi oli haastattelutilanteessa mahdollista nousta esiin lisäkysymyksiä tai tarkentavia kysymyksiä, jos ne katsottiin tarpeelliseksi esimerkiksi vastauksen vajaavaisuuden takia. Näin varmistettiin, että haastateltavien näkemykset tulivat paremmin esiin ja käsiteltävät teemat käytiin syvällisesti läpi. Myös haastateltavilla oli mahdollisuus kysyä haastattelijalta tarkentavia kysymyksiä.

Teemahaastattelulla pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoitukseen ja ongelmanasetteluun (Tuomi ja Sarajärvi 2018). Tässä tutkielmassa puolistrukturoidulla haastattelulla pyritään saamaan haastateltavilta mahdollisimman kattava kuva siitä, kuinka eri tahot näkevät Hannukaisen kaivoshankkeen vastuullisuuden sekä minkälainen rooli kaivosyrityksellä on alueen kehittämisessä. Lisäksi kyseisellä menetelmällä tutkija pystyi ohjaamaan haastattelutilannetta, sillä kyseinen hanke on erittäin tunteita nostattava, jolloin on vaarana se, että mielipiteet haittaavat itse haastattelua.

Tutkielman haastattelut tehtiin keväällä 2018 viiden viikon aikana huhti- ja toukokuussa. Haastattelukysymykset lähetettiin jokaiselle haastateltavalle etukäteen, jotta haastateltavalla olisi aikaa pohtia näkemyksiään tutkimuksen teemoihin. Tämä on

perusteltua, sillä tärkeintä haastattelussa on saada mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta asiasta (Tuomi & Sarajärvi 2018). Lisäksi tällä tavalla muutamissa tapauksissa haastateltava suostui haastatteluun, kun sai etukäteen nähdä minkälainen haastattelu olisi. Kaksi haastatteluista toteutettiin kasvotusten ja loput puhelinhaastatteluina, johtuen välimatkoista ja haastateltavien kiireistä. Puhelinhaastattelun etuna onkin se, että voidaan tavoittaa haastatteluihin kaukana asuvia tai kiireisiä ihmisiä (Hirsjärvi & Hurme 2009: 65). Puhelinhaastatteluissa riskinä on se, että haastateltava ei välttämättä ymmärrä kysymystä eikä haastateltava tätä välttämättä huomaa (Hirsjärvi & Hurme 2009: 64). Tämä pyrittiin välttämään sillä, että haastateltavilla oli vapaasti mahdollisuus kommentoida ja kysyä kysymyksiä, jos se oli tarpeen. Kasvokkain tapahtuneet haastattelut pidettiin Torniossa sekä Helsingissä. Toinen näistä haastatteluista oli haastateltavan toimistossa, joten tilanne oli rauhallinen. Toinen haastattelu oli päiväsaikaan melko vilkkaassa kahvilassa, mutta itse haastattelun sisältöön se ei juurikaan vaikuttanut. Haastattelussa tutkijan rooli korostuu, sillä kyse on vuorovaikutteisesta keskustelusta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 207). Tätä pyrittiin välttämään sillä, että haastattelut etenivät vapaasti pääosin noudattaen kysymysten järjestystä. Haastattelija kysyi välillä tarkentavia lisäkysymyksiä, mutta muuten haastateltavat kertoivat omat henkilökohtaiset näkemyksensä vapaasti. Näin ollen haastattelijan rooliksi jäi ainoastaan haastattelun ohjaaminen eteenpäin, jolloin haastattelijan omat näkemykset ja mielipiteet eivät päässeet vaikuttamaan haastattelutilanteeseen.

Haastattelujen kesto vaihteli 20 minuutista noin kahteen tuntiin. Haastattelut äänitettiin Oulun yliopiston maantieteen laitokselta lainatulta nauhurilla, jonka jälkeen nauhoitukset litteroitiin tekstimuotoon sanatarkasti, jotta vastausten tarkkuus säilyisi ja vertailu sekä analyysi helpottuisivat. Litterointi on laadullisessa tutkimuksessa yleensä tarkoituksenmukaista, ja sen tarkkuus riippuu aineiston analyysimenetelmästä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 222). Haastateltavat valittiin Hannukaisen kaivoshankkeen sidosryhmistä. Haastateltavilta kysyttiin heidän kantaansa hankkeeseen eli onko kaivos tarpeellinen, ja tämän kysymyksen vastausten perusteella tehtiin jaottelu kannan perusteella, sillä on mielenkiintoista nähdä, eroavatko vastaukset riippuen siitä, mikä

kanta on hankkeeseen. Luvussa 3.1. on tarkemmin esiteltynä kantojen perustelut. Haastateltavien valinnassa pyrittiin huomioimaan, että jokaisesta sidosryhmästä tulisi edustajat, jotka näkevät hankkeen myönteisenä ja kielteisenä. Muutamassa tapauksessa tämä ei onnistunut, sillä haastattelupyynnöistä myös kieltäydyttiin. Haastatteluja oli yhteensä seitsemän, mutta kaivosyrityksen haastattelussa oli mukana kaksi henkilöä, jotka molemmat osallistuivat haastatteluun. Heidät on eroteltu H1 ja H2:ksi. Toinen heistä eli H2 osallistui haastatteluun välillä, mutta H1 pääosin vastasi kysymyksiin. Haastateltavat on jaoteltu alla olevaan taulukkoon heidän edustamien tahojen mukaan:

Taulukko 1. Haastateltavien kategorisointi.

Haastateltavan koodi	Edustama sidosryhmä	Kanta hankkeeseen	Haastattelun päivämäärä
V1	Viranomaisen: Paikallishallinto	Myönteinen	5.4.2018
V2	Viranomaisen: Aluehallinto	Kielteinen	3.5.2018
K1	Kaivosalan asiantuntija	Neutraali	27.4.2018
K2	Kaivosalan asiantuntija	Kielteinen	19.4.2018
E	Elinkeinonharjoittaja	Myönteinen	4.5.2018
A	Alueellinen yhdistys	Kielteinen	16.4.2018
H1 H2	Hannukainen Mining Oy	Myönteinen	13.4.2018

4.2. Aineiston analyysimenetelmänä teoriaohjaava sisällönanalyysi

Laadullisen tutkimuksen laatimisessa haastavinta on aineiston analyysi. Analyysin tarkoituksena on selkeyttää aineistoa ja näin ollen tuottaa tutkittavasta aiheesta uutta tietoa. Näin pyritään tiivistämään hajanainen aineisto sekä luomaan siitä selkeää ja mielekästä kadottamatta sen sisältämää informaatiota (Eskola & Suoranta 1998). Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan sisällönanalyysissä tarkastellaan tekstimuotoisia aineistoja, kuten haastatteluja, kirjeitä, raportteja ja kirjoja, systemaattisesti ja objektiivisesti. Kyseisellä analyysimenetelmällä pyritään tiivistämään tutkittavan aiheen kuvaus yleiseen

muotoon johtopäätösten tekoa varten. Näin ollen sisällönanalyysillä pyritään tarkastelemaan inhimillisiä merkityksiä tekstiaineistosta.

Tässä tutkielmassa aineiston eli litteroitujen haastattelujen analyysimenetelmänä sovelletaan teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Teoriaohjaava analyysi on osittain sekä teorian että aineiston pohjalta perustuva analysointimenetelmä. Aineistolähtöisessä analyysimenetelmässä luodaan teoria aineiston perusteella, kun taas teorialähtöisessä analyysissa aineiston analyysi perustuu teoriaan. Toisin sanoen teoriaohjaavassa analyysissa aineisto hankitaan teorian perusteella (Tuomi & Sarajärvi 2018). Tämän tutkimuksen aineiston hankinta ja analysointi on tehty niiden käsitteiden perusteella, jotka nousivat teoriasta esiin. Tutkimuksen analyysissa käydään haastattelut läpi teemoittain, jonka jälkeen johtopäätöksissä esitellään analyysin perusteella löydetty keskeisimmät havainnot.

5. TULOKSET

Tämän luvun tarkoituksena on tarkastella tutkimuksen empiiriä tuloksia. Analyysin selkeyttämiseksi tulokset on jaoteltu edellä esitettyjen teemojen mukaan omiksi alaluvuiksi, joissa on perehdytty haastateltavien keskeisiin näkemyksiin ja havaintoihin aihepiireistä. Näistä kolme alalukua pohjautuvat johdannossa esiteltyihin tutkimuskysymyksiin, kun taas ensimmäinen alaluku esittelee haastateltavien kantaa Hannukaisen kaivoshankkeeseen tarkemmin. Jokaisessa alaluvussa on ensin tiivistetysti avattu haastateltavien näkemyksiä tarkasteltavista aiheista, jonka jälkeen kyseiset havainnot on yhdistetty tutkielmassa käytettyihin teorioihin jokaisen aihepiirin yhteenvedoissa. Tutkijan vaikutusta tutkimustuloksiin on pyritty välttämään analysoimalla empiirin aineisto mahdollisimman objektiivisesti.

5.1. Haastateltavien kanta Hannukaisen kaivoshankkeeseen

Ennen varsinaisia tuloksia on hyvä tarkastella haastateltavien kantaa Hannukaisen kaivoshankkeeseen tarkemmin, sillä kaivoshankkeet ovat yleisesti herkkiä aiheita eikä sidosryhmien kanta ole aina selkeästi vain puolesta ja vastaan. Tässä tutkielmassa on selkeyden vuoksi jaoteltu haastateltavat ”myönteinen”, ”kielteinen” ja ”neutraali” – luokkiin, mutta haastateltavien näkemykset kaivoshankkeen tarpeellisuudesta eivät ole kaikissa tapauksissa niin jyrkkiä. Osa haastateltavista on pohtinut hanketta monelta eri kantilta ja varonut tekemästä liian hätiköityjä päätöksiä kaivoksen tarpeellisuudesta. Hannukainen Miningin edustajat H1 ja H2 näkevät molemmat kaivoksen tarpeellisena etenkin työllisyyden takia. He sanovat, että myös oman työpaikan lisäksi kaivos takaisi noin 20 vuodeksi työpaikkoja syrjäseudulle, jossa nyt moni joutuu pohtimaan toimeentuloaan ja kehittämään itselleen töitä. V1 edustaa paikallishallintoa eli Kolarin kuntaa, joka näkee hankkeen tarpeellisena erityisesti elinkeinorakenteen monipuolistumisen takia. Aluehallinnon viranomaista edustava V2 erottelee tarpeellisuuden ja kannan vastauksessaan, sillä hänestä kaivoshankkeen tarpeellisuus liittyy näkökulmakysymykseen eli tarve vaihtelee arvioijan ja arvioijaan liittyvien olosuhteiden mukaan, mutta V2:n edustaman viranomaistahon mukaan kaivoshankkeella

ei ole olemassa edellytyksiä ympäristö- ja vesitalousluvan myöntämiseen eli on vastustettu luvan myöntämistä.

Ainoastaan kaivosalan asiantuntijan K1:n kanta hankkeeseen on neutraali. Hän tunnustaa, että kaivos vaikuttaisi positiivisesti etenkin työllisyyteen, mikä on tärkeää etenkin harvaan asutuilla alueilla, mutta muistuttaa, että kaivostoimintaa tulee toteuttaa niin, että sidosryhmien tarpeet tulisi yhteensovittaa kaivoksen kanssa, ja ettei se haittaa muita toimijoita ratkaisevalla tavalla. Toinen kaivosalan asiantuntija K2 näkee taas, ettei kaivoshanke ole ollenkaan tarpeellinen. Hän perustelee kantansa taloudellisuudella:

”He sanoo, et heil on niinku 30, 32 % rautaa. Näin he sanoo, mut he unohtaa kertoa, unohtaa kertoa, et tuota tästä 6 % tästä raudasta on sitä FeS2 tai FeS ja tää ei oo taloudellinen, täl ei oo mitään tekemistä taloudellist. Tää on päinvastoin iso haitta. Ei tänne jää ku semmonen 25, 26 ja se on se missä se talous on. Kilpailijat pyörii 50:n ja 60:n välissä.”

Elinkeinonharjoittaja E kertoo pohtineensa kaivoksen tarpeellisuutta monelta kantilta ja erityisesti vaikutusten osalta. E näkee, että kaivos on tarpeellinen, kunhan sen toiminta toteutetaan asiallisesti. Hänelle kynnyskysymyksiä ovat muun muassa vesien puhdistus ja kaivoksen suunnittelu sekä toteutus hätiköimättä. E uskoo, että nykyisillä tiedoilla kaivoksella on mahdollisuus toimia oikein, ja näin ollen matkailu ja kaivostoiminta voidaan sovittaa yhteen. Lisäksi E toteaa, että vaikka kaivostoiminta on sidoksissa maailmanmarkkinoihin, on myös matkailu sidonnainen niihin, joten molemmat ovat tarpeellisia Kolarin alueelle. Alueellisen yhdistyksen edustaja A sanoo varoneensa ottamasta kantaa liian herkästi ennen kuin hän on saanut luotettavat tiedot ympäristövaikutuksista. Hän kuitenkin toteaa, että kaivostoiminnan aikajänne vaikuttaa hyvin paljon hänen kantaansa:

”Kyllä se semmonen näkemys on, että tuossa pelataan hyvin lyhyellä tämmösellä aikadimensiolla. Että eikö se kaivos, tai malmivaranto säily siellä, vaikka viiensadan taikka tuhannen vuoden päähän meidän tuleville sukupolville. Josko se

sitten katottas tarpheelliseksi ja siellä voi olla, että ei enää lumi peitä Yllästä ja siellä ei semmosta matkailuakhaan ole niinko tänä päivänä. – – Mulle on hyvin tärkeä tämä aikadimensio, että niin tämä on vain 17 vuotta.”

Lisäksi A näkee kaivoshankkeen aiheuttavan alueen vesistöille merkittävän riskin, sillä hänen mukaansa alueella on hyvin läpäisevä maa-aines, joten vaikutukset pohjavesiin voivat olla haitallisia. Myös A:n mielestä alueen lähteet ovat vaarassa kuivua, sekä kaivosta ympäröivät Äkäsjoki, Valkeajoki ja Kuerjoki kärsivät kaivostoiminnasta. Näiden syiden takia A ei näe tällä hetkellä kaivosta tarpeellisena. Näin ollen näkemys kaivoksen tarpeellisuudesta jakautuu haastateltavien kesken: kolme näkee kaivoksen tarpeellisena, kolme ei näe ja yksi suhtautuu neutraalisti tarpeellisuuteen.

5.2. Kaivosyrityksen yhteiskuntavastuun määrittely ja osa-alueet

5.2.1. Hannukaisen kaivoshankkeen sidosryhmät

Kuten teoria-osuudessa on todettu, on sidosryhmien määrittäminen oleellinen osa yhteiskuntavastuullisuutta, sillä oleellista on selvittää se, kenelle yritys on vastuussa. Kaivosyritysten sidosryhmiin katsotaan kuuluvaksi kaivosyrityksen työntekijät, ammattiyhdistykset, alihankkijat ja tavarantoimittajat, asiakkaat, osakkeenomistajat, lainanantajat, vakuuttajat, paikallisyhteisöt, viranomaiset ja kansalaisjärjestöt (Azapagic 2004: 641). Haastatteluissa nousee esiin samoja ryhmiä, mutta tarkemmin eriteltynä. Lisäksi haastateltavat eivät mainitse ammattiyhdistyksiä, tavarantoimittajia, asiakkaita, osakkeenomistajia, lainanantajia ja vakuuttajia. V1 nimeää Hannukaisen kaivoksen vaikutuspiiriin kuuluvan lähialueen asukkaat sekä koko kunnan asukkaat, sillä kaivos synnyttäisi heijastusvaikutuksia sekä uusia työpaikkoja. Lisäksi V1 näkee, että kaivos vaikuttaa alueen muihin elinkeinoihin, etenkin matkailuun, ja muualta tuleviin matkailijoihin, mökkiläisiin, alueen kalastajiin sekä poronhoitoon. V2 näkee, että sidosryhmäläisiä ovat ne, joihin tulee vaikutuksia vesiympäristön ja kalakantojen kautta, kuten matkailuelinkeino ja vesialueiden omistajat. H1 listaa Hannukaisen kaivoshakkeen sidosryhmäläisiksi paikallisyhteisöt, yritykset, matkailun toimialan, porotalouden, lähimmät asukkaat ja mökkiläiset. A nimeää sidosryhmäläisiksi kaivoksen työntekijät,

muut elinkeinonharjoittajat, etenkin matkailuelinkeinonharjoittajat ja alueelle tulevat turistit. Lisäksi A huomauttaa, että sidosryhmäläiset eivät lukeudu ainoastaan kaivoksen alueen asukkaisiin:

”Niin kyllähän se vaikuttaa tietenki täälä sitte joen Muoniojoen, Torniojoen vaikutusalueelha niin tuota meidän kaikkien ihmisten elämään, mikäli sieltä tulee vaikutuksia sitte joen vedentilaan tai tuota kalakantoihin, niin kyllähän se vaikuttaa meidän kaikkien toiminthaan. Voi vaikuttaa.”

E näkee, että Hannukaisen kaivos vaikuttaa alueella oleviin ihmisiin ja yrityksiin sekä laajemmin kuntaan ja maakuntaan. E lisää vielä kaivoksen henkilöstön, matkailun ja porotalouden. Myös K2 nostaa esiin matkailun toimialan ihmiset, porotalouden sekä muiden toimialojen toimijat. Lisäksi K2 mainitsee kaivoksen oman väen, Väylänvarren ihmiset, kuntalaiset ja muut alueella olevat ihmiset, viranomaiset, kunnan sekä poliittiset päättäjät. K2 puhuu myös yleisesti kansalaisyhteiskunnasta sekä asiantuntijoista. Haastateltava K1 näkee myös kunnan, kaivoksen henkilökunnan, lähiympäristön ihmiset sekä muut elinkeinot, erityisesti matkailun ja paliskunnat, sidosryhmäläisinä. K1 lisää tähän aliurakoitsijat ja luonnon virkistyskäyttäjät sekä luonnon eturyhmät, kuten Suomen luonnonsuojeluliiton, jolla on paikallinen edustus ja näin ollen mahdollisuus vaikuttaa hankkeeseen.

Näin ollen haastateltavien vastauksissa ei ole suuria eroja keskenään (Taulukko 2). Jokainen nostaa erityisesti matkailuelinkeinon yhdeksi oleellisimmaksi sidosryhmäksi. Myös kaivoshankkeen uutisoinnissa puhutaan hyvin paljon matkailusta ja erityisesti matkailun väen huolesta liittyen kaivoksen vaikutuksiin (Eskola 2017; Leisti 2017; Kuivas 2018). Matkailuelinkeinon korostaminen on todennäköisesti seurausta siitä, että Kolarin alueella matkailu on hyvin tärkeä elinkeino (Luonnosta... s.a.). Lisäksi kaikki muut, pois lukien V2, näkevät kaivoksen vaikuttavan lähialueen asukkaisiin, kuntaan ja muihin elinkeinoihin. Porotalouden nimesivät V1, H1, E, K2 ja K1. V1 ja H1 mainitsevat myös mökkiläiset. Kaivosalueen läheisyydessä sekä ympäröivillä alueilla onkin runsaasti loma-asutusta ja virkistyskäyttöä. Myös poronhoito on alueella merkittävää (Luontoon...

2016). K1, K2 ja A huomioivat kaivoksen oman henkilöstön. V2 määrittelee sidosryhmäläiset ainoastaan viranomaisen näkökulmasta niihin henkilöihin, joihin koskettavat vesiympäristön vaikutukset. Myös V1 ja A mainitsevat ne ryhmät, joiden toiminta liittyy kalakantoihin sekä vesistöihin eivätkä ole välttämättä kaivoksen välittömässä läheisyydessä. He myös mainitsevat alueelle tulevat turistit.

Taulukko 2. Haastateltavien näkemykset Hannukaisen kaivoshankkeen sidosryhmistä.

Sidosryhmät	Haastateltavan koodi						
	V1	V2	K1	K2	E	A	H (H1 ja H2)
Matkailuelinkeino	x	x	x	x	x	x	x
Lähialueen asukkaat	x		x	x	x	x	x
Kunta	x		x	x	x	x	x
Muut elinkeinot	x		x	x	x	x	x
Porotalous	x		x	x	x		x
Mökkiläiset	x						x
Kaivoksen oma henkilöstö			x	x		x	
Vesiympäristöä hyödyntävät	x	x				x	
Turistit	x					x	
Luonnon eturyhmät			x				
Viranomaiset				x			
Asiantuntijat				x			
Poliittiset päättäjät				x			

Sidosryhmäteorian kehittäjänä pidetty R. Edward Freeman (1984: 46) määrittelee yksinkertaistaen sidosryhmän yksilönä tai ryhmänä, joka vaikuttaa yrityksen tavoitteiden saavuttamiseen tai johon yrityksen toiminta vaikuttaa. K1 ja K2 ovat ainoat, jotka nostavat esiin ryhmiä, jotka voivat vaikuttaa hankkeeseen. Tutkijoiden Mitchell, Agle ja Woodin (1997) mukaan tällaiset sidosryhmät omaavat valtaa yritykseen nähden. K1 mainitsee luonnonsuojelun eturyhmät ja K2 viranomaiset, asiantuntijat sekä poliittiset päättäjät. Muut haastateltavat mainitsevat ainoastaan ryhmiä, joihin kaivoksen toiminta vaikuttaa. Haastateltavien vastauksista näkee, että sidosryhmäläisiksi mainitaan ne, joihin kaivoksen vaikutukset on arvioitu olevan suurimmat myös julkisessa keskustelussa (Eskola 2017; Kaulanen 2017; Leisti 2017; Kuivas 2018). Nämä sidosryhmäläiset omaavat siis

kiireellisyyttä, sillä heidän tarpeensa ovat selvästi tärkeitä, ja yrityksen tulisi reagoida nopeasti näiden sidosryhmän vaatimuksiin (Mitchell, Agle & Wood 1997).

5.2.2. Kaivosyrityksen yhteiskuntavastuu

Viranomaistahojen vastauksissa oli erona se, että V2 määritteli vastuullisuuden viranomaisen näkökulmasta, kun taas V1 arvioi yhteiskuntavastuullisuutta tarkemmin. V2:n mukaan kaivosyrityksen yhteiskuntavastuuseen kuuluu lainsäädännön ja säädösten noudattaminen eikä viranomaisella ole kantaa sen ylittävästä toiminnasta. V1 näkee, että jos kaivosyritys pyrkii toimimaan mahdollisimman kestäväällä tavalla ihmisen ja ympäristön sekä muiden elinkeinojen kannalta, on siitä etua itse kaivosyritykselle, muille elinkeinoelämän toimijoille sekä yhteiskunnalle. Lisäksi V1 jaottelee kaivosyrityksen yhteiskuntavastuun kolmeen osaan:

”Minusta heille pitäisi tietenkin olla tällöinen niinku tunteita kantaa se oma sosiaalinenkin vastuunsa heidän toiminnastaan tällä alueella. Toki myös sitte se taloudellinen vastuu niistä hankkeen tietenkin myönteisistä ja kielteisistä vaikutuksista. Toki sitten myös se vastuu ympäristöasioista on tietenkin tosi tärkeä.”

Myös K2 näkee yhteiskuntavastuullisuuden jaoteltuna näihin kolmeen osa-alueeseen ja peräänkuuluttaa sitä, että niiden on oltava hyväksyttävässä asemassa. K1:n mukaan kaivosyrityksen yhteiskuntavastuuseen kuuluu sidosryhmäyhteistyö, luonnon monimuotoisuuden hallinta, vesienhallinta, rikastushiekan hallinta, energiatehokkuus ja kasvihuonepäästöt, työterveys ja –turvallisuus, kriisinhallinta ja kaivoksen sulkeminen. Vastauksessa on selkeästi tuotu ympäristövastuu sekä sosiaalinen vastuu esiin (Neilimo 2004; Jussila 2010). Taloudellinen vastuu voidaan huomioida K1:n mainitsemasta kriisinhallinnasta sekä energiatehokkuudella, sillä näillä toimilla pyritään huomioimaan myös taloudellinen näkökulma (Carroll 1991). Haastateltava E katsoo yhteiskuntavastuullisuuteen kuuluvan vastuu ympäristövaikutuksista, ja näiden vaikutusten minimoiminen, sekä siitä, että kunta, kaivosyritys ja muut elinkeinot ovat avoimessa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. A:n mukaan kaivosyrityksen tulee huolehtia kestävydestä pidemmällä aikavälillä niin ympäristön kuin taloudellisen osa-

alueen kannalta. H1 määrittelee yhteiskuntavastuullisuuden vapaaehtoisen kaivosvastuujärjestelmässä olevan työkalupakin mukaan, jossa korostuvat sosiaalinen vastuu sekä ympäristövastuu, mutta taloudellinen vastuu huomioidaan vähäisesti.

Yhteenvetona vastauksista voidaan todeta, että riippumatta haastateltavien kannasta hankkeeseen, kaikki painottavat ympäristövastuun osuutta. Kaivostoiminta vaikuttaakin hyvin laajasti ympäristöllisesti, joten kaivosyrityksen tulee huomioida tämä toiminnassaan (Hamann 2003: 237–238). Näin ollen on odotettavissa, että sidosryhmäläiset korostavat ympäristövastuun roolia vastuullisuudessa. Poikkeuksena on haastateltava V2, joka määrittelee vastuullisuuden tiukasti viranomaisen näkökulmasta, eli kaivosyritys on vastuullinen, kun se noudattaa säädöksiä ja lainsäädäntöä. Myös teorian eri määritelmiin kuuluu samanlainen lainsäädännöllinen näkökulma, eli yritys on vastuullinen, kun se noudattaa normeja, lainsäädäntöä sekä eri säädöksiä (Takala & Pallab 2000; Euroopan Komissio 2011). Kuitenkin, jos vastuullisuus perustuu pelkästään lainsäädäntöön, on vaarana se, ettei yritys tee enempää vastuullisuustyötä kuin laki vaatii. Lisäksi lainsäädäntö ei välttämättä ole riittävän tiukkaa, kuten esimerkiksi tämän hetkinen kiivas keskustelu uuden kaivoslain uudistuksista osoittaa. Kevään 2019 hallitus muutti kaivoslain pykälää, jonka seurauksena kaivosyhtiöiden ei tarvitse enää liittää ympäristövaikutusten arviointia kaivoslupaa haettaessa, mutta ne tulee liittää mukaan ennen lausuntokierrosta. Ennen tätä muutosta arviointi oli tehtävä jo ennen lupahakemuksen vireille laittoa, joten muutos aiheutti paljon kritiikkiä (Gråsten 2019). Thomas M. Jonesin (1980: 59–60) on esittänyt, että yritysten yhteiskuntavastuu tulee olla yritysten velvollisuutta olennaisia yhteiskunnan ryhmiä kohtaan, jotka ovat muita kuin osakkeenomistajia ja lainsäädännön sekä työehtosopimusten määäämiä. Toisin sanoen Jonesin (1980: 59–60) määritelmässä on olennaisinta vastuullisuuden perustuminen juuri vapaaehtoisuuteen eli yritys tekee enemmän kuin mitä lainsäädäntö vaatii. Vapaaehtoisuus on vakiintunut myös tämän päivän keskusteluun ja yrityksen tulee olla vapaaehtoisesti vastuullinen, jotta toiminta olisi sitoutunutta ja kestävää vastuullisuutta (Jussila 2010: 10).

Selkeitä eroja vastausten välillä on muiden osa-alueiden painottamisessa. Esteves ja Vanclay (2009) toteavat, että hyvin usein sidosryhmien odotukset kaivosyrityksen toiminnasta vaihtelevat, mikä on nähtävissä myös haastatteluissa. Ainoastaan V1:n ja K2:n haastattelussa nousee esiin selkeästi kolme yhteiskuntavastuullisuuden määrittelyyn vakiintunutta osa-alueita: ympäristövastuu sekä taloudellinen ja sosiaalinen vastuu. Usein kyseiset osa-alueet ovat toisiinsa sidonnaisia eivätkä irrallisia osasia (Jussila 2010). K1 ja H1 nostavat esiin sosiaaliseen vastuuseen meneviä näkökulmia, kuten työturvallisuus sekä sidosryhmäyhteistyö, mutta taloudelliseen vastuuseen kuuluvia näkökulmia nimetään vain vähäisesti. Myös E viittaa sosiaaliseen vastuuseen painottamalla sidosryhmävuorovaikutuksen tärkeyttä. Myös Jussila (2010) toteaa artikkelissaan, että sidosryhmien luottamuksen saavuttamiseksi yrityksen on viestittävä vuorovaikutteisesti, avoimesti ja rehellisesti. Yrityksen toiminnan on oltava läpinäkyvää ja avointa, jota myös haastateltavat painottavat ympäristövastuun rinnalla. A korostaa taloudellista vastuuta ympäristövastuun lisäksi.

5.2.3. Yhteiskuntavastuun erityispiirteet kaivoksen elinkaaren eri vaiheissa

Yhteiskuntavastuuta ei voida soveltaa jokaiseen yritykseen samankaltaisesti (Jussila 2010: 25-26). Kuten aiemmin on todettu, kaivosyrityksen toimintaa leimaa syklisyys ja kaivostoiminnan vaikutukset ovat erilaisia eri vaiheissa (Suomen mineraalistrategia 2010; Sairinen 2011). Aiemmissa tutkimuksissa ei kuitenkaan eritellä vastuullisuuden erityispiirteitä kaivoksen elinkaaren aikana. Näin ollen kaivosyrityksen vastuullisuutta tulisi tarkastella myös kaivoksen eri vaiheissa. V2:n mielestä kaivoksen elinkaaren eri vaiheissa ei nouse mitään erityispiirteitä, vaan tärkeää on, että joka vaiheessa noudatetaan lupia, säädöksiä sekä lainsäädäntöä. V1 ei myöskään erittele kaivoksen eri vaiheisiin painotuksia, mutta nostaa esiin erityispiirteitä kaivosyrityksen vastuullisuudessa, joita ovat hänen mukaansa ympäristöasiat, suunnitellusti ja lainsäädännön mukaan toiminen sekä paikallisyhteisön huolenaiheiden huomioiminen. Lisäksi V1:n mielestä kaivosyrityksen tulisi toimia paremmalla tasolla kuin säädökset vaativat sekä sen toiminnan vaikutukset eivät saisi olla kenenkään kannalta kohtuuttomia tai kestäättömiä. H1 näkee, että kaivoksen eri vaiheissa vastuullisuuteen kuuluu samoja teemoja, mutta myös painotukset vaihtelevat. Lisäksi H1 uskoo, että kaivosyrityksillä on

ylipäättään mahdollista olla vastuullinen. Vuorovaikutus on kaivoksessa oleellista koko toiminnan aikana, mutta se nähdään erittäin kriittiseksi varsinkin lupavaiheessa, sillä kyseiseen vaiheeseen liittyy H1:n mukaan paljon epävarmuutta. H1 kokee, että toiminnan käynnistyttyä tiedon varmuus vakaantuu muun muassa raportoinnin myötä, mutta tässä vaiheessa on myös oleellista viedä julkista keskustelua eteenpäin.

E näkee, että kaivoksen lupavaiheessa kaivosyrityksen tulee ottaa huomioon kaikki parannusehdotukset sekä korjaukset. Lisäksi yritys ei voi mennä sieltä mistä aita on matalin, vaan sen tulee ottaa sidosryhmien nostamat asiat ja huolenaiheet tosissaan. E:n mukaan toiminnan ollessa käynnissä vastuullisuuden miniminä on luvissa vaaditut asiat, mutta kaivosyrityksen tulisi toimia vielä paremmin kuin luvissa vaadituilla tavoilla. Toiminnan loppuvaiheesta E toteaa, että kaivoksen suurin vastuu on maisemoinnissa ja sitä varten kaivoksella tulisi olla rahasto esimerkiksi konkurssin varalle. E lisää vielä, että kaivosyrityksillä on hänen mielestään mahdollista olla vastuullinen nykyisellä tekniikalla ja tiedoilla, mutta se on kiinni itse kaivosyrityksen halusta olla vastuullinen toimija. A korostaa avointa, rehellistä ja validia tiedottamista kaivoshankkeen lupavaiheessa:

”No mie ainakin kokisin, että tässä lupavaihees oltais sitte rehellisiä. Että niinko se tieto mitä annethaan olis luotettavaa ja sitte se olis validia ja ettei puhuttas semmosilla harhauttavilla ilmaisuilla, näennäisilmaisuilla. – – Aina pitäs verrata oikeisiin lukuihin ja niissä mie sitte kaipaisin vastuullisuutta. – – Se alkuvaihe on minusta niinku hyvin tärkeä, että kun ihmiset muodostaa kantansa, kunnanvaltuutetut, kunnanjohtajat ja tämmöset, jotka valmisteleva asiaa, niin tuota niillä pitäs olla sitte oikea tieto. Ja se on tässä ongelma, että nyt lyöhää alussa semmosilla tuota epävarmoilla tiedoilla sitte kannat lukhoon ja olhaan sitä puolta ja tätä puolta ja niinko tämäki sano tämä kaivosyhtiö tässä Suomen Kuvalehden haastattelussa, että joillakin tiedollaha se pittää niin tuota lupa hakea.”

A lisää, että on huono merkki yhteiskuntavastuullisuudesta, jos Hannukainen salaa raportteja, jotka käsittelevät kemikaalien määriä. Hän toteaa, että on jopa Suomen

perustuslain vastaista, jos salataan kansalaisilta oleellisia ympäristönkuormitusta koskevia raportteja, sillä perustuslain mukaan kansalaisilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa oman ympäristön kehittämiseen. A:n mielestä toiminnan ollessa käynnissä kaivosyrityksen vastuullisuudessa tulee painottaa vaikutusten minimoimista, esimerkiksi pölypilvien ja melun osalta, ja loppuvaiheessa kaivosyrityksen tulee huolehtia alueen ympäristön turvallisuudesta palauttamisesta. A uskoo, että kaivosyritykset noudattavat yhteiskuntavastuullisuutta vain sen verran, mitä lupaehdot sekä säädökset vaativat eikä koe lainsäädännön olevan riittävän tiukka:

”Onhan tommonen aika sillai väljäää tämä kaivostoiminta lainsäädännöllisesti. Aika väljäää, että siinä annethaan toimijalle lupa tulla toisten alueelhe sitten harjoittamaan toimintaan ja ulottamaan vaikutuksiansa. Ja ku kaivosvaltaus ja-varaus, se on lähinnä ilmoitusasia vain, niin sie voit vallata puoli Lappia, että mie meinaan tähän laithaa kaivoksen. Sinun ei tartte olla maanomistaja eikä muutaku vain toteat, että täällä taitaa olla malmia ja met sitä koitamma nytten ettiä ja jalostaa, niin lupa on melkein myönnettävä. Niin minusta tuntuu yleisesti ottaen, että Suomi on kyllä aikalaila Kongo tässä, että on kyllä kaivosystävällinen ilmapiiri kyllä tällä hetkellä ja lainsäädäntö.”

A:n tavoin K2 näkee, että avoimuus on sekä lupavaiheessa että kaivostoiminnan alettua erittäin tärkeä ja olennainen asia, jota kaivosyhtiön tulisi ehdottomasti noudattaa. Ilman avoimuutta epäluottamus kasvaa sidosryhmien keskuudessa. Loppuvaiheessa K2 korostaa jälkihoidon roolia yhteiskuntavastuullisuudessa eli kaivoksen tulee valmistautua rahallisesti alueen huoltamiseen kaivoksen suljettua sekä esimerkiksi pitää huolta, ettei sivukivistä pääse valumaan metallipitoista vettä monien kymmenien vuosien päästäkään alueelle. Lisäksi K2 sanoo, että tiedon tarkkuus sekä totuuden kieltämisen välttäminen ovat kaivosyritykselle tärkeä osa vastuullisuutta koko kaivoksen elinkaaren aikana. K1 kertoo, että kaivoshankkeen suurimmat haasteet ovat alussa ja lopussa. Alkuvaiheessa on tärkeää, että kaivosyhtiö huomioi eri huolenaiheet ja loppuvaiheessa on oleellista, että kaivos valmistautuu sulkemiseen ja aloittaa keskustelut kunnan päättäjien kanssa esimerkiksi työpaikkojen katoamisesta. Myös K1 näkee rahaston olevan hyvä keino

valmistautua sulkemisen haasteisiin. Lisäksi K1:n mielestä kaivoksen ollessa toiminnassa tulee kaivoksen noudattaa aiemmin kohdassa 3.2.2 K1:n mainitsemia vastuullisuuden osa-alueita. K1 myös kertoo teetetystä selvityksestä, jonka mukaan kaivosyhtiöt voivat toimia vastuullisesti, mutta nostaa esiin huolenaiheen:

”Mutta viime kädessä kyse on sit resursseista myöskin. Tässä nyt sit tullaan tähän kiusalliseen ulottuvuuteen. – – niin aika nopeestihan kävi ilmi, että valitettavasti asia on niin, että nämä vastuullisuusasiat hoidetaan kaikkein parhaiten tai niihin on resursseja näissä isoissa kansainvälisissä yrityksissä. Heil on siihen pitkäaikainen kokemus, tietenkin koska ovat toimineet myös muualla maailmassa ja tietävät sen merkityksen, mut heil on myöskin siihen tarvittavat resurssit.”

K1 tarkentaa asiaa kertomalla, että isot kaivoshankkeet vaativat suuria investointeja ja pääomaa, jollaisia ei Suomesta löydy. Näin ollen pienet kotimaiset hankkeet, kuten Hannukainen, ovat haastavassa roolissa vastuullisuuden suhteen resurssien puutteen takia, mutta K1 uskoo, että ajan myötä myös pienemmät hankkeet kykenisivät toteuttamaan yhteiskuntavastuullisuutta paremmalla tasolla.

Yhteenvetona voidaan todeta, että suuria eroja ei vastauksissa ole. Selkeimpänä erona on se, että kaksi haastateltavaa, viranomaistahojen edustajat V1 ja V2, eivät näe kaivoksen eri vaiheissa sellaisia erityispiirteitä, joita tulisi korostaa, vaan koko kaivoksen elinaikana kaivosyrityksen tulisi toimia säädösten vaatimalla tavalla sekä ottaa huomioon ympäristö- ja muut vaikutukset. H1 kokee, että kaivoksen eri vaiheissa vastuullisuuteen kuuluu samoja teemoja, mutta myös painotukset vaihtelevat. Kaikista lopuista haastatteluista nousee esiin se, että kaivoksen elinkaaren eri vaiheissa tulisi vastuullisuustyössä korostaa eri osa-alueita. Jokaisen mielestä lupavaiheessa oleellista on vuorovaikutustyö. E ja K1 kertovat, että kaivosyrityksen tulee ottaa huomioon kaikki sidosryhmien huolenaiheet ja parannusehdotukset. A ja K2 korostavat kaivosyrityksen validia, avointa ja rehellistä vuorovaikutusta sidosryhmien kanssa. Sidosryhmien kanssa harjoitettava vuorovaikutus katsotaan kuuluvan sosiaaliseen vastuuseen (Neilimo 2004: 131). Jussilan (2010) mukaan sidosryhmien luottamuksen saavuttamiseksi yrityksen on viestittävä vuorovaikutteisesti,

avoimesti ja rehellisesti. Yrityksen toiminnan on oltava läpinäkyvää ja avointa, jota myös haastateltavat korostavat kaivoksen lupavaiheessa.

Pieniä eroja on vastuullisuuden erityispiirteissä toiminnan käynnistyttyä. K2:n mielestä avoin vuorovaikutus on tärkeää myös kaivostoiminnan alettua. Sekä K1:n ja E:n näkevät, että toiminnan ollessa käynnissä kaivosyrityksen tulee vähintään noudattaa säännöksiä, mutta sen tulisi toimia vielä paremmin kuin luvat vaativat toimiakseen vastuullisesti. Myös Jonesin (1980: 59–60) määritelmässä on olennaisinta vastuullisuuden perustuminen vapaaehtoisuuteen eli yritys tekee enemmän kuin mitä lainsäädäntö vaatii, jolloin yrityksen voidaan katsoa toimivan vastuullisesti. Kaivostoiminnalla on laajat ympäristölliset vaikutukset, jotka koostuvat muun muassa ilman saasteista, valtavasta energian kulutuksesta ja tieverkostojen aiheuttamista vaikutuksista (Kuyek & Coumans 2003: 7). A toteaa, että kaivosyrityksen tulee pyrkiä minimoimaan näitä toiminnasta aiheutuvia vaikutuksia toiminnan käynnistyttyä. Kaivoksen loppuvaiheessa vastuullisuustyön tärkeimmät osa-alueet olivat lähestulkoon samat. K1:n mielestä loppuvaiheessa on oleellista valmistautua sulkemiseen ja keskustella kunnan päättäjien kanssa esimerkiksi katoavista työpaikoista. Muut mainitsevat loppuvaiheessa tärkeintä olevan kaivoksen sulkemiseen liittyvät toimenpiteet eli ympäristön palauttamisen ennalleen ja maisemoinnin, mikä vaaditaan myös lainsäädännössä (Karinen ym. 2018). E, A, K1 ja K2 toteavat, että kaivosyrityksen tulee valmistautua siihen myös rahallisesti esimerkiksi rahastolla. Myös Suomen mineraalistrategiassa (2010: 15) kerrotaan, että kaivoksen on varauduttava koko elinkaaren aikana kaivoksen sulkemiseen. Myös lainsäädännössä määrätään, että kaivostoiminnan sulkemistoimenpiteitä varten kaivosluvan haltijan eli kaivosyrityksen tulee asettaa vakuus lopetus- ja jälkihoitotoimenpiteitä varten (Karinen ym. 2018).

K1, A, E ja H1:n vastauksissa nousee esiin kaivosyritysten mahdollisuus ylipäätään toimia vastuullisesti. He kaikki näkevät, että yritykset kykenevät ottamaan vastuullisuuskysymykset huomioon toiminnassaan, mutta A ja E mainitsevat kaivosyrityksen oman halun vaikuttavan huomattavasti siihen. A uskoo, ettei kaivosyritykset toimi yli säädösten ja lakien vaatimalla tavalla. K1 näkee, ettei

kotimaisilla pienillä kaivosyrityksillä ole riittävästi resursseja vastuullisuustyöhön. World Bankin (2002) mukaan usein isot kansainväliset kaivosyritykset ovat toimineet etenkin ympäristökysymysten suhteen paremmin kuin pienet kotimaiset yritykset parempien resurssien avulla. World Bankin raporttiin tulee suhtautua kriittisesti, sillä kyse on kuitenkin liberaalista talouspoliittisesta toimijasta. Kuitenkin K1 näkemys tukee World Bankin johtopäätöstä.

5.3. Kaivosyrittäminen alueen kehittämisessä

5.3.1. Kaivosyrityksen rooli alueen kehittämisessä

Kuten teoriaosuudessa on todettu, kaivosyrittäminen nähdään merkittävänä toimijana etenkin syrjäseutujen kehittämisessä. H1 arvioi kaivosyrityksen roolia alueen kehittämisessä melko suureksi, etenkin Kolarin alueen elpymisessä. Hän kertoo, kuinka Kolarissa olleen aikaisemman kaivostoiminnan myötä kunnan keskusta siirrettiin Sieppijärveltä Kolarin kirkonkylään ja tämä elävöitti kunnan keskustaa, mutta nyt kirkonkylä on tyhjentyneenä. H1 näkee, että kunnan kaivostoiminta alkaa, niin Kolarin keskusta elpyy, sillä työntekijät tarvitsevat asuntoja sekä palveluita. Lisäksi H1:n mukaan kaivos toisi investointeja alueelle, niin itse Hannukaisen tai Tapojärven toimesta kuin myös muille yrityksille, kunnan muut yritykset näkevät, että kaivos käynnistyy. V1 näkee kaivosyrityksen roolin alueen kehittämisessä samanlaisena kuin minkä tahansa yrityksen, joka investoi merkittävästi alueelle. V1 lisää vielä, että suuret monen sadan miljoonan euron investoinnit ovat merkittäviä alueen kehittämisen kannalta, mutta huomauttaa, että merkittävät vaikutukset voivat olla positiivisia sekä negatiivisia. V2 ei osaa arvioida kaivosyrityksen roolia, sillä viranomaisena heillä ei ole tähän näkökulmaa.

K1:n mukaan kaivosyrityksellä voi olla erittäin suuri rooli aluekehityksessä riippuen kaivoshankkeen koosta, mutta alueen tulojen kannalta voi kestää pitkään ennen kuin ne ovat merkittäviä, sillä hän muistuttaa, että esimerkiksi yhteisöverojen tuomat taloudelliset hyödyt voivat näkyä vasta useamman vuoden jälkeen, sillä usein kaivoksen nettotulos on tappiollinen alkuvaiheessa suurten investointien vuoksi. K1 muistuttaa kuitenkin, että jos Hannukaisesta tulee muiden pohjoisten, kuten Kevitsan, Kittilän tai Sakatin,

kaivoshankkeiden kaltainen, niin merkitys voi olla etenkin työllisyyden kannalta merkittävä. K1 lisää vielä, että matkailun merkitys on hyvin suuri Pohjois-Suomessa, mutta sen kausiluontoisuuden takia kaivos vahvistaisi Kolarin työllisyyttä ja etenkin alihankintoja huomattavasti. K2 tunnustaa, että kaivos mahdollisesti synnyttää erilaista pienteollisuutta kunnossapidon, huollon ja muun vastaavan suhteen sekä ostovoiman kasvua Väylänvarren ja keskustan alueella. Hän tosin huomauttaa, että tämä ei ole välttämättä mahdollista kaivoksen koko vaikutusalueella, jos matkailu kärsii ympäröivillä seudulla. K2 näkee siis, että kaivoksen keskeinen rooli on kunnan elinkeinorakenteen muokkaamisella merkittävästi, joka ei ole aivan ongelmatonta, sillä hänen mukaansa kaivostoiminta on riskialttiimpaa kuin matkailuala. K2 lisää, että selkeästi on nähtävissä perusteellisuuden työpaikkojen suurempi arvostaminen kuin palvelualan työpaikkojen, vaikka matkailu on tällä hetkellä kasvamassa suuresti Lapissa (Leisti 2017). Myös uutisoinnissa eri osapuolet, erityisesti matkailuyrittäjät, ovat esittäneet huolensa Hannukaisen kaivoshankkeen negatiivisesta vaikutuksesta matkailuelinkeinoon (Eskola 2017; Leisti 2017). Lisäksi K2 huomauttaa, että nykyään kaivostoiminta on täysin kiinni maailmanmarkkinoissa, joissa pienet kaivosyhtiöt ovat isojen kansainvälisten kaivannaisteollisuuden yritysten armoilla. Näin ollen hän näkee Hannukaisen hankkeessa suuren riskin:

”Täs on ihan mahdollista, ja se mahdollisuus ei ole 0, et tota kunnalle jää mustapekka käteen. Aloitetaan kaivos, tehään muutama vuos töitä ja sit ku menee konkursiin, turistit on kaikonneet, kaivoksen jälkihoito on kunnan harteilla. Tää on täysin realistinen vaihtoehto. Tietyst kaivosyhtiö kieltää, eihän he nyt voi tällast sanoo, ku heil ei oo investointei ja rahaakaan viel oo, niin eihän he voi tommosii puhuu. Ei kukaan anna rahaa, jos sanoo et juu me mennään konkkaa kolmen vuoden päästä.”

E näkee yrityksen roolin alueen kehityksessä sosiaalisen vastuun näkökulmasta, sillä hänen mukaansa kaivosyritykset ovat perinteisesti olleet mukana muun muassa urheilutoiminnassa, sillä heidän työntekijänsä ovat yleensä urheiluseuroissa ja näin kaivosyritykset tukevat työntekijöitään pysymään terveinä ja työkykyisinä. E:n mukaan

tämän myötä yrityksillä on intressiä olla mukana kunnan hankkeissa kehittämässä erilaisia toimintoja. A:n mielestä kaivosyrityksellä ei ole muuta roolia kuin malmin kaivaminen ja voiton tuottaminen:

”Eihän sillä ole minun mielestäni muuta roolia, ko ottaa malmit taltheen ja tienata. Nämä kaksi tuota juttua. Ottaa malmi maasta ja tienata. Ei se muuten toimi paikallaan ja tota se on liikeyritys, niin sillähän on taloudelliset intressit ja niinko osakeyhtiölaki sanoo, että niin tota yrityksen pitäis tuottaa niinko voittoa, niin tämmönen tehtävä sillä on minun mielestä vain.”

Näin ollen H1:n, V1:n ja K1:n näkemyksissä kaivosyrityksen roolista alueen kehityksessä on selkeä aluetaloudellinen näkökulma, joka liittyy työllisyysvaikutukseen ja investointeihin alueelle. H1:n mielestä kaivosyrityksen myötä myös palvelut parantuvat. Myös julkisessa keskustelussa Kolarin kunta on esittänyt näkemyksensä kaivoksen tuomista positiivisista työllisyysvaikutuksista (Leisti 2017). Lisäksi Cheshire ym. (2011) toteavat, että kaivoksilta odotetaan pitkän ajan sitoutumista paikallisen alueen kehittämiseen paremmaksi. Myös haastateltavat odottavat pitkää ja aktiivista roolia alueen kehittämisessä. K2:n vastauksessa on myös aluetaloudellinen näkökulma elinkeinorakenteen muutoksen osalta, mutta hän suhtautuu siihen kriittisesti, sillä vaikutus ei välttämättä ole koko alueella positiivinen ja kaivoshankkeeseen liittyy hyvin suuria riskejä. Tämän tunnustavat myös monet tutkijat (Newbold 2003; Azapagic 2004; Esteves & Vanclay 2009). Esimerkiksi kaivostoiminnasta tulevat verotulot eivät aina palaudu paikalliselle alueelle ja tätä kautta alue ei kehity esimerkiksi infrastruktuurin suhteen paremmaksi paikallisille. Myös V1 tunnustaa negatiivisten vaikutusten mahdollisuuden alueen kehityksessä. E näkee kaivosyrityksen roolin sosiaalisen vastuun näkökulmasta. Toisin sanoen hänen mukaansa kaivosyritys lisää alueen ihmisten hyvinvointia. Myös Esteves (2008) toteaa, että kaivosyrityksen tulee lisätä alueelle taloudellisen kasvun myötä myönteisiä sosiaalisia vaikutuksia. A on ainoa, jonka mielestä kaivoksella ei ole muuta roolia kuin tuottaa voittoa ja kaivaa malmia.

5.3.2. Hannukaisen kaivoshankkeen ympäristölliset, taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset

Tarkastellessa kaivosyrityksen roolia aluekehityksessä on oleellista perehtyä myös sen vaikutuksiin alueella, sillä nämä vaikutukset muovaavat aluetta joko positiiviseen tai negatiiviseen suuntaan. Tämä kuitenkin liittyy vahvasti myös yhteiskuntavastuuseen, sillä kuten tutkielman teoriaosuudessa on todettu, vastuullisuus perustuu nimenomaan yrityksen toiminnasta syntyviin vaikutuksiin. V1 jaottelee vaikutuksia kahden näkökulman kannalta: kunnan ja kuntalaisen näkökulmasta ja ympäristön näkökulmasta. Hän tarkentaa, että kuntalaisille ja kunnalle kaivos toisi taloudellisia vaikutuksia, kuten työpaikkojen lisääntymistä tai uusien yritysten syntymistä, joilla olisi myönteisiä taloudellisia heijastusvaikutuksia. Lisäksi V1 näkee, että kaivos olisi iso investointi alueelle, joka monipuolistaisi Kolarin elinkeinorakennetta. Ympäristön osalta V1 listaa vesienhallinnan, melun, pölyn, värinän ja maisemavaikutukset kriittisimmiksi vaikutuksiksi. Hän myös kertoo, että kaivos antaisi ja vahvistaisi alueen ihmisille tulevaisuuden uskoa ja loisi myönteistä ilmapiiriä, vaikka hän muistuttaa hankkeen tuoneen myös negatiivista ilmapiiriä tällä hetkellä. V1 toteaa, että muiden elinkeinoihin kohdistuvista vaikutuksista Kolarin kunta on teettänyt aluetaloudellisten vaikutusten arvioinnin, jossa selvisi, että palkansaajien ja kunnan kannalta kaivoksen tuleminen olisi edullisempi vaihtoehto rahavirtojen perusteella, kun taas yrittäjien kannalta matkailun kehitys olisi myönteisempi vaihtoehto. Lisäksi V1:n mukaan selvityksessä käy ilmi, että matkailualan kannalta olisi myönteisempää, ettei kaivosta tulisi. V2 kertoo, ettei kaivoshankkeella ole hänen edustamansa viranomaistahon näkökulmasta positiivisia vaikutuksia. Negatiivisista vaikutuksista hän erottelee kaksi vaikutusta: ensimmäisenä ovat vaikutukset, jotka varmuudella tiedetään, ja toisena isojen, suunnittelemattomien vahinkojen vaikutukset. Varmoina tiedettyihin vaikutuksiin V2 listaa vaikutukset vesiympäristöön ja sen laadun heikkenemiseen sekä vaikutukset kalakantoihin ja kalavaroihin. V2 lisää, että näiden vaikutusten myötä kaivos vaikuttaa negatiivisesti sellaisiin elinkeinoihin ja matkailuelinkeinoihin, jotka hyödyntävät kalavaroja, kuten esimerkiksi kalastusmatkailun toimialaan.

H1 ajattelee, että on helpompi eritellä negatiivisia vaikutuksia kuin positiivisia vaikutuksia, sillä negatiivisia on luultavasti useampia pieniä yksittäisiä. Hän kuitenkin uskoo, että positiivinen vaikutus on kokonaisuudessaan isompi, vaikkei niitä voi suoraan eritellä toisistaan, mutta ne liittyvät aluetalouteen ja yleiseen hyvinvointiin. H1:n mukaan kaivos toisi työllistämisaikutuksia ei ainoastaan suoraan työllistämisen myötä, vaan myös kerrannaisvaikutusten kautta, sillä kaivoksen väki käyttää kaikkia palveluita ympärillään ja palveluntarjoajat käyttävät myös erilaisia palveluita. Hän lisää, että kaivos vaikuttaa hyvin positiivisesti kuntaan ja aluetalouteen. Hän toteaa, että mahdollisia tappioita syntyy, mutta siihen vaikuttaa suuresti se, kuinka hankkeeseen tässä vaiheessa suhtautuu. H1:n mielestä taloudellisia vaikutuksia on vielä vaikea arvioida, mutta kaikkialla missä kaivos on avattu, on syntynyt laajoja taloudellisia positiivisia vaikutuksia. Hänen mukaansa kaivos lisää yleistä hyvinvointia, kun ihmiset voisivat paremmin. H1 myös tunnustaa, että kaivos vaikuttaa ympäristöön, maisemaan ja tiettyyn asteeseen asti viihtyvyyteen, mutta miten se vaikuttaa, on subjektiivista. Hän kertoo esimerkkinä, että osa lähellä asuvista mökkiläisistä on sitä mieltä, ettei alueella voi enää kaivostoiminnan alettua asua, kun taas osa on sitä mieltä, ettei kaivostoiminta haittaa mitenkään. Lisäksi H1 kertoo, että he pyrkivät siihen, että kaivos vaikuttaa ympäristöön niin vähän kuin mahdollista, mutta väistämättömiä vaikutuksia ovat muun muassa melu, tärinä ja pöly, joita kaivos tulee kuitenkin minimoimaan. H1:n mielestä esimerkiksi maisemavaikutukset eivät kuitenkaan ole niin suuria kuin annetaan ymmärtää, sillä hänen mukaansa alueen maastonmuodot peittävät esimerkiksi läjitetyt sivukivet. H1 mainitsee vielä vesistön ympäristövaikutuksista ja sanoo, että niihin tulee olemaan joitain vaikutuksia, mutta myös ne kaivosyritys pyrkii minimoimaan, eikä esimerkiksi prosessivesiä suoraan päästetä mihinkään. Lisäksi hän muistuttaa, että prosessivedet noudattavat viranomaisten asettamia päästörajoja, joihin pitäisi Suomessa pystyä luottamaan.

K1 kertoo, että Hannukaisen kaivos laajentaisi tuntuvasti Kolarin elinkeinoja ja työllisyyttä. Hän kuitenkin toteaa, että kaivoshanke on synnyttänyt intressiristiriitaa matkailu- ja ravintola-alan ja kaivosteollisuuden välille, mutta hän jatkaa, ettei itse vielä pysty arvioimaan, kuinka kaivos mahdollisesti vaikuttaisi matkailuun. K1 näkee, että isot

kaivoshankkeet usein vaativat suuren määrän alihankkijoita tai aliurakoitsijoita, sillä kaivos ei itsessään työllistä yhtäkään tai rajallisen määrän ihmisiä. K1 muistuttaa, etteivät kaikki aliurakoitsijat tule Kolarin alueelta, vaan myös kauempaakin, sillä Kolarista ei välttämättä löydy kaivoksella tarvittavaa erikoisosaamista. Hän kertoo kaivoksen synnyttävän myös sosiaalisten palvelujen tarvetta. K1 mainitsee myös melun, pölyn, räjäytysten, vesistövaikutukset ja päästöt haittavaikutuksina, jotka kaivosyrityksen tulisi minimoida.

K2 tunnustaa, että Hannukaisen kaivoshankkeella olisi positiivisia taloudellisia vaikutuksia, kuten pienteollisuuden synty, mutta huomauttaa niissä olevan iso riski. Hän näkee myös, että koko hanke on taloudellinen riski, mikä heikentää positiivisia vaikutuksia:

”Tota positiivisissa on tietysti kaikessa tässä semmonen iso iso riski. Positiiviseksi on väitetty, mä käytän nyt sanaa väitetty, työllisyyttä.. Ja kyllähän se iso investointi on. Se investointi tuo tietysti merkittävästi työtä. Loppujen lopuksi se on varsin lyhytaikainen. Jos sen laskennallinen ikä on 17 vuotta, niin sehän nyt ei oo mikään kovin ihmeellinen ajanjakso. – – Se on taloudellisesti erittäin riskipitoinen hanke eikä oo ollenkaan sanottu, että se talous kestää sitä. Konkurssiriski on merkittävästi nollasta poikkeava. Hyvin aikaisessakin vaiheessa, mutta parin käyttövuoden jälkeen saattaa olla, et kassassa ei ole kauheen paljon enää pohjalla muuta kuin pölyä. Ja tota se on sen positiivisen semmonen, miten mä sanoisin, sitä merkittävästi heikentävä asia.”

Lisäksi K2 arvioi, etteivät kaivoksen suurimmat positiiviset taloudelliset vaikutukset jää alueelle, sillä hänen mukaansa isoa osaa investoinnin pääomasta ei voi saada paikallisesti. Hän kertoo, että esimerkiksi kaivoksen rakentaminen on niin suuri operaatio, että sen tekee suuri ulkopuolinen toimija, joka kuitenkin saattaa ottaa työntekijöitä Lapista. K2 muistuttaa myös, ettei liikkuvaa kalustoa saa suomalaisena tuotantona. Hän toteaa, ettei paikallisilla pikkuyrittäjillä riitä kapasiteetti kaivoksen rakentamiseen, jolloin suuri osa investoiduista pääomista ei jää Lappiin. K2 kokee, että kunnan kehityksen kannalta

potentiaalisempi vaihtoehto olisi matkailu kaivostoiminnan sijaan. Hän jatkaa sanomalla, että kaivos vaikuttaisi negatiivisesti matkailun toimialaan, sillä kaivoksen koko ja siitä aiheutuva maisemamuutos, melu ja pöly haittaavat matkailun imagoa. Hän näkee ihmisten mielipiteiden olevan toisella tasolla vaikutusten arvioinnissa verrattuna ympäristövaikutuksiin, sillä ne ovat helposti nähtävissä esimerkiksi siinä, jos turisti haluaa tulla etsimään luonnonrauhaa ja alueella onkin iso kaivos.

K2 toteaa, että kaivoksen ympäristövaikutukset ovat vaikeasti kvantifioitavissa, mutta niitä tarkastellaan riskiarvioinnin kautta. Hän muistuttaa, ettei matkailu ole ympäristövaikutuksista vapaa, mutta hän näkee ne pienempänä pahana kaivokseen verrattuna, sillä matkailun ympäristövaikutukset ovat hallittavissa. K2:n mielestä Hannukaisen kaivoshankkeessa on kaksi isoa vedenhallintaan liittyvää ympäristövaikutusta, joihin K2 ei koe saaneensa kaivosyhtiöltä tyydyttävää vastausta. Ensimmäisenä K2 mainitsee vedenlaadun ongelmat eli kemikaalien määrien tuomat riskit alueen biotooppiin. Toisena hän mainitsee pohjaveden pinnan putoamisen riskin. K2 kertoo myös maaperän moreenimassan läpäisykyvyn olevan tutkimatonta tietoa, eli paikoin voi olla vettä läpäiseviä kerroksia ja paikoin taas ei ole, joten riskinä on pahimmillaan Äkäsjoen reitin muuttuminen. Myös uutisoinnissa asiantuntijat ovat lausuneet huolensa näihin vedenhallintaan liittyviin ongelmiin (Auvinen 2018; Kuivas 2018; Lindholm 2018). K2 näkee, että alueen ihmisiin kaivos vaikuttaa muuttamalla heidän asuinympäristön mielikuvaa sekä fyysistä olemusta merkittävällä tavalla. Esimerkiksi Hannukaisen kylässä asuville ja mökkiläisille luonnonrauha ei ole enää samalla tapaa mahdollista, ja esimerkiksi heidän omistamiensa kiinteistöjen arvo laskee. K2 lisää, ettei melu ja pöly pysähdy pystytettäviin aitoihin, ja esimerkiksi isot maansiirtoautotkin levittävät pölyä, vaikka K2:n mukaan kaivosyritys puhuu vain kiven murskauksesta aiheutuvasta pölystä.

A näkee, että kaivos vaikuttaa elinkeinoelämään, ja näin ollen sillä voisi olla työllistäviä ja taloudellisia vaikutuksia alueelle. Työllistävästä vaikutuksista hän kuitenkin huomauttaa, että usein kaivoksille tulee työntekijöitä ja keikkatyöläisiä myös muualta kuin paikkakunnalta. Lisäksi A muistuttaa kaivoksen elinkaaren pituudesta:

”Sehän voi olla positiivinenkin vaikutus sitte tiettyihin elinkeinoihin, jotka tukevat kaivostoimintaa. Onhan siinä tuota tällä kuljetusalalla ja tämmösille, niin se varmasti antaa sitten vitamiinia. Se on aivan selvä asia, että sillä tavalla vaikuttaa. Toisaalta sitten koko ajan pitää sitten ottaa huomioon tämä elinkaari, kun se on arvioitu, että se on noin 17 vuotta, niin sinne tulee sitten ankara krapula monella eri osa-alueella sen jälkheen, kun se kaivostoiminta päättyy. Näillä tukevilla elinkeinoilla ja sitten ympäristölle ja kaikella muulla infralla, mikä siihen kehittyy, kun se on kuitenkin aika lyhyt se elinkaari.”

A myös huomauttaa, että kaivos voi myös haitata muita elinkeinoja, etenkin matkailua ja sen imagoa. A kertoo myös, kuinka matkailijan mielikuva Ylläksestä voi muuttua kaivosalueen maisemallisten muutosten seurauksena. Lisäksi A katsoo, että jos kaivos toimii vain muutaman vuoden ja päättyy konkurssiin, kaivoksen vaikutukset ovat pelkästään negatiiviset ja kaikki osapuolet häviäjiä, sillä kaivostoiminta ei toisikaan pysyviä työpaikkoja ja matkailu silti kärsisi. Negatiivisena vaikutuksena A lisää haitalliset vaikutukset luontoon, ja hän on erityisen huolestunut vaikutuksista alueen vesistöihin, sillä 100 metrin päästä kaivoksesta virtaa Äkäsjoki, ja molemmin puolin kaivosta on Valkeajoki ja Kuerjoki, jotka ovat molemmat merkittäviä meritaimenen lisääntymisjokia. A kertoo myös melun ja pölyn vaikuttavan kaivosalueen lähetyvillä asuvien elämään. Hänen mielestään kaivos vaikuttaisi positiivisesti kaivoksen työntekijöiden elämään, mutta se vaikuttaisi myös Tornion-Muonionjoen vaikutusalueella asuvien ihmisten elämään haitallisesti joen vedentilan ja kalakantojen mahdollisten muutosten myötä.

E kertoo kaivoksen lisäävän työpaikkoja sekä monipuolistavan alueen yritys- ja elinkeinorakennetta. Lisäksi E:n mukaan kaivoksen myötä alueen pienyritysten toiminta voisi kehittyä, ja syntyisi kerrannaistyöpaikkoja. Hän uskoo myös, että monipuolinen työvoiman käyttö lisääntyisi, sillä kaivoksen työntekijät voisivat esimerkiksi mahdollisesti työskennellä myös matkailutoiminnassa osa-aikaisesti. E näkee, että kaivos voi vaikuttaa matkailuun negatiivisesti. E listaa ympäristövaikutuksista melun, pölyn ja vesistöihin tulevat vaikutukset, mutta uskoo, että nykytekniikalla voidaan nämä ratkaista,

ja esimerkiksi vesien puhdistus on vain kustannuskysymys. E:n mielestä osaan alueen ihmisistä kaivos vaikuttaa negatiivisesti ja osaan positiivisesti.

Vastauksista voidaan todeta, että hankkeeseen myönteisesti suhtautuvat tai neutraalisti suhtautuvat näkevät enemmän positiivisia vaikutuksia kuin hankkeeseen kielteisesti suhtautuvat. Tämä on odotettavissa, sillä, kuten Emerson (1976) toteaa, resurssien vaihtoa kahden osapuolen tai ihmisryhmien välillä ohjaa molempien osapuolten hyväksyntä hyötyjen ja kustannusten suhteesta. Toisin sanoen, jos osapuolet näkevät kaivostoiminnassa enemmän hyötyjä kuin kustannuksia, hyväksyvät osapuolet kyseisen toiminnan. V1, H1, K1 ja E uskovat kaivoksen lisäävän muun muassa työpaikkoja ja monipuolisempaa elinkeinorakennetta. Nämä vaikutukset todetaan myös Suomen mineraalistrategiassa (2010). Työpaikkojen lisääntyminen voidaan katsoa olevan sekä taloudellinen että sosiaalinen vaikutus (Esteves & Vanclay 2009; Sairinen 2011: 143). K1 kuitenkin toteaa työntekijöiden yleensä tulevan kaivokseen muilta alueilta, sillä paikallisväestöllä ei välttämättä ole kaivokseen vaadittavia taitoja. Taloudellisen vaikutuksen lisäksi V1 ja H1 näkevät kaivoksen lisäävän alueen ihmisten hyvinvointia eri tavoin, eli kaivoksella olisi heidän mukaansa myös sosiaalinen vaikutus. Myös Esteves & Vanclay (2009) ja Sairinen (2011) näkevät kaivoksen lisäävän alueen ihmisten hyvinvointia. Hankkeen vastustajien K2 ja A:n mielestä kaivos vaikuttaa negatiivisesti etenkin Hannukaisen kylässä asuviin henkilöihin, ja K2:n mukaan myös alueen muiden ihmisten mielikuvaan ympäristöstä. Tutkijat Esteves ja Vanclay (2009) sekä Sairinen (2011) kirjoittavat, että kaivokset usein vaikuttavat negatiivisesti ihmisten mielikuviiin alueista.

A ja K2:n mukaan kaivos kyllä toisi työpaikkoja, mutta muistuttavat K1:n tapaan työntekijöiden tulevan usein muualta. Myös tutkijat Azapagic (2004) ja Storey (2011) tunnustavat, ettei kaivoksen alueen työllisyys välttämättä parane yleistyneen ”fly-in, fly-out” –työmuodon takia, johon yleensä on syynä se, ettei paikallisilla ole riittäviä taitoja kaivoksessa työskentelyyn. Lisäksi K2 ja A molemmat sanovat kaivoksen elinkaaren olevan lyhyt verrattuna negatiivisten vaikutusten riskiin. Kaivosten elinkaaret ovatkin nykyään lyhentyneet huomattavasti (Sairinen 2011). K2 myös huomauttaa taloudellisten

hyötyjen valuvan muualle kuin kaivosalueelle, sillä kaivoksissa tarvittavat toimet, kuten kalusto ja rakennustoimenpiteet ovat erittäin suuria projekteja pienille paikallisille toimijoille. Työvoiman sekä aliurakoitsijoiden tullessa muualta kaivoksen tuomat taloudelliset hyödyt eivät siis jää alueelle (Esteves & Vanclay 2009; Storey 2011). K2 ja A molemmat uskovat negatiivisten vaikutusten olevan suurempia kuin positiivisten vaikutusten, ja he ovat selvästi enemmän huolissaan ympäristövaikutuksista kuin hankkeen kannattajat. Toisin sanoen heidän mielestään negatiiviset vaikutukset heikentävät Hannukaisen kaivoshankkeen positiivisia vaikutuksia.

K2 ja A:n mielestä ympäristövaikutukset, kuten melu, pöly ja erilaiset vesistöjen haittavaikutukset ovat suuri riski alueelle. V1 listaa kaivoksen ympäristövaikutukseksi melun, pölyn ja maiseman muutokset. H1 lisää edellä mainittuihin vaikutuksiin vesistöihin liittyvät vaikutukset, ja K1 sekä E näkevät ympäristövaikutuksina melun, pölyn ja vesistöjen haittavaikutukset. Kaikki edellä mainitut ympäristövaikutukset ovat maininneet myös monet tutkijat tutkielman teoriaosuudessa (Kuyek & Coumans 2003; Sairinen 2011; Karinen, Peronius & Toppila 2018). H1 ja E kuitenkin uskovat, että näitä vaikutuksia on mahdollista hallita, jolloin ne eivät kasva liian suureksi ja positiiviset vaikutukset ovat kokonaisuudessaan merkittävämpiä. V2 ei näe edustamansa viranomaistahon näkökulmasta hankkeessa positiivisia vaikutuksia, ja negatiivisina vaikutuksina hän mainitsee vesistöihin liittyvät haittavaikutukset.

5.4. Kaivosyrityksen yhteiskuntavastuullisuuden päättyminen alueella

Kaivosyrityksen vastuullisuuden päättyminen alueella on mielenkiintoinen kysymys. Kaivosluvassa määritellään, kuinka kauan yrityksen tulee seurata alueen muutoksia vaikutusten seurauksena. Hannukaisen tapauksessa tämä on määritelty 30 vuodeksi, mutta kuten aiemmin on tullut ilmi, voidaan kaivosalueella havainnoida vaikutuksia vielä paljon pidempäänkin. V1:n mukaan kaivosyrityksen vastuu ei pääty siihen, kun toiminta päättyy, vaan kaivosyrityksen tulee tukea ja olla rakentamassa kuntaa myös kaivoksen jälkeiseen vaiheeseen. Hän näkee, että vastuu työpaikkojen häviämisestä on sekä kaivosyrityksellä että kunnalla. V2 ei ota kantaa viranomaisen näkökulmasta, mutta hän kertoo, että

toiminnanharjoittaja vastaa vaikutuksistaan, ja tämän vastuun päätyminen määräytyy suurimmalta osin loppuvaiheen luissa sekä lainsäädännössä. V2 lisää, että kaivostoiminnan sulkemiset ja toiminnan loppumisen jälkeiset toimenpiteet luvitetaan aluehallintovirastossa tai luvittavassa viranomaisessa, ja kaivosyrityksen vastuulla on noudattaa näitä määräyksiä, asetuksia sekä lainsäädäntöä. Lisäksi konkurssitilanteessa V2:n mukaan toiminnanharjoittaja tai konkurssipesä on ensisijaisessa vastuussa, ja viimesijaisena yhteiskunta ottaa asian hoidettavakseen, jos tulee esimerkiksi hallitsemattomia ympäristövaikutuksia.

H1 ja H2 kertovat, että kaivosalueen seuranta jatkuu lain vaatiman 30 vuotta alueella kaivoksen sulkemisen jälkeen, jonka aikana tulee saattaa alue sellaiseen kuntoon, ettei ylläpitoa 30 vuoden jälkeen enää tarvita. H2 lisää, että heille on budjetoitu seuranta sekä vakuudet sulkemisvaiheeseen, ja H1 mainitsee rahaston perustamisen mahdollisuudesta kaivostoiminnan loppumisen jälkeiselle ajalle. Aluetaloudellisen näkökulman suhteen H2 näkee, että kaivostoiminnan aikana voi syntyä pieniä uusia yrityksiä, yritykset saavat kokemusta sekä ihmisten ammatillinen osaaminen, joka on hyödynnettävissä myös muilla aloilla, parantuu, ja tämän ansiosta löytyy myös kaivoksen suljettua uusia töitä. H1 vahvistaa tätä näkemystä myös sillä, että nyt Hannukainen pystyy valmistautumaan sulkemiseen, sillä yritys tietää etukäteen monta vuotta, milloin kaivostoiminta luultavammin loppuu, kunhan kaivos ei ajaudu konkurssiin.

Myös K1 toteaa, että yhteiskuntavastuun päätyminen määrityy suoraan kaivoslain mukaan, eikä siinä ole sen suhteen epäselvyyksiä. Hän lisää, että kaivostoiminnan vaikutusten kesto on täysin riippuvainen kaivosprosessista eli siitä, mitä siellä tehdään ja miten toimitaan. Lisäksi K1 näkee, että kaivosyrityksen on tärkeää valmistautua hyvin sulkemiseen, jolloin parhaimmassa tapauksessa ympäristö voi palautua vuosikymmenien saatossa lähes normaaliin tilaan. Hän kuitenkin muistuttaa, että konkurssitilanteessa jälkihoito usein jää veronmaksajien hoidettavaksi, mikä on kestänyt ja leimaa kaivosyrittäjää sekä koko kaivosalaa ja -teollisuutta. K2 kertoo myös kaivoslain määrittävän vastuun päättymisen, jota kaivosyritys noudattaa, mutta huomauttaa, että vaikutuksia voi olla huomattavasti pidempääkin alueella, joita kaivoksen tulee hoitaa, eikä

siihen todellisuudessa välttämättä riitä 30 vuotta. Esimerkkinä hän kertoo sivukiven hallinnasta, josta tulisi huolehtia niin kauan kuin hapettumista tapahtuu. Lisäksi K2 kertoo, että sivukivien päälle satavan veden käsittelytarve voi olla hyvin pitkä, ja tähän yrityksen tulee varautua rahallisesti:

” – – Ja se suodosvesi, kun siihen päälle jatkuvasti sitte sataa, vaiks siihen laitetaan jonkunlainen kuori päälle, niin se suodosvesi pitää käsitellä, mitä mä nyt sanoisin, 50 vuotta. – – Mut se jälkihoito ehottomasti on iso asia – –. Elikkä pitää olla joku tuota rahoitusmenetelmä, millä esimerkiks, eihän se nyt tarvii mitään isoa porukkaa, mutta yks ihminen osa-aikaisesti tai jotain muuta, niin rahoitus pitää olla sit järjestetty, et sitä on 30 tai 50 vuodeks.”

Ympäristöön kulkeutuvien vesien hallinta onkin jälkihoidossa keskeisin ja pitkäkestoisin seurattava vaikutus (Karinen ym. 2018: 49–50, 52).

K2 kuitenkin huomauttaa, että konkurssin sattuessa jälkihoito, joka ei ole halpaa, tulee hoidettavaksi yhteiskunnalle ja Kolarin kunnalle. K2 ei myöskään näe, että takuusummat vaikutusten varalle ovat riittäviä. Myös A kertoo kaivosyrityksen vastuun päättymisen määräytyvän ja menevän käytännössä lainsäädännön mukaisesti. Toisaalta hän näkee, ettei se ole välttämättä riittävä suhteessa kaivoksen vaikutuksien keston ja yrityksen saamaan hyötyyn. Hän lisää, että konkurssitapauksissa vastuu kaatuu yhteiskunnan hoidettavaksi, ja hän kokee näin usein tapahtuvan kaivosalalla. E:n mielestä kaivosyhtiön vastuu kestää niin kauan kuin kaivoksesta aiheutuu vaikutuksia, ja niitä tulisikin seurata vuosia. E kuitenkin uskoo, että kaivoslain määrittämä vastuu 30 vuodeksi kaivoksen sulkemisen jälkeen on mahdollisesti riittävä aika hoitaa ympäristö neutraaliksi. Lisäksi hän näkee, että kaivosyrityksen tulisi perustaa rahasto sulkemisen tai konkurssin varalle toiminnan ollessa käynnissä. E katsoo, että työpaikkojen suhteen erityisesti kunnan tulisi valmistautua jo kaivoksen avaamisen yhteydessä sulkemisvaiheeseen, ja käydä aktiivisesti keskustelua kaivosyrityksen kanssa työllisyydestä valmistautuakseen työpaikkojen katoamiseen.

Yhteenvedon voidaan todeta, että hankkeeseen myönteisesti suhtautuvien ja kielteisesti suhtautuvien välillä on selkeä ero näkemyksissä kaivosyrityksen vastuun päättymisestä. K2 ja A, jotka eivät näe kaivosta tarpeellisena, kokevat, ettei kaivoslain määrittämä 30 vuotta kaivosyrityksen vastuun päättymiseksi ole riittävä aika hoitaa aluetta lähestulkoon ennallistettuun tilaan. Tutkijat Karinen, Peronius ja Toppila (2018) toteavat myös artikkelissaan, että erityisesti hoitamattomilla kaivosalueilla haitalliset ympäristövaikutukset voivat kestää vuosikymmeniä ja etenkin vesien hallinta on pitkäkestoisin seurattava vaikutus. E, H1 ja H2, jotka näkevät hankkeen tarpeellisena, sekä K1, joka suhtautuu neutraalisti hankkeeseen, uskovat 30 vuoden olevan tarpeeksi pitkä aika hoitaa tilanne sellaiseksi, ettei sillä enää ole vaikutuksia. Kumpikaan viranomaistahon edustajista ei ota kantaa siihen, onko 30 vuotta riittävän pitkä aika. K1, K2 ja A nostavat esiin konkurssitilanteen, jossa usein jälkihoito jää yhteiskunnan vastuulle. Myös aiemmin konkurssitilanteissa kaivosyhtiö on poistunut alueelta ja kaivoksen monivuotiset vaikutukset ovat jääneet yhteiskunnan kannettavaksi (Martinez-Fernandez ym. 2012: 249). V2 tunnustaa tämän myös, mutta toteaa ensisijaisen vastuun olevan kuitenkin konkurssipesällä. K2 ja E:n mielestä kaivosyrityksen tulisi valmistautua sulkemiseen tai mahdolliseen konkurssitilanteeseen rahastolla. Myös H1 mainitsee, että yrityksellä olisi mahdollista perustaa rahasto sulkemista varten. V1 ja E ottavat huomioon aluetaloudellisen näkökulman, sillä heidän mukaansa sekä kunnalla ja kaivoksella on vastuu työllisyyden muutoksesta kaivoksen suljettua, ja niiden tulisikin jo hyvissä ajoin käydä aktiivista keskustelua valmistautuessaan työpaikkojen häviämiseen. Lisäksi H2:n mielestä Hannukainen Oy pystyy hyvissä ajoin valmistautumaan sulkemiseen, ja kaivos esimerkiksi lisää työntekijöiden osaamista, jolloin heidän on helpompi työllistyä muille aloille kaivoksen sulkemisen jälkeen.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän luvun tarkoituksena on vastata alussa esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Näin tehdään tarkastelemalla edellisen luvun keskeisimpien havaintojen yhteyksiä tutkielman teoreettiseen viitekehykseen, joista edelleen pyritään tekemään valideja johtopäätöksiä. Ensimmäiseksi käydään läpi kaivosyrityksen yhteiskuntavastuuta tarkastelemalla haastateltavien näkemyksiä Hannukaisen kaivoshankkeen sidosryhmistä, sekä kaivosyrityksen yhteiskuntavastuusta ja sen erityispiirteistä kaivoksen eri vaiheissa, sekä niiden yhtymäkohtia teoriaan. Toiseksi pohditaan kaivosyrityksen roolia alueen kehittämisessä. Tämä tehdään myös tutkimalla haastateltavien näkemyksien ja teoriaosuuden yhtymäkohtia kaivosyrityksen roolista sekä sen toiminnasta syntyvistä vaikutuksista. Viimeisenä tarkastellaan haastateltavien pohdintoja kaivosyrityksen yhteiskuntavastuullisuuden kestosta. Alussa esitetyt tutkimuskysymykset olivat:

1. Kuinka Hannukaisen kaivoshankkeen eri osapuolet näkevät kaivosyrityksen vastuullisuuden ja vastaavatko nämä näkemykset yhteiskuntavastuun määritelmää?
2. Mikä on kaivosyrityksen rooli alueen kehittämisessä?
3. Kuinka sidosryhmät näkevät Hannukainen Mining Oy:n yhteiskuntavastuun päättymisen alueella?

Seuraavat alaluvut on jaoteltu tutkimuskysymysten mukaisesti, jotta lukijalle on selkeää nähdä keskeisimmät havainnot.

6.1. Kaivosyrityksen yhteiskuntavastuu

Useat tutkijat ovat sitä mieltä, että sidosryhmäteoria on tärkein lähestymistapa yritysten yhteiskuntavastuuseen (Clarkson 1995; Wood & Jones 1995; Mitchell ym. 1997). Määrittämällä sidosryhmät saadaan vastaus kysymykseen, joka on oleellinen yhteiskuntavastuun määrittelyssä: keille yritys on vastuussa eli keihin yrityksen toiminta vaikuttaa. Samalla voidaan selvittää vastausta ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Toisin sanoen ollakseen vastuullinen ja saadakseen toiminnalleen hyväksynnän, kaivosyrityksen on elintärkeää tunnistaa oleelliset sidosryhmät ja ymmärtää heidän

intressejään. Kaivosyritysten sidosryhmiin katsotaan kuuluvaksi kaivosyrityksen työntekijät, ammattiyhdistykset, alihankkijat ja tavarantoimittajat, asiakkaat, osakkeenomistajat, lainanantajat, vakuuttajat, paikallisyhteisöt, viranomaiset ja kansalaisjärjestöt (Azapagic 2004: 641). Haastatteluissa nousee esiin samoja ryhmiä. Yksi keskeisimmistä havainnoista on se, että jokainen mainitsee matkailuelinkeinon sidosryhmäläisenä. Matkailuelinkeinon korostaminen on todennäköisesti seurausta siitä, että Kolarin alueella matkailu on hyvin tärkeä elinkeino, sillä Ylläs on suosittu matkailukohde (Luonnosta... s.a.). Lisäksi kaikki muut, pois lukien V2, näkevät kaivoksen vaikuttavan lähialueen asukkaisiin, kuntaan ja muihin elinkeinoihin. Mielenkiintoinen havainto on se, että kaksi haastateltavaa mainitsee myös alueelle tulevat turistit kaivoksen sidosryhmiksi, joita ei teoriassa ole otettu osaksi sidosryhmiä. Tämä voi johtua siitä, että sidosryhmäläisiin katsotaan kuuluvaksi ne, joilla on mahdollisuus vaikuttaa yrityksen menestykseen ja jotka myös kantavat riskiä yrityksen toiminnoista (Kochan & Rubinstein 2000: 369). Näin ollen turisteilla ei ole mahdollisuutta vaikuttaa kaivosyritykseen eivätkä he joudu kantamaan haittavaikutuksia, sillä heidän käyntinsä ovat yleensä lyhytaikaisia. Toisaalta matkailun ollessa tärkeässä asemassa Kolarissa, on turisteilla suuri merkitys alueella, joten perustellusti voidaan pohtia, tulisiko turistit nähdä merkittävänä kaivosyrityksen sidosryhmänä. Keskeinen havainto on myös se, että ainoastaan asiantuntija–sidosryhmän edustajat mainitsevat ryhmiä, jotka voivat vaikuttaa hankkeeseen. Toisin sanoen heillä on valtaa suhteessa kaivosyritykseen (Mitchell, Agle ja Woodin 1997). Luonnon eturyhmät, viranomaiset, poliittiset päättäjät sekä asiantuntijat nähdään Hannukaisen hankkeessa kyseisinä ryhminä. Näin ollen suurin osa haastateltavista puhuu ainoastaan ryhmistä, joihin kaivos vaikuttaa. Haastateltavat eivät nosta esiin teoriassa mainittuja ammattiyhdistyksiä, tavarantoimittajia, asiakkaita, osakkeenomistajia, lainanantajia ja vakuuttajia.

Yhteiskuntavastuun määrittelyyn on vakiintunut nykyään kolme näkökulmaa: taloudellinen, sosiaalinen ja ympäristövastuu. Usein nämä näkökulmat eivät ole toisistaan irrallaan, vaan ne ovat toisiinsa sidonnaisia ja kytkeytyneitä (Jussila 2010). Haastatteluissa nousee esiin näiden kolmen osa-alueen teemoja, mutta selkeitä eroja on niiden painotuksissa, mikä on ymmärrettävää, sillä usein sidosryhmien odotukset

kaivosyrityksen toiminnasta vaihtelevat (Esteves & Vanclay 2009). Myös Jussila (2010) toteaa, että usein korostetaan yhtä yhteiskuntavastuun osa-aluetta muiden kustannuksella. Toisin sanoen yhteiskuntavastuussa useasti punnitaan vastuun osa-alueita. Yleisin korostettu osa-alue on taloudellinen vastuu ympäristövastuun ja sosiaalisen vastuun kustannuksella, mutta näin ei ollut tämän tutkielman kohdalla. Mielenkiintoisin havainto on se, että vain kaksi haastateltavaa tuovat selkeästi esiin kaikki kolme vastuun osa-aluetta, ja painottavat niiden kaikkien kolmen toteutumisen olevan tärkeää, jotta kaivostoiminta tuo hyötyä kaikille osapuolille. Myös Hamann (2003: 237–238) toteaa, että kaivannaisalalla toimivien yritysten yhteiskuntavastuussa on kyse kaivostoiminnan sosiaalisten ja ympäristöön kohdistuvien positiivisten vaikutusten maksimoimisesta ja negatiivisten vaikutusten minimoimisesta sekä samanaikaisesta taloudellisesta tuottavuudesta. Kaksi muuta haastateltavaa mainitsevat kaikki osa-alueet, mutta taloudellisen vastuun teemat ovat hyvin vähäisessä asemassa kyseisissä haastatteluissa. Kyseiset neljä haastateltavaa edustavat viranomaistahoa, asiantuntijoita ja kaivosyritystä, mikä voi selittää osaltaan sen, että sekä ympäristövastuun, sosiaalisen vastuun että taloudellisen vastuun teemoja otetaan huomioon. Mielenkiintoista on myös se, että suurin osa haastateltavista puhuu sosiaalisen vastuun merkityksestä. Tämä on todennäköisesti seurausta siitä, että hyvin usein paikalliset ovat joutuneet kärsimään kaivoksen negatiivisista vaikutuksista, vaikka kaivoksen tulisi lisätä paikallisten hyvinvointia (Esteves 2008: 43; Esteves & Vanclay 2009: 139). Haastatteluista ei ole havaittavissa hankkeeseen suhtautumisen vaikutusta vastuullisuuden määrittelyyn. Päinvastoin voidaan todeta, että haastateltavien mielestä kaivosyrityksen yhteiskuntavastuussa on erittäin tärkeää ympäristövastuun toteutuminen. Kaivostoiminta vaikuttaakin hyvin laajasti ympäristöllisesti, joten kaivosyrityksen tulee huomioida tämä toiminnassaan (Hamann 2003: 237–238).

Yhteiskuntavastuuta ei voida soveltaa jokaiseen yritykseen samankaltaisesti (Jussila 2010: 25-26). Kaivosyrittäjä on erityislaatuinen elinkaarensa vuoksi, joka jakautuu eri vaiheisiin (Suomen mineraalistrategia 2010). Kuten aikaisemmin on jo todettu, ovat kaivostoiminnan vaikutukset erilaisia eri vaiheissa (Sairinen 2011). Tutkimuksissa ei kuitenkaan puhuta kaivosyrityksen yhteiskuntavastuullisuuden erityispiirteistä eri

vaiheissa. Kaksi haastateltavaa ei myöskään nähnyt kaivoksen eri vaiheissa sellaisia erityispiirteitä, joita tulisi korostaa, vaan heidän mukaansa koko kaivoksen elinaikana kaivosyrityksen tulisi toimia säädösten vaatimalla tavalla sekä ottaa huomioon ympäristö- ja muut vaikutukset. Osa haastateltavista näkee kuitenkin yhteiskuntavastuun osaluokkien painotusten muutoksia kaivostoiminnan eri vaiheissa. Kyseisistä haastateltavista kaivoksen alkuvaiheessa korostuu sidosryhmävuorovaikutus. Sidosryhmien kanssa harjoitettava vuorovaikutus katsotaan kuuluvan sosiaaliseen vastuuseen (Neilimo 2004: 131). Kaivostoiminnan alettua osa näkee, että kaivoksen tulee toimia paremmin kuin luvat ja säädökset vaativat, ja ympäristövastuun tärkeys korostuu kyseisessä vaiheessa. Myös Jonesin (1980: 59–60) määritelmässä on olennaisinta vastuullisuuden perustuminen vapaaehtoisuuteen eli yritys tekee enemmän kuin mitä lainsäädäntö vaatii. Loppuvaiheessa haastateltavien mielestä tärkein vastuu kaivosyrityksellä on ympäristön palauttaminen ennalleen sekä muiden sulkemiseen liittyvien toimenpiteiden hoitaminen, joihin kaivosyrityksen tulisi varautua hyvissä ajoin myös rahallisesti. Myös Suomen mineraalistrategiassa (2010: 15) kerrotaan, että kaivoksen on varauduttava koko elinkaaren aikana kaivoksen sulkemiseen. Lisäksi lainsäädännössä määrätään, että kaivostoiminnan sulkemistoimenpiteitä varten kaivosluvan haltijan eli kaivosyrityksen tulee asettaa vakuus lopetus- ja jälkihoitotoimenpiteitä varten (Karinen ym. 2018: 42, 44). Osassa kaikista haastatteluista nousee esiin myös kaivosyritysten mahdollisuus ylipäätään toimia vastuullisesti, mikä on mielenkiintoinen huomio. Kyseiset haastateltavat uskovat, että kaivosyritykset voivat ottaa vastuullisuuskysymykset huomioon. Kaksi haastateltavaa kuitenkin näkevät, että kotimaisilla pienillä yrityksillä ei välttämättä ole riittävästi resursseja vastuullisuustyöhön, kun taas suurilla kaivosyrityksillä on paremmat resurssit toimia vastuullisesti. Useimmiten isot kansainväliset kaivosyritykset ovat toimineet etenkin ympäristökysymysten suhteen paremmin kuin pienet kotimaiset yritykset (World Bank... 2002: 1).

Täten vastauksena ensimmäiseen tutkimuskysymykseen siitä, kuinka Hannukaisen kaivoshankkeen eri osapuolet näkevät kaivosyrityksen vastuullisuuden ja vastaavatko nämä näkemykset yhteiskuntavastuun määritelmää, voidaan todeta, että haastateltavien määritelmät vastaavat osin teoriaosuuden määritelmää yhteiskuntavastuusta sekä

kaivosyrityksen sidosryhmistä. Haastateltavat painottavat eri vastuun merkityksiä sekä yleisellä tasolla että kaivoksen elinkaaren eri vaiheissa. Näin ollen voidaan päätellä, että kuten Jussila (2010) toteaa, ei yhteiskuntavastuusta ole yhtä selkeää määritelmää, vaan käsitettä voidaan lähestyä monesta näkökulmasta. Kuitenkin voidaan todeta vastausten perusteella, että kaivosyrityksen vastuullisuudessa on erityistä ympäristövastuun ja sosiaalisen vastuun korostaminen. Taloudellinen vastuu huomioidaan, mutta vähäisemmin kuin kaksi edellistä. Tämä poikkeaa yleisestä yhteiskuntavastuun keskustelusta, sillä usein korostetaan taloudellista vastuuta ympäristövastuun ja sosiaalisen vastuun kustannuksella (Jussila 2010). Haastateltavien mielestä kaivosyrityksen yhteiskuntavastuussa on erittäin tärkeää ympäristövastuun toteutuminen, mikä on todennäköisesti seurausta siitä, että kaivostoiminta vaikuttaa hyvin laajasti ympäristöllisesti. Lisäksi Hannukaisen tapauksessa tähän vaikuttavat myös Ylläksen matkailualueen, Pallas-Yllästunturin kansallispuiston sekä tärkeiden meritaimenjokien ja Euroopan merkittävimmän lohijoen läheinen sijainti (Luontoon... 2016; Heikinmatti 2018). Näin ollen sidosryhmille ympäristövastuu on erityisen tärkeää yhteiskuntavastuullisuudessa. Toisin sanoen puhuttaessa kaivosyrityksen yhteiskuntavastuullisuudesta, voidaan tämän tutkielman perusteella todeta, että ympäristövastuun tärkeys muodostuu erityisen tärkeäksi, jopa enemmän kuin taloudellinen vastuu.

6.2. Kaivosyrityksen rooli alueen kehittämisessä

Kaivoksilta odotetaan pitkän ajan sitoutumista paikallisen alueen kehittämiseen paremmaksi (Cheshire ym. 2011: 136). Haastatteluista käy myös ilmi, että kaivosyritykseltä odotetaan pitkää ja aktiivista roolia alueen kehittämisessä. Keskeinen havainto haastatteluista on se, että näkemykset kaivosyrityksen vaikutuksesta aluekehitykseen voidaan jakaa kahtia sen mukaan, kuinka hankkeeseen suhtaudutaan. Kuitenkin riippumatta suhtautumisesta, on kaikilla aluetaloudellinen näkökulma aiheeseen. Ne, jotka joko suhtautuvat myönteisesti tai neutraalisti kaivoshankkeeseen, näkevät kaivosyrityksen roolin positiivisessa valossa. He kertovat kaivoksen vaikuttavan esimerkiksi alueen työllisyys- ja investointikehitykseen positiivisesti. Lisäksi eräs

haastateltavista kertoo kaivoksen mahdollisesti parantavan alueen sosiaalista kehitystä vapaaehtoisella osallistumisella esimerkiksi urheiluseurojen toimintaan. Kaivosyrityksen tulisikin lisätä alueelle taloudellisen kasvun myötä positiivisia sosiaalisia vaikutuksia (Esteves 2008: 43). Positiivisuuden korostaminen selittyy varmasti juurikin Hannukaisen kaivoshankkeeseen suhtautumisella. Erityisesti kaivosyrityksen edustajan näkemys kaivosyrityksen positiivisesta vaikutuksesta alueen kehitykseen johtuu varmasti siitä, että kaivosyritykset haluavat korostaa positiivisia vaikutuksia kaivosalan maineen oltua hyvinkin kyseenalainen. Näin toteavat myös tutkijat Cheshire, Everingham ja Pattenden (2011: 128) artikkelissaan. Heidän mukaansa kaivosyritysten kansainvälinen maine on ollut hyvin kielteinen, joten kaivosyritykset ovat alkaneet muuttaa toimintatapojaan vastuullisemmaksi sekä korostamaan positiivisia vaikutuksiaan aluekehitykseen korostamalla erityisesti työllisyysvaikutuksia ja taloudellisia vaikutuksia. Kaivoshankkeeseen kielteisesti suhtautuvat näkevät, ettei kaivoksen vaikutus aluekehitykseen ole välttämättä positiivinen ja ongelmaton. Tämän tunnustavat myös monet tutkijat (Newbold 2003; Azapagic 2004; Esteves & Vanclay 2009). Esimerkiksi kaivostoiminnasta tulevat verotulot eivät aina palaudu paikalliselle alueelle, ja tätä kautta alue ei kehity esimerkiksi infrastruktuurin suhteen paremmaksi paikallisille.

Tarkasteltaessa kaivosyrityksen roolia aluekehityksessä on oleellista perehtyä myös sen vaikutuksiin alueella, sillä nämä vaikutukset muovaavat aluetta joko positiiviseen tai negatiiviseen suuntaan. Keskeisin havainto haastateltavien vastauksista on se, että hankkeeseen myönteisesti tai neutraalisti suhtautuvat näkevät enemmän positiivisia vaikutuksia kuin hankkeeseen kielteisesti suhtautuvat. Lisäksi kielteisesti suhtautuvat näkevät negatiivisten vaikutusten heikentävän Hannukaisen kaivoshankkeen positiivisia vaikutuksia. Tämä selittyy osin juuri suhtautumisella hankkeeseen: usein kielteisesti suhtautuvat korostavat kielteisiä vaikutuksia. Myös teoriaosuudessa nousee esiin negatiivisten ja positiivisten vaikutusten suhteen merkitys. Kaivostoiminnassa on olennaista, että paikalliset yhteisöt saavat riittävästi hyötyä kompensoimaan kaivoksen aiheuttamia haittoja heidän elinkeinoihin sekä sosiaaliseen hyvinvointiin (Esteves & Vanclay 2009: 139). Kuitenkin paikallisyhteisöt ovat entistä huolestuneempia siitä, että heihin kohdistuu kaivoksen aiheuttamat negatiiviset vaikutukset, muttei riittävästi hyötyjä

(World Bank... 2002: 1). Ympäristövaikutusten osalta ei haastateltavien vastauksissa ole suuria eroja. Suurin osa mainitsee melun, pölyn, tärinän, vesistöjen haittavaikutukset ja maisemamuutokset, jotka myös mainitaan teoriaosuudessa (Kuyek & Coumans 2003; Sairinen 2011; Karinen, Peronius & Toppila 2018). Huoli ympäristövaikutuksien laajuudesta korostuu niiden haastateltavien vastauksissa, jotka eivät kannata hanketta, kun taas myönteisesti suhtautuvat uskovat ympäristövaikutusten olevan hallittavissa ja positiivisten vaikutusten olevan merkittävämpiä.

Haastateltavat näkevät kaivoksen vaikuttavan myös aluetaloudellisesti ja etenkin muokkaavan alueen elinkeinorakennetta, mikä huomioidaan myös Suomen mineraalistrategiassa (2010). Hankkeeseen myönteisesti suhtautuvat uskovat tämän olevan positiivinen muutos, mutta kielteisesti suhtautuvat uskovat sen haittaavan muita elinkeinoja. Osa hankkeen kannattajista uskoo hankkeen myös tuovan investointeja alueelle. Mielenkiintoista on se, että ainoastaan yksi mainitsee kaivosyrityksen tuovan verotuloja alueelle, mikä kuitenkin nähdään teoriaosuudessa merkittävänä taloudellisena vaikutuksena (Suomen mineraalistrategia 2010: 13; Laukkonen & Törmä 2014). Suurin osa haastateltavista näkee hankkeen myös vaikuttavan työllisyyteen tuomalla lisää työpaikkoja. Työpaikkojen lisääntyminen voidaan katsoa olevan sekä taloudellinen että sosiaalinen vaikutus (Esteves & Vanclay 2009; Sairinen 2011: 143). Hankkeeseen kielteisesti sekä neutraalisti suhtautuvat kuitenkin huomauttavat kaivoksen työntekijöiden yleensä tulevan kaivokseen muilta alueilta, sillä paikallisväestöllä ei välttämättä ole kaivokseen vaadittavia taitoja. Myös tutkijat Azapagic (2004) ja Storey (2011) tunnustavat, etteivät työllisyyden tuomat hyödyt ole välttämättä ongelmattomia yleistyneen ”fly-in, fly-out” –työmuodon takia, johon yleensä on syynä paikallisten riittämättömät taidot kaivostyöskentelyyn. Lisäksi työvoiman sekä aliurakoitsijoiden tullessa muualta kaivoksen tuomat taloudelliset hyödyt, kuten työntekijöiden palkkatulojen verohyödyt, valuvat muualle (Esteves & Vanclay 2009; Storey 2011). Tästä myös yksi haastateltavista on huolissaan. Lisäksi työllisyysvaikutuksista voidaan tehdä mielenkiintoinen havainto: hankkeen kannattajat korostavat työllisyyden lisääntymistä, mutta vain vastustajat huomauttavat, että kaivostoiminnan kestoksi on arvoitu vain noin 17 vuotta, eli sen elinkaari on suhteellisen lyhyt. He eivät siis koe työllisyysshyötyjen

olevan kannattavia suhteessa muihin haitallisiin vaikutuksiin kaivoksen elinkaaren ollessa vain 17 vuotta. Myös Sairinen (2011: 140) tunnustaa kaivosten elinkaarien lyhentyneen. Kannattajien työllisyyden korostaminen on kuitenkin selitettävissä sillä, että kaivosten toivotaan parantavan varsinkin Pohjois-Suomen työllisyyttä, sillä tällä alueella on paljon työttömyyttä sekä taantuva talous- ja väestökehitys (Laukkonen & Törmä 2014).

Hankkeeseen myönteisesti suhtautuvat uskovat Hannukaisen kaivoshankkeen lisäävän ihmisten hyvinvointia aluetaloudellisten vaikutusten myötä ja esimerkiksi kaivosyrityksen osallistumisella yleishyödyllisiin paikallisiin toimintoihin. Myös Esteves & Vanclay (2009) ja Sairinen (2011) näkevät nämä sosiaalisina vaikutuksina. Kaksi haastateltavaa kuitenkin tunnustaa, että sosiaalisten vaikutusten arviointi positiiviseksi tai negatiiviseksi on subjektiivista. Tämä on mielenkiintoinen huomio, ja kaivostoiminnan sosiaalisia vaikutuksia voi ollakin haastava arvioida, sillä usein näkemykset vaikutuksista vaihtelevat. Kaivosyrityksen vaikutukset voivat hyödyttää yhtä sidosryhmää, ja samanaikaisesti ne voivat olla haitallisia toisille sidosryhmille (Esteves & Vanclay 2009). Tämä voidaan huomata siitä, että hankkeeseen kielteisesti suhtautuvien mielestä kaivoksen sosiaalinen vaikutus olisi negatiivinen etenkin Hannukaisen kylässä asuviin henkilöihin, ja myös alueen muiden ihmisten mielikuvaan ympäristöstä kielteisten taloudellisten ja ympäristövaikutusten seurauksena. Tämän tunnustavat myös Esteves ja Vanclay (2009) sekä Sairinen (2011).

Näin ollen voidaan vastata tämän tutkielman perusteella toiseen tutkimuskysymykseen siitä, mikä on kaivosyrityksen rooli alueen kehittämisessä, että kaivosyrityksen rooli on alueen kehittämisessä erityisesti aluetaloudellinen, mutta myös sosiaalisten vaikutusten kautta kaivosyrityksen tehtävänä on lisätä paikallisten hyvinvointia. Kuitenkin haastatteluista voidaan havaita, että kaivosyrityksen vaikutukset jakaantuvat selkeästi haastateltavien kesken. Kaivoshankkeeseen myönteisesti suhtautuvat uskovat kaivoksen vaikuttavan positiivisesti alueen kehitykseen, kun taas kielteisesti suhtautuvat näkevät negatiivisten vaikutusten olevan suuremmat kuin positiivisten vaikutusten. Erityisesti he uskovat ympäristövaikutusten olevan suuri riski, kun taas kannattajat uskovat niiden olevan hallittavissa. Tuloksista voidaan myös huomata, että taloudelliset vaikutukset

haastateltavien vastauksissa ovat hieman suppeampia kuin teoriaosuudessa. Lisäksi voidaan päätellä suhtautumisen hankkeeseen vaikuttavan siihen, nähdäänkö kaivosyrityksen rooli myönteisenä vai kielteisenä, mikä tuli myös teoriaosuudessa ilmi.

6.3. Kaivosyrityksen yhteiskuntavastuullisuuden päättymisen alueella

Kaivosyrityksen vastuullisuuden päättymisen on hyvin mielenkiintoinen näkökulma yhteiskuntavastuuseen aika-dimension takia, mutta sitä ei ole juurikaan tutkittu. Kaivostoiminnan vaikutukset ovat pitkäaikaisia vielä sulkemisen jälkeen ja on tärkeää, että näistä vaikutuksista kannetaan vielä vastuu (Sairinen 2011; Karinen, Peronius & Toppila 2018). Mutta kuinka pitkä on riittävä aika? Tästä ei löydy tutkimuksia, mutta kaivosluvassa viranomaiset määrittelevät kullekin kaivokselle, kuinka kauan niiden tulee seurata ja kantaa vastuu vaikutuksia kaivostoiminnan loppumisen jälkeen (YSL 527/2014). Haastatteluissa tulokset olivat myös kiinnostavia. Keskeisempänä havaintona voidaan todeta, että hankkeeseen myönteisesti suhtautuvien ja kielteisesti suhtautuvien välillä on selkeä ero näkemyksissä kaivosyrityksen vastuun päättymisestä. Kaksi haastateltavaa, jotka eivät näe kaivosta tarpeellisena, kokevat, ettei kaivosluvan määrittämä 30 vuotta Hannukainen Mining Oy:n vastuun päättymiseksi ole välttämättä riittävä aika hoitaa aluetta lähestulkoon ennallistettuun tilaan. He näkevät, että ympäristövaikutukset, esimerkiksi vesien hallintaan liittyvät vaikutukset, voivat tapahtua alueella pidempään kuin 30 vuotta. Tutkijat Karinen, Peronius ja Toppila (2018) toteavat myös artikkelissaan, että etenkin hoitamattomilla kaivosalueilla haitalliset ympäristövaikutukset voivat kestää vuosikymmeniä ja etenkin vesien hallinta on pitkäkestoisin seurattava vaikutus. Toinen kyseisistä haastateltavista nostaa esiin myös mielenkiintoisen näkökulman kaivosyrityksen vastuun päättymiseen. Hänen mielestään määriteltäessä kaivosyritykselle vastuun päättymistä, tulisi huomioida eräänlainen vallan ja vastuun periaate: kaivosyritys hyötyy paikallisesta alueesta hyvin pitkään, joten sen tulisi myös kantaa vastuunsa niin pitkään kuin on tarve. Haastateltavat, jotka näkevät kaivoshankkeen tarpeellisena tai suhtautuvat neutraalisti, uskovat 30 vuoden olevan riittävän pitkä aika onnistuneeseen jälkihoitoon ja alue saadaan hoidettua sellaiseksi, ettei sillä ole enää vaikutuksia.

Yleisesti haastatteluista voidaan todeta, että riippumatta kannasta, osan haastateltavien mielestä kaivosyrityksen tulee rahallisesti valmistautua sulkemiseen. Lisäksi etenkin hanketta tarpeettomana pitävät huomauttavat konkurssin mahdollisuudesta, jolloin alueen jälkihoito jää yleensä lopulta yhteiskunnalle. Näin on aiemmin käynyt joissakin tapauksissa, kun kaivosyrityksen poistuttua alueelta, esimerkiksi konkurssin sattuessa, hylätyn kaivoksen monivuotisista vaikutuksista on vastannut lopulta yhteiskunta (Martinez-Fernandez ym. 2012: 249). Tähän myös vaadittiin varautumista rahallisesti. Kiinnostava havainto on myös se, että ainoastaan hankkeen tarpeellisena näkevät puhuvat työpaikkojen osuuden vastuullisuudessa. Heidän mielestään kaivoksella on vastuu työllisyyden muutoksesta kaivoksen suljettua ja kaivos voi jo hyvissä ajoin käydä aktiivista keskustelua valmistautuessaan työpaikkojen häviämiseen. Se, miksi hankkeeseen kielteisesti suhtautuvat eivät mainitse työpaikkojen osuutta vastuullisuuden päättymisessä, voi johtua siitä, että he jo aikaisemmin mainitsivat kaivostyöläisten olevan muualta tulleita sekä keikkatyöläisiä, eikä näin ollen kuntalaisille koidu välttämättä suurta työllisyyden muutosta.

Täten voidaan viimeiseen tutkimuskysymykseen siitä, kuinka sidosryhmät näkevät Hannukainen Mining Oy:n yhteiskuntavastuun päättymisen alueella, todeta, että Hannukaisen kohdalla on kaivosluvassa määritelty 30 vuotta vastuun kestoksi, mutta kielteisesti kaivokseen suhtautuvat näkevät, ettei tämä aika välttämättä riitä ympäristövaikutusten neutraloimiseen, ja heillä on suuri huoli siitä, että konkurssitilanteessa vaikutukset tulevat yhteiskunnan kannettavaksi. Myönteisesti suhtautuvat uskovat 30 vuoden olevan riittävän pitkä aika alueen palauttamiseksi turvalliseksi ja lähestulkoon ennalleen. Voidaan siis päätellä, että kanta hankkeeseen vaikuttaa selvästi siihen, nähdäänkö kaivosluvassa määritelty vastuun päättymisen riittävänä. Herää kysymys, olisiko tarvetta tarkastella kriittisesti kaivosyrityksen vastuun päättymisen määritelmää säädöksissä ja pohtia mahdollisesti vuosimäärän tilalle määritelmää, jonka mukaan kaivosyrittäjä vastaa alueen vaikutuksista sulkemisen jälkeen niin kauan kuin niitä siellä on? Ymmärrettävästi työllisyysvaikutusten muutos sulkemisen jälkeen ei ole yksin kaivosyrityksellä, vaan kunnan tulee osallistua tähän muutokseen,

mutta erityisesti ympäristövaikutusten osalta huoli kaivosyrityksen vastuun päättymisestä on tämän tutkielman perusteella aiheellinen.

7. POHDINTA

Tässä luvussa pohditaan edellä esitettyjä tuloksia ja johtopäätöksiä syvällisemmin tarkastelemalla, vastaavatko ne tekijän odotuksia. Tämä tehdään kertomalla ensin tutkijan tuloksiin kohdistuvista odotuksista, ja tämän jälkeen paljastetaan, miltä osin ne kävivät toteen. Tämän jälkeen arvioidaan tutkielman validiteettia ja reliabiliteettia, ja käydään läpi tutkielmassa olleita rajoitteita. Lopuksi esitellään jatkotutkimusmahdollisuudet.

Tutkielman tekovaiheessa oletettiin, että viranomaiset tulisivat antamaan hieman suppeampia vastauksia kuin muut haastateltavat. Tutkielman tekijä oletti myös, että haastateltavien kanta hankkeeseen vaikuttaisi tuloksiin. Lisäksi odotettiin kielteisesti hankkeeseen suhtautuvien olevan enemmän huolissaan ympäristövaikutuksista kuin myönteisesti suhtautuvien, ja suhtautuvan muutenkin negatiivisemmin kaivoksiin. Tulokset vastaavat suuremmilta osin odotuksia. Viranomaisten haastatteluissa oli odotettavissa tiukka viranomaisnäkökulma, joka näkyi toisen haastateltavan kohdalla, sillä haastateltava ei voinut ottaa kantaa tai kertoa näkemyksiään useasta kysymyksestä. Tekijää kuitenkin yllätti, että toinen viranomainen kertoi välillä hyvinkin avoimesti näkemyksistään, mutta hänenkin vastauksistaan tuli ilmi haastateltavan asema viranomaistahona. Tutkielmassa kävi osittain toteen toinen oletus, jonka mukaan haastateltavien kanta vaikuttaisi tuloksiin. Haastateltavien kanta vaikutti näkemyksiin yhteiskuntavastuullisuuden kestosta sekä osittain kaivosyrityksen roolista alueen kehittämisessä. Kaivoshankkeeseen myönteisesti suhtautuvat uskoivat 30 vuoden olevan riittävän pitkä aika Hannukainen Mining Oy:n vastuullisuuden kestoksi, ja he myös näkivät kaivoksen vaikuttavan positiivisesti alueen kehitykseen. Kielteisesti suhtautuvat huomauttivat, ettei 30 vuotta ole välttämättä riittävä aika, ja he uskoivat kaivosyrityksen negatiivisten vaikutusten alueen kehitykseen olevan suuremmat kuin positiivisten vaikutusten. Kanta kaivoshankkeeseen ei kuitenkaan vaikuttanut siihen, että kaivosyrityksen rooli nähtiin alueen kehittämisessä erityisesti aluetaloudellisena, mutta myös sosiaalisten vaikutusten kautta kaivosyrityksen tehtävänä lisätä paikallisten hyvinvointia. Kuitenkin yhteiskuntavastuun määrittelemiseen suhtautumisella hankkeeseen ei ollut merkitystä. Kolmas oletamus kävi myös osittain toteen, sillä ne, jotka eivät näe hanketta tarpeellisena, olivat enemmän huolissaan ympäristövaikutuksista,

kuin myönteisesti suhtautuvat. Kielteisesti suhtautuvat kertoivat selvästi enemmän ja laajemmin eri ympäristövaikutuksista, ja näkivät myös niihin liittyvät riskit suurina. Kuitenkin oli yllättävää, ettei ketään haastateltava suhtautunut kielteisesti ylipäättään kaivoksiin, vaan ero suhtautumisessa oli nimenomaan Hannukaisen kaivoshankkeen tarpeellisuudesta. Osa kielteisesti suhtautuvista korostivat, ettei heillä ole kaivostoimintaa mitään vastaan, mutta sen vain tulee olla taloudellisesti kannattavaa sekä huolellisen vastuullisesti toteutettua.

Vaikka tutkimuksissa pyritään tarkkaan tutkimustulokseen, tulosten pätevyys ja luotettavuus vaihtelevat. Näin ollen on olennaista arvioida tämän tutkielman luotettavuutta reliabiliteetin ja validiteetin avulla. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimuksen tulosten toistettavuutta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 231). Tässä tutkielmassa on pyritty lisäämään reliabiliteettia haastattelemalla mahdollisimman montaa Hannukaisen kaivoshankkeen osapuolta. Tutkimuksen validiteetti eli pätevyys tarkoittaa käytetyn mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä ”mitata juuri sitä, mitä on tarkoitus mitata” (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 231). Tämän tutkielman toteuttamiseen käytetyt tutkimusmetodologia ja –menetelmät vahvistavat tutkielman validiutta. Tämän tutkielman tarkoituksena oli tutkia kaivosyritysten yhteiskuntavastuuta ja roolia alueen kehittämisessä tarkastelemalla Hannukaisen kaivoshanketta tutkimuskysymyksien avulla. Tutkielman tarkoituksena voidaan katsoa toteutuneen koko tutkimusprosessin aikana. Tutkimustulosten tarkastelussa on käytetty hyvin paljon suoria lainauksia, jotta tutkielman rikkaus välittyy lukijalle. Tämä lisää myös tutkielman luotettavuutta, sillä suorilla lainauksilla haastateltavien näkemykset ovat alkuperäismuodossa. Lisäksi laadullisen tutkimuksen pätevyyttä lisää tutkimuksen toteuttamisen tarkka selostaminen. Tästä syystä myös tässä tutkielmassa on pyritty kertomaan tutkimuksen eri vaiheet mahdollisimman yksityiskohtaisesti. Aineiston keruun vaiheet on myös kerrottu totuudenmukaisesti ja tarkasti, jotta tutkielma olisi luotettava (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 232).

Tutkielman toteutuksessa kävi ilmi, että viranomaistahot puhuvat viranomaisnäkökulmasta ja se näkyy vastauksien niukkuudessa. Lisäksi asiantuntijat puhuvat vahvasti asiantuntijuuden roolista, joten heidän vastauksissaan ilmenee tietyt

painopisteet. Tätä voidaan pitää yhtenä tutkielman rajoituksena, sillä se vähentää näkemyksien laajuutta tutkittavasta aihepiiristä. Toisena rajoituksena voidaan pitää sitä, ettei osa kaivoshankkeen sidosryhmistä ollut edustettuna, joten laaja-alaisempaa tuloksien tarkastelua ei tässä tutkielmassa toteudu. Jako hankkeeseen kielteisesti ja myönteisesti suhtautuviin olisi myös ollut mielekkäämpi, jos tutkielmassa olisi haastateltuna myös vastinparit alueelliselle yhdistykselle ja elinkeinonharjoittajalle. Toisin sanoen olisi ollut tarpeellista haastatella alueellisen yhdistyksen edustajaa, joka pitää hanketta tarpeellisena ja elinkeinonharjoittajaa, joka ei pidä. Haasteellista oli myös löytää haastateltavia, sillä kaivoshanke on hyvin mielipiteitä jakava, mutta siitä ei mielellään avoimesti puhuta. Moni haastateltava halusikin nähdä haastattelukysymykset etukäteen, jotta suostumus olisi helpompi tehdä. Lisäksi tutkija lupasi haastateltaville anonymiteetin, jotta aiheesta olisi helpompi puhua.

Kuten tutkielmassa kävi ilmi, kaivosyrityksen vastuullisuuden kestoa ei ole juurikaan tutkittu, joten tärkeää olisi selvittää, onko 30 vuotta riittävä aika suhteessa vaikutusten keston. Vielä tarkemmin voitaisiin tutkia, miten saadaan määriteltyä riittävän pitkä aika kaivosyrityksen vastuuteen alueesta sulkemisen jälkeen, vai tulisiko sen vastata alueesta niin kauan kuin vaikutuksia on havaittavissa? Toisaalta olisi syytä tarkastella, onko edes mahdollista vaatia yritystä vastaamaan vaikutuksistaan niin pitkäksi aikaa kuin on tarpeellista, sillä todennäköisesti yritykset eivät olisi tähän kovin suostuvaisia. Toinen mahdollinen jatkotutkimusaihe olisi erityisesti Kolarin alueella matkailun ja kaivosyrityksen suhteesta. Onko niiden mahdollista toimia yhdessä samalla alueella? Lisäksi olisi mielekästä tutkia kaivosyrityksen roolia aluekehityksessä laajemmin. Kaivostoimintaa kuvaillaan usein lyhyen aikavälin toiminnaksi, jolla on pitkäkestoisia vaikutuksia muun muassa ympäristöön. Usein kaivostoimintaa perustellaan työllisyysvaikutuksilla, mutta kuten tutkielmassa nousi esille, työntekijät ovat usein muualta tulleita sekä kaivostoiminta tulee päättymään, jolloin työpaikat häviävät. Mielenkiintoista olisi siis tarkastella, kumpi elinkeino olisi aluekehityksen näkökulmasta suotuisampi vaihtoehto.

8. LÄHTEET

- Anttiroiko, A.-V. (2004). Yhteiskuntavastuu ja sen määrittelyprosessi. *Teoksessa* Järvinen, R. (toim.): *Yhteiskuntavastuu – Näkökulmia yritysten ja julkisyhteisöjen yhteiskunnalliseen vastuuseen*, 17–60. Tampere University Press, Tampere.
- Assessing and managing the socio-economic impacts of projects. A review of current mining industry practice (2007). *Briefing paper prepared for Queensland Government, Department of State Development*. Centre for Social Responsibility in Mining (CSRMI), University of Queensland, Australia.
- Auvinen, A. (2018). Hannukaisen kaivos uhkaa meritaimenen kutemisaluetta. <<https://www.lapinkansa.fi/lappi/hannukaisen-kaivos-uhkaa-meritaimenen-kutemisaluetta-200883369/>>. 25.4.2019.
- Azapagic, A. (2004). Developing a framework for sustainable development indicators for the mining and minerals industry. *Journal of Cleaner Production*, 12(6): 639–662.
- Blowfield, M. (2005). Corporate Social Responsibility – reinventing the meaning of development? *International Affairs*, 81(3): 515–524.
- Brundtlandin kestävän kehityksen komissio. Ympäristöhallinto. <http://www.ymparisto.fi/fi-FI/PohjoisPohjanmaan_ymparistohistoria/Brundtlandin_kestavan_kehityksen_komissi%2815223%29>. 2.5.2018.
- Bury, J. (2005). Mining mountains: neoliberalism, land tenure, livelihoods and the new Peruvian mining industry in Cajamarca. *Environment and Planning A*, 37: 221–239.
- Carroll, A.B. (1979). A Three-Dimensional Conceptual Model of Corporate Performance. *The Academy of Management Review* 4(4): 497–505.
- Carroll, A. & K. Shabana (2010). The Business Case for Corporate Social Responsibility: A Review of Concepts, Research and Practice. *International Journal of Management Reviews*, 12(1): 85–105.
- Cheshire, L., J.-A. Everingham & C. Pattenden (2011). Examining corporate-sector involvement in the governance of selected mining-intensive regions in Australia. *Australian Geographer*, 42(2): 123–138.
- Clarkson, M. E. (1995). A stakeholder framework for analyzing and evaluating corporate social performance. *Academy of Management Review*, 20(1): 92–117.
- Crane, A. & D. Matten (2007). *Business ethics: Managing corporate citizenship and sustainability in the age of globalization*. 566s. Oxford University Press.
- Donaldson, T. & L.E. Preston (1995). The stakeholder theory of the corporation: Concepts, evidence, and implications. *Academy of Management Review*, 20(1): 65–91.
- Elkington, J. (1998). *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business*. 407 s. New Society Publishers.
- Emerson, R. M. (1976). Social exchange theory. *Annual Review of Sociology*, 2: 335–362.
- Eskola, J. & J. Suoranta (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 10. p. 266s. Vastapaino, Tampere.
- Eskola, H. (2017). Jounin Kaupan kauppias vastustaa kiivaasti kaivoshanketta – “Se ei mene minulle jakeluun”. <<https://www.kauppalehti.fi/uutiset/jounin-kaupan->

- kauppias-vastustaa-kiivaasti-kaivoshanketta-se-ei-mene-minulle-jakeluun/f9d88f4d-1a5e-39d4-9be2-713e696d73ca*>. 25.4.2019.
- Esteves, A. M. (2008). Mining and social development: refocusing community investment using multi-criteria decision analysis. *Resources Policy*, 33(1): 39–47.
- Esteves, A. M. & F. Vanclay (2009). Social Development Needs Analysis as a tool for SIA to guide corporate-community investment: Applications in the minerals industry. *Environmental Impact Assessment Review*, 29(2): 137–145.
- Euroopan Komissio (2011). Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle – Yritysten yhteiskuntavastuuta koskeva uudistettu EU:n strategia vuosiksi 2011–2014. <[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2011\)0681_com_com\(2011\)0681_fi.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2011)0681_com_com(2011)0681_fi.pdf)>. 11.3.2018.
- FIBS maailman johtavan yritysvastuuverkoston WBCSD:n jäseneksi (2014). FIBS. <<http://www.fibsry.fi/fi/uutishuone#/pressreleases/fibs-maailman-johtavan-yritysvastuuverkosto-wbcd-n-jaeseneksi-1069028>>. 2.5.2018.
- Freeman, R.E. (1984). *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. 276 s. Cambridge University Press, New York.
- Freeman, R.E. (2001). Stakeholder Theory of the Modern Corporation. *Perspectives in Business Ethics* Sie, 3: 38–48.
- Goodin, R. E. (1995). *Utilitarianism as a public philosophy*. 352 s. Cambridge University Press.
- Gråsten, H. (2019). Kiisteltyyn kaivoslakiin viime hetken muutos, vaikka hallitus kaatui: Kaivosfirmat saavat nyt helpommin etuoikeuden lupaan. <<https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/fa78c4c0-a023-4a5a-a644-8229fe5f476a>>. 25.4.2019.
- Hamann, R. (2003). Mining companies' role in sustainable development: the 'why' and 'how' of corporate social responsibility from a business perspective. *Development Southern Africa*, 20(2): 237–254.
- Harmaala, M-M. & N. Jallinoja (2012). *Yritysvastuu ja menestyvä liiketoiminta*. 277 s. Sanoma Pro Oy, Helsinki.
- Heikinmatti, A. (2018). Tornion-Muonionjokiseura: Hannukaisen avolouhos voisi laskea talviset pohjavedet meritaimenen kannalta vaarallisen alas. <https://yle.fi/uutiset/3-10503307?fbclid=IwARIFkPGP0jY3RYg3iBzF8r7-8ISdOD_GLL3rROsuoGwenRBqZFEjqf7C_ec>. 23.4.2019.
- Hentilä, H. -L. & J. Jauhiainen (2009). Johtopäätöksiä – kohti kestäväää kaivostoimintaa paikallistasolla. *Teoksessa* Hentilä H.-L. & E. Ihatsu (toim.): *KaSuKat. Oulun yliopiston arkkitehtuurin osaston julkaisuja C 124*, 54–60.
- Hirsjärvi, S. & H. Hurme (2009). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. 213 s. Yliopistopaino, Helsinki.
- Hirsjärvi, S., P. Remes & P. Sajavaara (2009). *Tutki ja kirjoita*. 15. p. 464 s. Kariston Kirjapaino Oy, Hämeenlinna.
- Hoffman, A. (2000). Integrating environmental and social issues to corporate practice. *Environment*, 42(45): 22-30.
- Holopainen, H. (2019). Luonnonvarakeskus ei puolla Hannukaisen kaivosta – kuparipäästöt voisivat jopa tappaa lohia. <<https://yle.fi/uutiset/3-10626602>>. 25.4.2019.

- Jones, T. M. (1980). Corporate social responsibility revisited, redefined. *California Management Review*, 22(2): 59–67.
- Jussila, M. (2010). *Yhteiskuntavastuu*. Nyt. 157 s. Hansaprint Oy, Vantaa.
- Kaivoksen arvioitu toiminta-aika voi pidentyä (2019). Hannukainen Mining. <<https://www.hannukainenmining.fi/hannukainen-mining-2/aikataulu.html>>. 14.3.2019.
- Kaulanen, H. (2017). Ylläs ilman kaivoksia – Ei Kolarin Hannukaisen kaivoshankkeelle. <https://www.adressit.com/yllas_ilman_kaivoksia_ei_kolarin_hannukaisen_kaivoshankkeelle>. 2.4.2019.
- Kinnunen, V. (2017). Talvivaaran ympäristörikosjuttu alkaa hovioikeudessa – käräjillä puolustus toi 1000 sivua yllätystodisteita. <<https://yle.fi/uutiset/3-9839382>>. 19.2.2018.
- Kochan, T. & S. Rubinstein (2000). Toward a Stakeholder Theory of the Firm: The Saturn Partnership. *Organization Science*, 11(4): 367–386.
- Korhonen, I. (2012). Kaivosteollisuuden rahavirrat. *Teoksessa* Louko-Ruskeeniemi, K. (toim.): *Suomen kaivosteollisuuden tilannekatsaus 2012*, 34–37. Elinkeino- ja innovaatio- osasto. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja.
- Korhonen, J., A. Peronius & R. Toppila (2018). Suomen kaivostoiminnan toimialakatsaus 2017. *Lapin AMKin julkaisuja*. Sarja B. Tutkimusraportit ja kokoomateokset 4/2018. 99s.
- Kuivas, E. (2018). Kaivosyhtiön hakemuksessa virhe – Myrkyllisten kemikaalien määrä onkin kaksinkertainen. <<https://yle.fi/uutiset/3-10158671>>. 25.4.2019.
- Kuyek, J. & C. Coumans (2003). *No rock unturned: revitalizing the economies of mining dependent communities*. MiningWatch Canada.
- Könnölä, T. & P. Rinne. (2001). *Elinehtona eettisyys – Vastuullinen liiketoiminta kilpailuetuna*. 127 s. Tammer-Paino Oy, Tampere.
- Laukkonen, J. & H. Törmä (2014). Suomen kaivosalan vaikuttavuuden kehitys ja haasteet vuosina 2010–2020. Raportteja 136. *Ruralia-insituutti*, Helsingin yliopisto.
- Leisti, T. (2017). Hannukaisen kaivoshanke jarruttaa Ylläksen matkailuinvestointeja. <<https://yle.fi/uutiset/3-9462082>>. 2.4.2019.
- Lindholm, P. (2018). Lohijoki uhan alla – Ylläksen kaivoksen lupahakemus vilisee virheitä. <<https://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/yllakselle-suunnitellun-kaivoksen-lupahakemuksesta-paljastuu-karkeita-virheitä-suojeltu-lohijoki-uhan-alla/?shared=1014343-418a91cb-999>>. 25.4.2019.
- Luonnosta kasvava ja lämpöinen Kolari (s.a.). Kolarin kunta. <<https://www.kolari.fi/fi/tietoa-kunnasta/kolarin-tarina.html>>. 12.3.2019.
- Luontoon perustuvien elinkeinojen ja kaivostoiminnan yhteensovittaminen Lapin matkailullisesti tärkeillä alueilla – Dilacom-hanke (2016). Luonnonvarakeskus. <<http://www.metla.fi/hanke/7451/>>. 15.4.2019.
- Luvat ja lausunnot (2019). Hannukainen Mining Oy. <<https://www.hannukainenmining.fi/ajankohtaista-2/asiakirjat-ja-julkaisut.html>>. 14.3.2019.
- Malmit, jotka jäivät maahan (2019). Hannukainen Mining Oy. <<https://www.hannukainenmining.fi/hannukainen-mining-2/kolarin-kaivoshistoria.html>>. 14.3.2019.

- Martinez-Fernandez C., C.-T. Wu, L. K. Scatz, N. Taira & J. G. Vargas-Hernández (2012). The Shrinking Mining City: Urban Dynamics and Contested Territory. *Journal of Urban and Regional Research*, 36(2): 245–260.
- McMahon, G. (1998). Mining and the community – a synthesis. *Teoksessa McMahon, G. (toim.): Mining and the community: Tesults of the Quito Conference. EMT Occasional Paper*, 11: 1–10.
- Metsäkato (2017). WWF. <<http://wwf.fi/uhat/metsakato/>>. 16.2.2018.
- Mitchell, R. K., B. R. Agle & D. J. Wood (1997). Toward a theory of stakeholder identification and salience: Defining the principle of who and what really counts. *Academy of Management Review*, 22(4): 853–886.
- Moffat, K. & A. Zhang (2014). The paths to social licence to operate: An integrative model explaining community acceptance of mining. *Resources Policy*, 39: 61–70.
- Moon, C. J. & A. M. Evans (2006). Ore, Mineral Economics, and Mineral Exploration. *Teoksessa Moon, C. J., M. K. G. Whateley & A. M. Evans (toim.): Introduction to Mineral Exploration*, 3–18. Blackwell Publishing.
- Morsing, M. (2003). CSR – a religion with too many priests? *European Business Forum*, 15: 41–42.
- Määritelmä ja historia (2015). FIBS. <<http://www.fibsry.fi/fi/yritysvastuu/maaritelma-normit-ja-historia>>. 19.2.2018.
- Neilimo, K. (2004). Yrityksen yhteiskuntavastuu ja hyvä yrityksen johtaminen – Käytännön johtamisen asettaminen teoreettisen viitekehyksen yhteyteen. *Teoksessa Järvinen, R. (toim.): Yhteiskuntavastuu – Näkökulmia yritysten ja julkisyhteisöjen yhteiskunnalliseen vastuuseen*, 125-137. Tampere University Press, Tampere.
- Neise, T., J.R. Diez & M. Garschagen (2018). Firms as drivers of integrative adaptive regional development in the context of environmental hazards in developing countries and emerging economies – A conceptual framework. *Environment and Planning C: Politics and Space*, 36(8): 1522 – 1541.
- Newbold, J. (2003). Social consequences of mining and present day solutions – region ii in chile highlighted. *Sustainable Development*, 11(2): 84–90.
- Paikallinen toimija – Vahvasti Lapista (2019). Hannukainen Mining Oy. <<https://www.hannukainenmining.fi/etusivu.html>>. 14.3.2019.
- Panapanaan, V. M., L. Linnanen, M-M. Karvonen & V. Tho Phan. (2003). Roadmapping corporate social responsibility in Finnish companies. *Journal of Business Ethics*, 44: 133–148.
- Panula, J. (1999). *Moraalin ja talouden risteyksessä. Empiirinen tutkimus moraalialia ja taloutta koskevien käsitysten eriytyneisyydestä*. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja, Turku.
- Petersen, V. C. (1999). *The care less society – or the erosion of responsibility*. The Aarhus School of Business. Faculty of Business Administration. CREDO, Working Paper 99(3): 1–16.
- Pihkola, H. (2004). Yritysten yhteiskunnallinen vastuu ja ympäristö. *Teoksessa Ketola T. (toim.): Yritysten ympäristöjohtaminen. päämäärät, käytännöt ja arviointi*. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja. Sarja B-2:2004, 167–176.
- Post, J. E., L.E. Preston & S. Sachs (2002). Managing the extended enterprise: The new stakeholder view. *California Management Review*, 45(1): 6–28.

- Poudyal, N.C., B.R. Gyawali & M. Simon (2019). Local residents' views of surface mining: Perceived impacts, subjective well-being, and support for regulations in southern Appalachia. *Journal of Cleaner Production*, 217: 530–540.
- Pöyry (2017). *Terrafame Oy Sulkemissuunnitelma*. Terrafame.
- Ranganathan, J. (1998). Sustainability rulers: Measuring corporate environmental and social performance. *Sustainable Enterprise Perspectives*, May: 1-11. World Resource Institute, New York.
- Rytteri, T. (2012). Suomessa toimivien yhtiöiden vastuustrategiat ja yhtiöihin kohdistuvat odotukset. *Alue ja Ympäristö*, 41(1): 54–67.
- Sairinen, R. (2011). Kaivosteollisuuden yhteiskuntavastuu ja muuttuva suhde paikallisyhteisöön. *Terra*, 123(3): 139–146.
- Sidosryhmäviestintä (2018). Hannukainen Mining.
<<http://www.hannukainenmining.fi/ajankohtaista/sidosryhmaviestinta.html>>. 15.3.2018.
- Storey, K. (2001). Fly-in/fly-out and fly-over: Mining and regional development in Western Australia. *Australian Geographer*, 32(2): 133 –148.
- Suomen mineraalistrategia (2010). Työ- ja elinkeinoministeriö, geologian tutkimuskeskus.
<http://projects.gtk.fi/export/sites/projects/mineraalistrategia/documents/SuomenMineraalistrategia_2.pdf>. 27.3.2018.
- Takala, T. & P. Pallab. (2000). Individual, collective and social responsibility of the firm. *Business Ethics: An European Review*, 9(2): 109-118.
- Tapojärvi Oy (2019). Hannukainen Mining Oy.
<<https://www.hannukainenmining.fi/hannukainen-mining-2/tapojarvi-oy.html>>. 14.3.2019.
- Tukes (2017). Kaivospiirin määrääminen.
<https://www.maanmittauslaitos.fi/sites/maanmittauslaitos.fi/files/Kaivoslupa_0.pdf>. 11.3.2019.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 204 s. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- Uimonen, M-L. (2006). Suomalaisten yritysten vapaaehtoinen sosiaalinen vastuu – Sidosryhmäviitekehys yritysten ja ulkoisten sidosryhmien edustajien näkemyksissä. *Työpoliittinen tutkimus* 322. 273 s.
- Usein kysyttyä (2019) Hannukainen Mining Oy.
<<https://www.hannukainenmining.fi/usein-kysyttya/tagged:tyovoima.html>>. 14.3.2019.
- Valtioneuvoston periaatepäätös yhteiskuntavastuusta (2012).
<<https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1210166/yhteiskuntajayritysvastuu140411.pdf/f963e159-3ef5-4e0f-a7ad-e93de1f954ce/yhteiskuntajayritysvastuu140411.pdf.pdf>>. 13.5.2018
- Ward, H. (2000). Conference report on corporate citizenship: International perspective on the emerging Agenda. *The Royal Institute of International Affairs – Energy and environment Program*, Iso-Britannia.

- Warhurst, A. (2005). Future roles of business in society: The expanding boundaries of corporate responsibility and a compelling case for partnership. *Futures*, 37(2–3): 151–168.
- WBCSD (2000). *Corporate Social Responsibility: meeting Changing Expectations*. Geneve Sveitsi.
- Wood, D. J. & Jones, R. E. (1995). Stakeholder mismatching: A theoretical problem in empirical research on corporate social performance. *International Journal of Organizational Analysis*, 3(3): 229–267.
- World Bank and International Finance Corporation (2002). *Mining and Development. Global Mining: Large Mines and Local Communities: Forging Partnerships, Building Sustainability*. Washington D.C. Yhdysvallat.
- Yhteiskuntavastuu (s.a.). Työ- ja elinkeinoministeriö. <<http://tem.fi/yhteiskuntavastuu>>. 19.2.2018.
- YSL 527/2014. Ympäristönsuojelulaki. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>>. 11.3.2019.

Haastattelurunko**Liite 1.**

1. Mitä vaikutuksia Hannukaisen kaivoshankkeella on?
 - a. Mitä positiivisia?
 - b. Mitä negatiivisia?
2. Minkälainen rooli kaivosyrittäjällä on alueen/kunnan kehittämisessä?
3. Miten kaivoshanke vaikuttaa muihin alueen elinkeinoihin?
4. Kuinka kaivoshanke vaikuttaa asuinympäristösi? (Kysymys kaivoshankkeen läheisyydessä asuville)
5. Minkälaisia riskejä kaivoshankkeella on?
6. Mitkä ovat kaivosyrittäjän olennaiset yhteiskuntavastuun osa-alueet? Onko Hannukainen Mining Oy mielestäsi ottanut ne toiminnassaan huomioon?
7. Onko kaivannaisalalla toimivan yrityksen toiminnan lupavaiheessa, toiminnan ollessa käynnissä tai loppuvaiheessa sellaisia erityispiirteitä, joita yrityksen tulee ottaa huomioon toteuttaessaan yhteiskuntavastuullisuutta?
8. Keihin kaivoksen toiminta vaikuttaa? Jos vaikuttaa, niin miten?
9. Minkälaista viestintää Hannukainen Mining Oy on harjoittanut *haastateltavan* kanssa? Entä muiden sidosryhmien?
10. Koetko saaneesi riittävästi tietoa kaivoshankkeesta?
11. Onko mielestäsi Hannukainen Mining Oy:llä paikallisyhteisön (asukkaat ja paikalliset toimijat) luottamus?
12. Miten sidosryhmäläiset voivat vaikuttaa kaivoshankkeeseen?
13. Onko kaivosyrittäjällä sellaisia sidosryhmäläisiä, jotka sen tulisi erityisesti ottaa huomioon kaivoshankkeen valmistellussa sekä mahdollisessa tuotantovaiheessa ja loppuvaiheessa?
14. Jos hanke toteutuu ja kaivos tulee toimintaan, kenen vastuulla on kaivoksen vaikutukset tuotannon loppuvaiheessa/tuotannon loputtua? Milloin kaivosyrittäjän yhteiskuntavastuu päättyy alueella?
15. Mikä on Teidän kanta Hannukaisen kaivoshankkeeseen? Onko kaivos tarpeellinen?

Liite 2.**Haastattelurunko kaivosyrityksen edustajalle**Taustakysymykset:

Mikä on Hannukainen Mining Oy? Mikä on yrityksen historia?

Mitkä ovat yrityksen arvot?

Kuinka kaivoshanke käynnistyi?

Mikä on kaivoshankkeen tämän hetkinen tilanne? Mitä hankkeessa tapahtuu seuraavaksi?

Haastattelukysymykset:

1. Mitä vaikutuksia Hannukaisen kaivoshankkeella on hankkeen eri vaiheissa?
 - a. Mitä positiivisia?
 - b. Mitä negatiivisia?
2. Minkälainen rooli kaivosyrityksellä on alueen/kunnan kehittämisessä?
3. Miten kaivoshanke vaikuttaa muihin alueen elinkeinoihin?
4. Kuinka kaivoshanke vaikuttaa asuinympäristöösi?
5. Minkälaisia riskejä kaivoshankkeella on?
6. Mitkä ovat kaivosyrityksen olennaiset yhteiskuntavastuun osa-alueet? Onko Hannukainen Mining Oy ottanut ne toiminnassaan huomioon?
7. Onko kaivannaisalalla toimivan yrityksen toiminnan lupavaiheessa, toiminnan ollessa käynnissä tai loppuvaiheessa sellaisia erityispiirteitä, joita yrityksen tulee ottaa huomioon toteuttaessaan yhteiskuntavastuullisuutta?
8. Keihin kaivoksen toiminta vaikuttaa? Jos vaikuttaa, niin miten?
9. Minkälaista viestintää Hannukainen Mining Oy on harjoittanut sidosryhmien kanssa?
10. Miten olette jakaneet tietoa kaivoshankkeesta?
11. Onko Hannukainen Mining Oy:llä paikallisyhteisön (asukkaat ja paikalliset toimijat) luottamus?
12. Miten sidosryhmäläiset voivat vaikuttaa kaivoshankkeeseen?
13. Onko kaivosyrityksellä sellaisia sidosryhmäläisiä, jotka sen tulisi erityisesti ottaa huomioon kaivoshankkeen valmistellussa sekä mahdollisessa tuotantovaiheessa ja loppuvaiheessa?

14. Jos hanke toteutuu ja kaivos tulee toimintaan, kenen vastuulla on kaivoksen vaikutukset tuotannon loppuvaiheessa/tuotannon loputtua? Milloin kaivosyrityksen yhteiskuntavastuu päättyy alueella?
15. Koetteko, että kaivos on tarpeellinen alueelle?